

Τα εικαστικά ως μέσο διδασκαλίας του Β' παγκοσμίου πολέμου
Μέρος Β'
Εγκλήματα πολέμου - Το Ολοκαύτωμα

Γιούλη Χρονοπούλου, Δεκέμβριος 2016

Γιατί πρέπει να διδάσκουμε το Ολοκαύτωμα

- Για λόγους:
- Ιστορικούς (είναι ένα γεγονός μοναδικό, αλλά αληθινό)
- Φιλοσοφικούς
- Ηθικούς
- Συμπεράσματα για το σήμερα
- Για να μην ξαναγίνει
- Γιατί δεν ξεκίνησε με τους θαλάμους αερίων....

Μια άλλη πλευρά: Το Ολοκαύτωμα με σφαίρες

- Η γενοκτονία άρχισε πριν από τα στρατόπεδα συγκέντρωσης με άλλες μεθόδους (δολοφονίες γυναικών, παιδιών, δηλητηρίαση παιδιών, μαζικές εκτελέσεις...)
- Εκατοντάδες χιλιάδες δολοφονίες στην Ανατολική Ευρώπη
- Τα κινηματογραφούσαν / τα φωτογράφιζαν από περηφάνεια – φωτογραφίες - τρόπαια
- Οι ντόπιοι βρίσκονται εκεί είτε επιταγμένοι και εξαναγκασμένοι είτε από περιέργεια
- Οι μάρτυρες δεν μιλούσαν εκφοβισμένοι

Τα βήματα του εγκλήματος

- Η συγκέντρωση
 - Η μετάβαση (ο δρόμος)
 - Το βγάλσιμο των ρούχων
 - Η εκτέλεση
 - Η λεηλασία
-
- Και πάντοτε: το ξεγέλασμα, η παραπλάνηση
-
- Ανάλογη η τακτική και στα δικά μας μαρτυρικά χωριά

Χτάρχει ένα διαφορετικό σινεμά και είναι σπουδαίο

NEW STAR
ΕΛΛΗΝΙΚΗ, ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ, ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑΚΗ

Παιδαγωγικά εργαλεία

- Υπάρχουν πολλά παιδαγωγικά εργαλεία
- Λογοτεχνία, σινεμά, κ.ά.
- Προτείνεται να μιλάμε για τα θύματα και πριν την καταστροφή
- Ό,τι ακολουθεί είναι απλώς μία πρόταση: χρήση της εικαστικής παραγωγής

ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΕΙΔΑ
ΘΑ ΜΕΙΝΕΙ ΧΑΡΑΓΜΕΝΟ
ΜΕΣΑ ΜΟΥ ΓΙΑ ΠΑΝΤΑ
ΕΙΝΑΙ ΕΝΑ
ΑΡΙΣΤΟΥΡΓΗΜΑ
ΣΟΝ ΠΕΝ

ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΜΟΣΧΑΣ 1985
ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΤΑΙΝΙΑ
ΒΡΑΒΕΙΟ FIPRESCI

ΕΛΛΑΝΑ ΔΕΙΣ
Η ΣΥΓΚΛΟΝΙΣΤΙΚΗ ΑΝΤΙΠΟΛΕΜΙΚΗ ΤΑΙΝΙΑ ΤΟΥ
ΕΛΕΜ ΚΛΙΜΟΦ

Διανομή: ARTPLEX ATTICA Α.Ε.
Αριστειδου 13, Καλλιθέα, 176 71, τηλ.: 21095129981, fax: 210 9566245, email: newstarcine@gmail.com

Το Ολοκαύτωμα

- Μεγάλο εύρος έργων απεικονίζουν το Ολοκαύτωμα των Εβραίων (και όχι μόνο), τη φρίκη των στρατοπέδων συγκέντρωσης και εξόντωσης.
- Σχέδια και ζωγραφικά έργα που δημιουργήθηκαν από καλλιτέχνες οι οποίοι επέζησαν από τα στρατόπεδα και αποτύπωσαν τις σκληρές φρίκες των οποίων υπήρξαν μάρτυρες και θύματα.
- Οι απεικονίσεις αυτές επέχουν και το ρόλο των μαρτυριών, καθώς οι Γερμανοί εγκαταλείποντας τα στρατόπεδα κατέστρεψαν τα φωτογραφικά και κινηματογραφικά ντοκουμέντα.
- Τα έργα είναι συγκλονιστικά και επιτρέπουν στην τάξη όχι απλώς να ανιχνεύσει στοιχεία για τη ζωή στα στρατόπεδα συγκέντρωσης και εξόντωσης, αλλά και να αναρωτηθεί γι' αυτό το έγκλημα με τη μαζική συμμετοχή.

Νταβίντ Ολέρ (David Olère, 1902-1985), Πολωνογάλλος Εβραίος ζωγράφος

- Ο Ολέρ συνελήφθη τον Φεβρουάριο του 1943 από τη γαλλική αστυνομία και στάλθηκε αρχικά στο στρατόπεδο Ντρανσύ και λίγο αργότερα στο Άουσβιτς μαζί με άλλους 1000 Εβραίους.
- Ήταν ανάμεσα στους 119 που επιλέχθηκαν για εργασία. Οι υπόλοιποι οδηγήθηκαν κατευθείαν στους θαλάμους αερίων. (Από τους 119 μόνον 6 επέζησαν τελικά.)
- Πήρε τον αριθμό 106144 και τοποθετήθηκε στο τάγμα εργασίας *Sonderkommando* στο Μπιρκενάου, που αποτελούνταν από κρατούμενους οι οποίοι υποχρεώνονταν να αδειάζουν τους θαλάμους αερίων, να μαζεύουν τα πτώματα, να αφαιρούν τα δόντια, κλπ.), καταδικασμένοι κι αυτοί εντέλει σε θάνατο.

«Για μια κόρα ψωμιού»

Επειδή ήταν πολύγλωσσος (μιλούσε Πολωνικά, Ρωσικά, Εβραϊκά, Γαλλικά, Αγγλικά, Γερμανικά), οι Γερμανοί τον χρησιμοποιούσαν και ως διερμηνέα (μετέφραζε τις ειδήσεις του BBC), ενώ τον χρησιμοποιούσαν και ως ζωγράφο και καλλιγράφο, που έγραφε και διακοσμούσε τα γράμματα των SS.

Ο Νταβίντ Ολέρ απεικονίζει τον εαυτό του να γράφει γράμματα για τους Ναζί και να τα διακοσμεί με λουλούδια με αντάλλαγμα μια κόρα ψωμιού.

- Ξεκίνησε να ζωγραφίζει στο Άουσβιτς στη διάρκεια των τελευταίων ημερών του στρατοπέδου, όταν οι SS έγιναν λιγότερο προσεκτικοί. Η δουλειά του έχει ιδιαίτερη αξία και ως ντοκουμέντο, καθώς δεν υπάρχουν φωτογραφίες από όσα λάμβαναν χώρα στους θαλάμους αερίων και στα κρεματόρια και ο Ολέρ ήταν ο μόνος ζωγράφος που είχε δουλέψει σ' αυτούς τους χώρους ως μέλος των *Sonderkommando* και επέζησε. Ήταν ο πρώτος μάρτυρας που έκανε σχέδια για να εξηγήσει πώς δούλευαν τα κρεματόρια. Τα έργα του χρησιμοποιήθηκαν ως πειστήρια της ύπαρξης των θαλάμων αερίων σε δίκες ναζιστών.
- Ο Ολέρ αισθάνθηκε υποχρεωμένος να απεικονίσει ό,τι έγινε στο Άουσβιτς. Εξέθεσε τη δουλειά του στις ΗΠΑ και στο Παρίσι. Σταμάτησε να ζωγραφίζει το 1962 (είχε ολοκληρώσει την αποστολή του) και πέθανε το 1985.

- David Olère: «Inaptes au travail» («Ακατάλληλοι/ ανίκανοι για εργασία», 1950

Προσέγγιση κατά Πανόφски

Προεικονογραφικό στάδιο

- Περιγραφή: Σε πρώτο πλάνο οικογένεια 6 προσώπων (δύο γυναίκες, ένα κορίτσι, δύο αγόρια, ένα μωρό) κουρασμένα κορμιά, από πάνω τους ένα πτώμα, που «αγκαλιάζει» την οικογένεια.
- Ο ουρανός αποδίδεται με πορτοκαλί και κόκκινο χρώμα σε αντίθεση με τα ψυχρά χρώματα της οικογένειας.

- **Εικονογραφικό**

- Δίνονται στοιχεία: Η δράση σε στρατόπεδο συγκέντρωσης στο Άουσβιτς της Πολωνίας. Μόλις έχουν αφιχθεί στο στρατόπεδο με τα λίγα τους υπάρχοντα - δεν έχουν ακόμη αποσκελετωθεί. Όντας ακατάλληλοι για εργασία οδηγούνται σε θάλαμο αερίων.
- Ο Ολέρ απεικονίζει τις αναμνήσεις του από τον εκτοπισμό του. Από την αρχή ξεχώριζαν τους ηλικιωμένους, αλλά και τα παιδιά και τις γυναίκες που δεν μπορούσαν να δουλέψουν και τους οδηγούσαν στα κρεματόρια. Τα σώματα και τα πρόσωπα είναι σημαδεμένα από τις στερήσεις και την απόγνωση του εκτοπισμού.

Εικονολογικό

Επικρατεί κλίμα φόβου και τρόμου. Τα θερμά χρώματα του ουρανού εκφράζουν κάτι βίαιο, φέρνοντας στο νου την «Κραυγή» του Μουνκ.

Το πτώμα που αιωρείται συμβολίζει προφανώς τον αναπόφευκτο θάνατό τους.

- Πιο προσεκτική παρατήρηση:
Στην αριστερή γωνία
διακρίνεται το χέρι ενός Ναζί,
που κρατά όπλο. Σε δεύτερο
πλάνο διακρίνονται άλλοι
εκτοπισμένοι που εργάζονται
υπό επίβλεψη. Κουβαλούν κάρα
με πτώματα από τα κρεματόρια,
που καπνίζουν στο βάθος.
Παρατηρούμε μάλιστα ότι ο
καπνός σχηματίζει SS,
υποδεικνύοντας την ταυτότητα
των αυτουργών.
- Πρόκειται για ένα έργο μνήμης
πάνω στον τρόπο των
στρατοπέδων συγκέντρωσης.

Νταβίντ Ολέρ: «Η άφιξη των
Παριζιάνων στο Άουσβιτς
Μπιρκενάου», 1952 (παραλλαγή
του προηγούμενου έργου)

Εδώ απεικονίζεται η αποβίβαση από το τρένο
(ένδειξη ο SS αριστερά, που ακουμπά με το ένα
πόδι τη γραμμή του τρένου) - η άφιξη στο
στρατόπεδο.

Επιλέγει να μη δείξει το ανώνυμο πλήθος
συνολικά, αλλά μια («την») οικογένεια (πώς
κάθε οικογένεια βίωνε την άφιξη).

Η οικογένεια δεν έχει αποσκευές (τις άφησε
στην αποβάθρα) παρά μόνο μικρά σακίδια.
Λείπουν οι άντρες (οι υγιείς άντρες και οι
γυναίκες χωρίς παιδιά επιλέγονταν για
χειρωνακτική εργασία στο στρατόπεδο).

- Αυτό το τμήμα της οικογένειας οδηγείται κατευθείαν στο θάλαμο αερίων (ένδειξη η καμινάδα που καπνίζει στο βάθος)
- Αγωνιώδη και απορούντα βλέμματα προς τον SS, που εδώ δεν κρατά τουφέκι, αλλά κρύβει μια ξύλινη ράβδο, την οποία δεν βλέπουν, αλλά καταλαβαίνουν ότι κάτι κρατά, όπως και ο SS πίσω, με την οποία οδηγούσαν τους νεοαφιχθέντες είτε στη κατεύθυνση του στρατοπέδου είτε στην κατεύθυνση του θαλάμου αερίων. (Η ράβδος της ετυμηγορίας, της καταδίκης)
- Οι δύο νέες γυναίκες που κρατούν τα μωρά τους μοιάζουν να αναρωτιούνται, ενώ ο SS πίσω κάνει μια χειρονομία κατευνασμού μ' ένα δυσανάλογα μεγάλο χέρι που ο μορφασμός του διαψεύδει. (Αυτή ήταν η αρχή: να προσπαθούν να καθησυχάσουν, ώστε όλα να γίνουν ήσυχα και γρήγορα.)

Νταβίντ Ολέρ: «Το φαγητό του νεκρού για τους ζωντανούς»

Είναι ο ίδιος ο ζωγράφος, που είχε επιλεγεί για εργασία στο στρατόπεδο, που μαζεύει τροφή αφημένη κοντά στα δωμάτια όπου γδύνονταν για το κρεματόριο III του Μπίρκεναου, ώστε να την πετάξει πάνω από τον φράχτη στις κρατούμενες του στρατοπέδου γυναικών. Κανένας συναισθηματισμός, μόνον η αλήθεια.

Στο χέρι του φαίνεται το νούμερό του, 106144. Το νούμερο αυτό απεικονίζεται σε πολλά έργα του κάποιες φορές και ως υπογραφή, όπως εδώ.

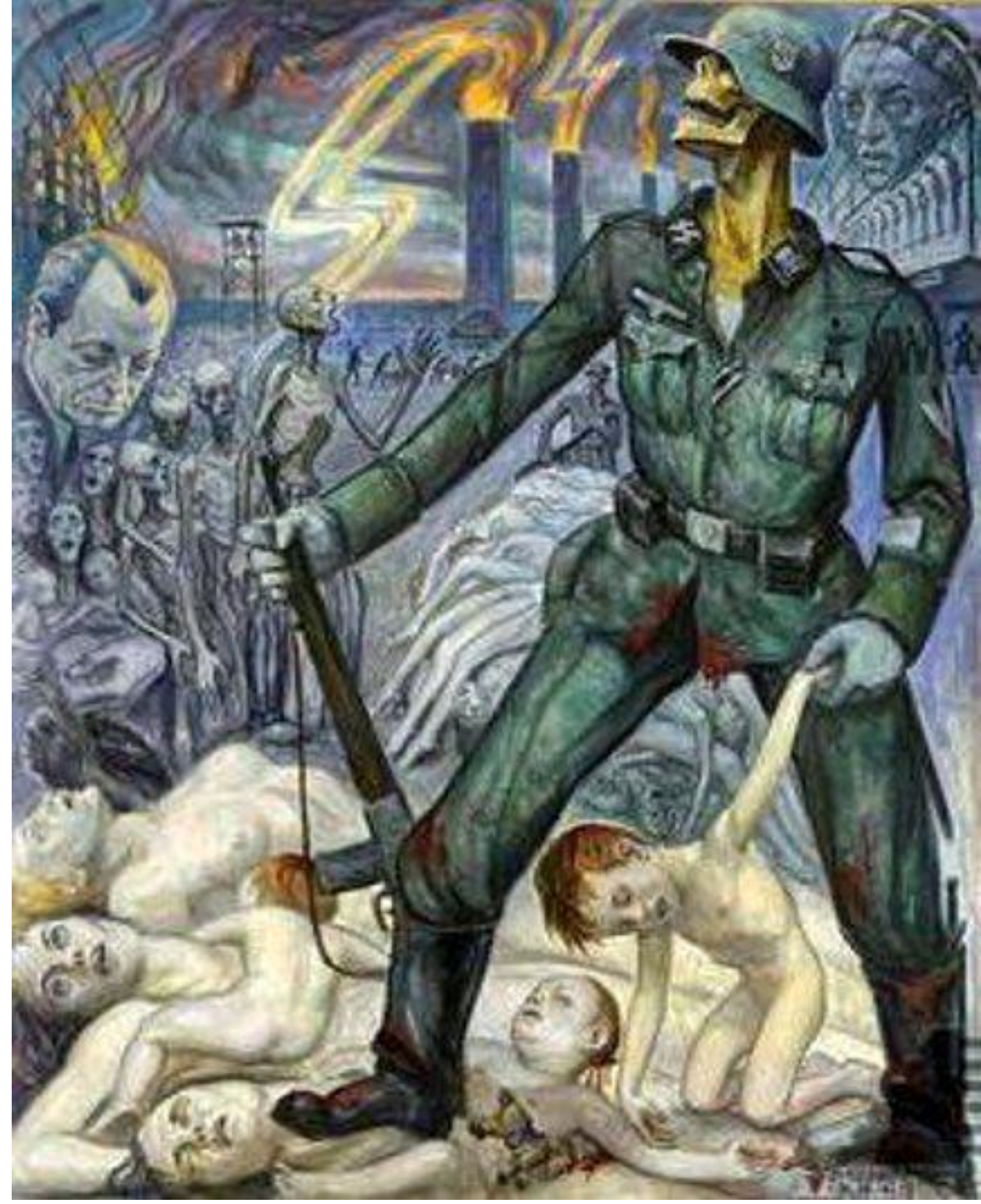
Νταβίντ Ολέρ: «Η άφιξη ενός κονβόι»

Ένα νέο κονβόι
φθάνει στο βάθος,
ενώ οι έγκλειστοι
παλεύουν με ένα
κάρο που μεταφέρει
πτώματα από
προηγούμενη άφιξη.
Η ατελείωτη ροή του
θανάτου.

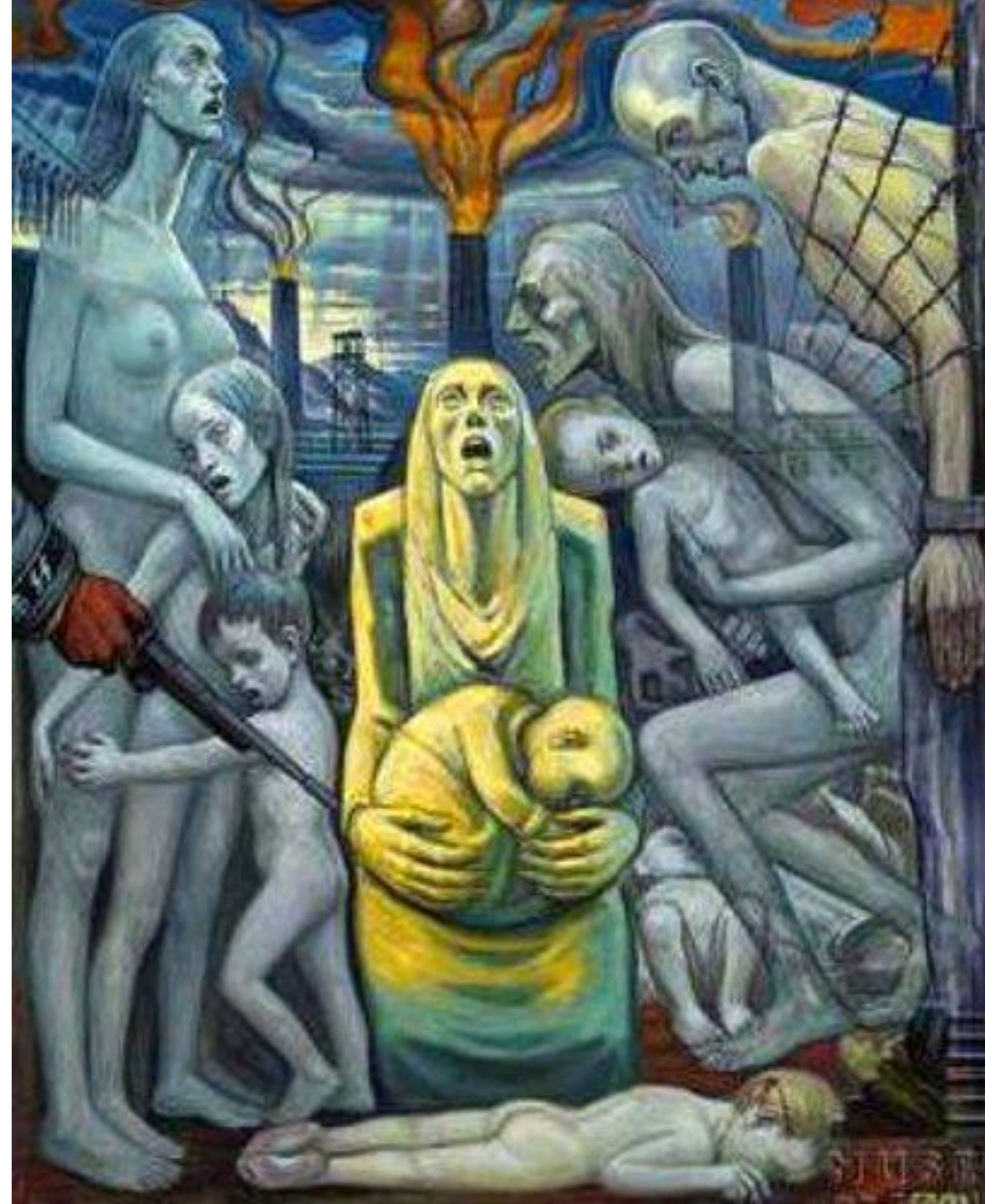
Νταβίντ Ολέρ: «Η εξόντωση των αθώων»

Έργο με συμβολικά στοιχεία.
Και πάλι ο καπνός σχηματίζει SS.
Υπάρχουν όλα τα συστατικά του στρατοπέδου εξόντωσης: τα πτώματα, η απελπισία, η μοίρα του θανάτου, οι αποστεωμένοι, τα πιο αθώα θύματα - οι γυναίκες και τα παιδιά, τα συρματοπλέγματα...
Σε πρώτο πλάνο ο SS, κυρίαρχος, τρομακτικός, με πρόσωπο θανάτου (σα νεκροκεφαλή).
Υπάρχουν ακόμη δυο μορφές που εκπροσωπούν τον καταδικασμένο λαό.

Νταβίντ Ολέρ: «Η κραυγή» ή «Η εξόντωση αθώων γυναικών και παιδιών»

Ο πίνακας, επίσης συμβολικός, η παρουσία των SS μέσω του όπλου και της άκρης του χεριού που απεικονίζεται κάτω αριστερά και μέσω των καμινάδων που καπνίζουν πίσω. Κεντρική μορφή η μάνα και το παιδί φωτισμένη υπαινικτικά με χλωμάδα θανάτου. Εμβληματικές και οι υπόλοιπες μορφές.

Νταβίντ Ολέρ: Η πειραματική ένεση», 1945

Απεικονίζεται ο
ακόμη άγνωστος δρ.
Μένγκελε, που
δίνει εντολή για
ένεση υπό το
βλέμμα των
τρομοκρατημένων
κρατούμενων. Ο
κρατούμενος που
εξετάζεται είναι ο
ίδιος ο ζωγράφος.

«Ο Νταβίντ Ολέρ τιμωρημένος»

Το στενό κελλί δεν επιτρέπει στον Ολέρ να καθίσει, να ξαπλώσει ή να σηκωθεί στις 48 ώρες της τιμωρίας του. Δίπλα, διαδραματίζονται τα καθημερινά...

Νταβίντ Ολέρ: «Τα τελευταία τους βήματα»

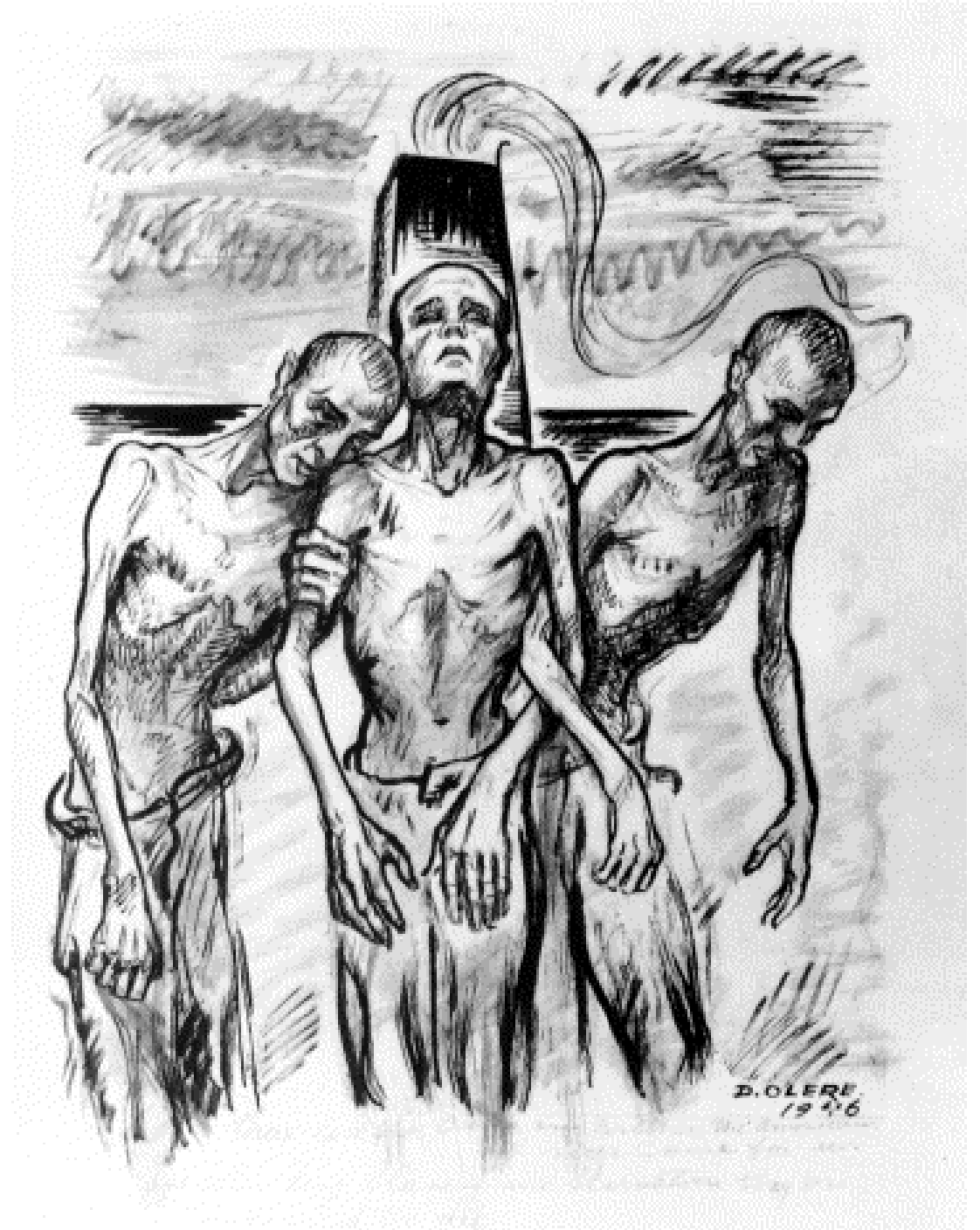
Τρεις «Μουσουλμάνοι»
(*Muselmänner*)
υποβαστάζουν ο ένας τον
άλλον οδεύοντας προς το
θάλαμο αερίων.
«Μουσουλμάνοι» ήταν
ορολογία του στρατοπέδου
για όσους η φυσική ή
πνευματική τους κατάσταση
τους καθιστούσε
υποψήφιους για «επιλογή»
(υπέφεραν από πείνα και
εξάντληση).

Νταβίντ Ολέρ, Σχέδια

«Τα τελευταία τους βήματα»

Οι τρεις «Μουσουλμάνοι» σε σχέδιο

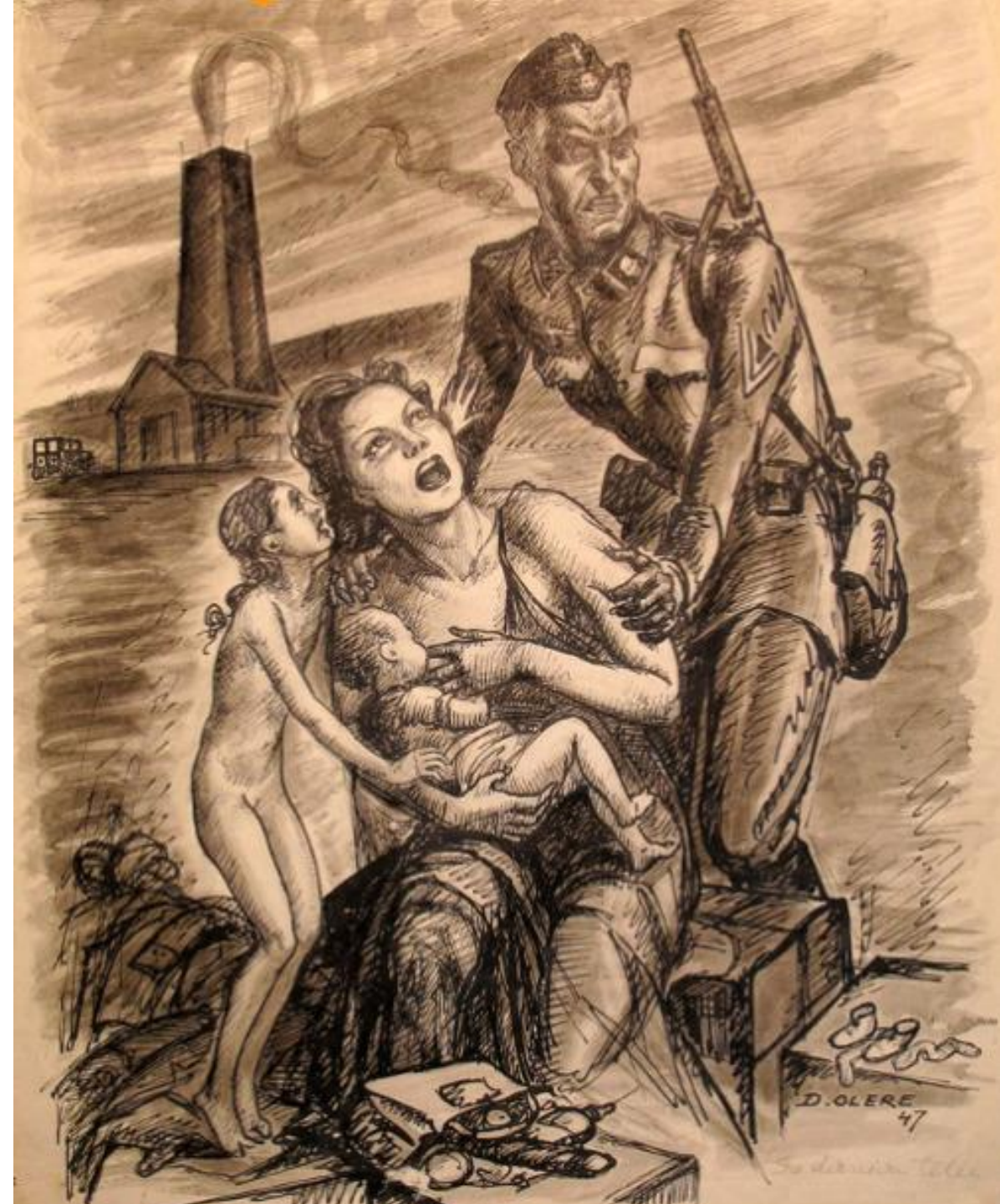
Άουσβιτς II –
Μπίρκεναου: φάλαγγα
μεταφερόμενων στο εν
λειτουργία κρεματόριο
III. Το φορτηγό με το
σταυρό (το σήμα του
Ερυθρού Σταυρού)
μετέφερε τα κουτιά με
το αέριο ZYKLON B
(Κυκλώνας Β), που είχε
τη μορφή μικρών
κρυσταλλικών
ακανόνιστων
σφαιριδίων. Επειδή
όταν ερχόταν σε επαφή
με τον ατμοσφαιρικό
αέρα, απελευθέρωνε
αέριο υδροκυάνιο,
φυλασσόταν σε
μεταλλικά αεροστεγή
δοχεία.

- Απεικονίζεται η φάλαγγα όσων οδηγούνται από τους SS απευθείας από την αποβάθρα του τρένου στο κρεματόριο. Πρέπει να διαβούν γύρω από το αγκαθωτό συρματοπλέγμα που περικλείει την είσοδο. Η ατέλειωτη φάλαγγα οδηγείται στο πίσω μέρος του κτιρίου, απ' όπου θα μπουν από μια σκάλα με μεγάλα σκαλοπάτια.
- Αρκετοί κατά την άφιξή τους πίστευαν ότι πρόκειται για έναν τεράστιο φούρνο. Η ελπίδα είναι σφηνωμένη στα κορμιά τους.
- Παρατηρούμε το φορτηγό πίσω από το κτίριο, που μετέφερε όσους δεν μπορούσαν να περπατήσουν από την αποβάθρα της άφιξης μέχρι το κρεματόριο.
- Στο εσωτερικό του φορτηγού με το σήμα του Ερυθρού Σταυρού ένας οδηγός και ο «γιατρός» υπηρεσίας των SS. Στο πίσω μέρος τα κουτιά με το Zyklon B.

«Επιλογή για τον θάλαμο αερίων»
ή
«Ένας τελευταίος θηλασμός», 1947

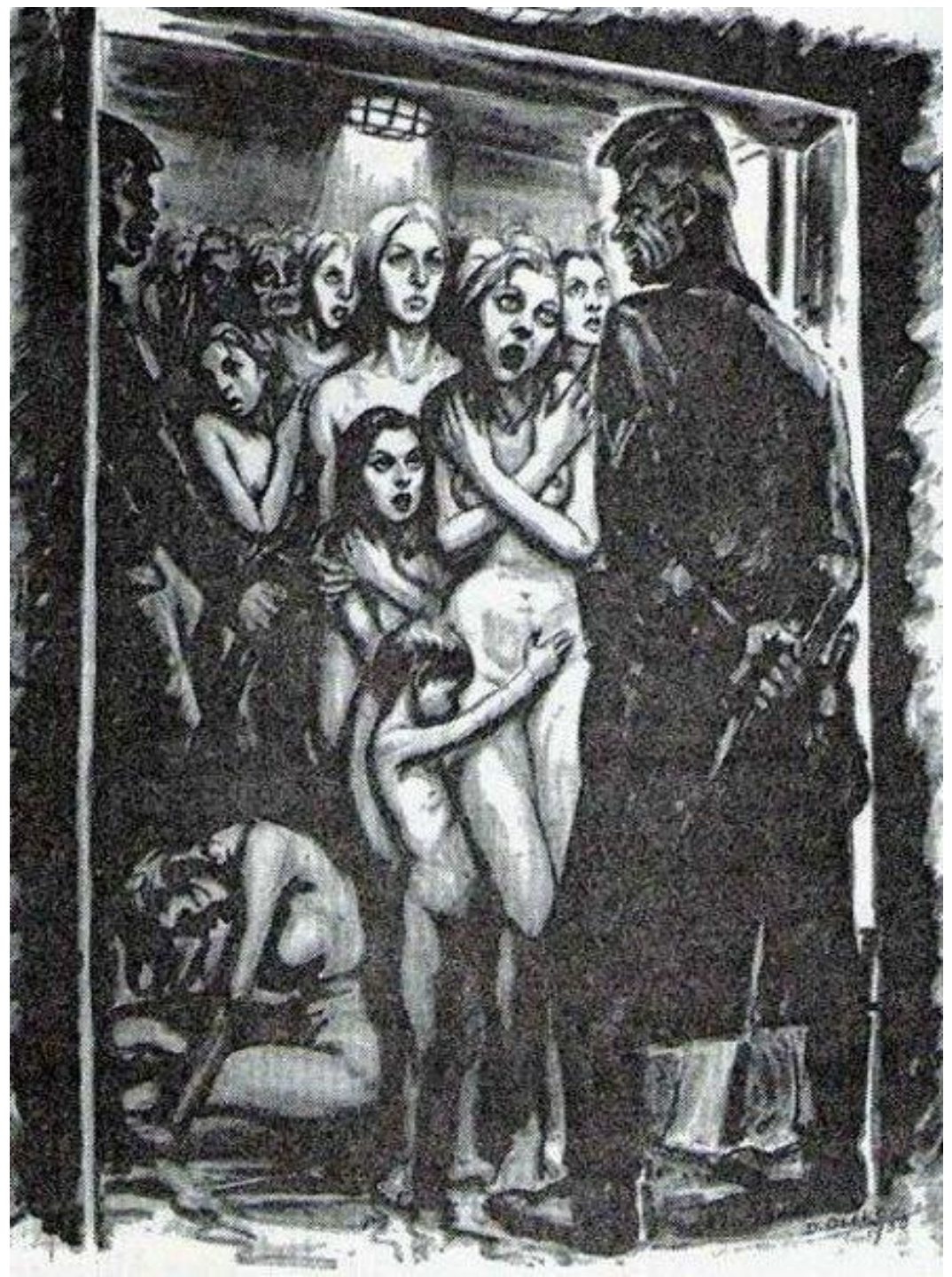
«Στα ντους»
(Μπαίνοντας
στον θάλαμο
αερίων)

- Τα θύματα μπαίνουν στο κρεματόριο III. Φθάνουν στο δωμάτιο όπου γδύνονται.
- Στη συνέχεια οι SS υποχρεώνουν τις γυναίκες και τα παιδιά να μπουν στον θάλαμο.
- Τους ξεγελούν ισχυριζόμενοι ότι ένα απολυμαντικό μπάνιο είναι απαραίτητο προκαταρκτικό βήμα για να εισέλθουν στο στρατόπεδο.
- Τους ζητούν να κάνουν όσο το δυνατόν πιο γρήγορα, γιατί τους περιμένει ένα ζεστό ποτό αμέσως μετά.
- Επίσης τους ζητούν να φροντίσουν για την καλή τακτοποίηση των πραγμάτων τους, να δέσουν τα ζευγάρια των παπουτσιών με τα κορδόνια τους για να μη χαθούν και να θυμούνται πού τα έβαλαν.
- Πάγκοι και κρεμάστρες υπάρχουν κατά μήκος του διαδρόμου και γύρω στύλοι υποστήριξης.

«Στον θάλαμο αερίων»

Νταβίντ Ολέρ: «Θάλαμος αερίων

Κάτω δεξιά διακρίνεται η συσκευασία του αερίου με την ετικέτα «Zyklon B».

Σλόμο Βενέτσια: «*Sonderkommando, μέσα από την κόλαση των θαλάμων αερίων*», 2012

- «Δεν τα είχα πει ποτέ ως τώρα αυτά. Είναι τόσο δυσβάσταχτο, τόσο θλιβερό, που δυσκολεύομαι να αναφερθώ σε αυτές τις εικόνες των θαλάμων αερίων. Βρίσκαμε ανθρώπους με τα μάτια βγαλμένα από τις κόγχες από την προσπάθεια που έκανε ο οργανισμός τους να παραμείνουν ζωντανοί. Άλλοι αιμορραγούσαν από παντού ή ήταν καλυμμένοι με ακαθαρσίες, δικές τους ή άλλων. Υπό το σοκ των αερίων και του φόβου, συχνά τα θύματα απέβαλλαν ό,τι είχαν μέσα στον οργανισμό τους. Κάποια σώματα ήταν κατακόκκινα, άλλα χλωμά, το καθένα αντιδρούσε διαφορετικά. Όλα όμως είχαν υποφέρει πεθαίνοντας. Καμιά φορά νομίζουμε ότι ο κόσμος πέθαινε με το που διοχετεύονταν τα αέρια. Το θέμα δεν είναι ότι πέθαιναν, αλλά πώς πέθαιναν... Τους βρίσκαμε γαντζωμένους τον έναν πάνω στον άλλο, καθώς όλοι προσπαθούσαν απελπισμένα να αναπνεύσουν. [...] Το θέαμα που αντικρίζαμε ανοίγοντας την πόρτα δεν το χωράει ο ανθρώπινος νους, ήταν φρικτό.
- ...Τις πρώτες μέρες, παρά την πείνα που με βασάνιζε, δυσκολευόμουν να βάλω στο στόμα μου το ξεροκόμματο που μας μοίραζαν. Η μυρωδιά δεν έλεγε να φύγει από τα χέρια μου, κι εγώ ένιωθα λερός από το θάνατο. Με τον καιρό σιγά σιγά τα συνηθίσαμε όλα. Έγιναν ρουτίνα, δε χρειαζόταν να σκεφτόμαστε.»

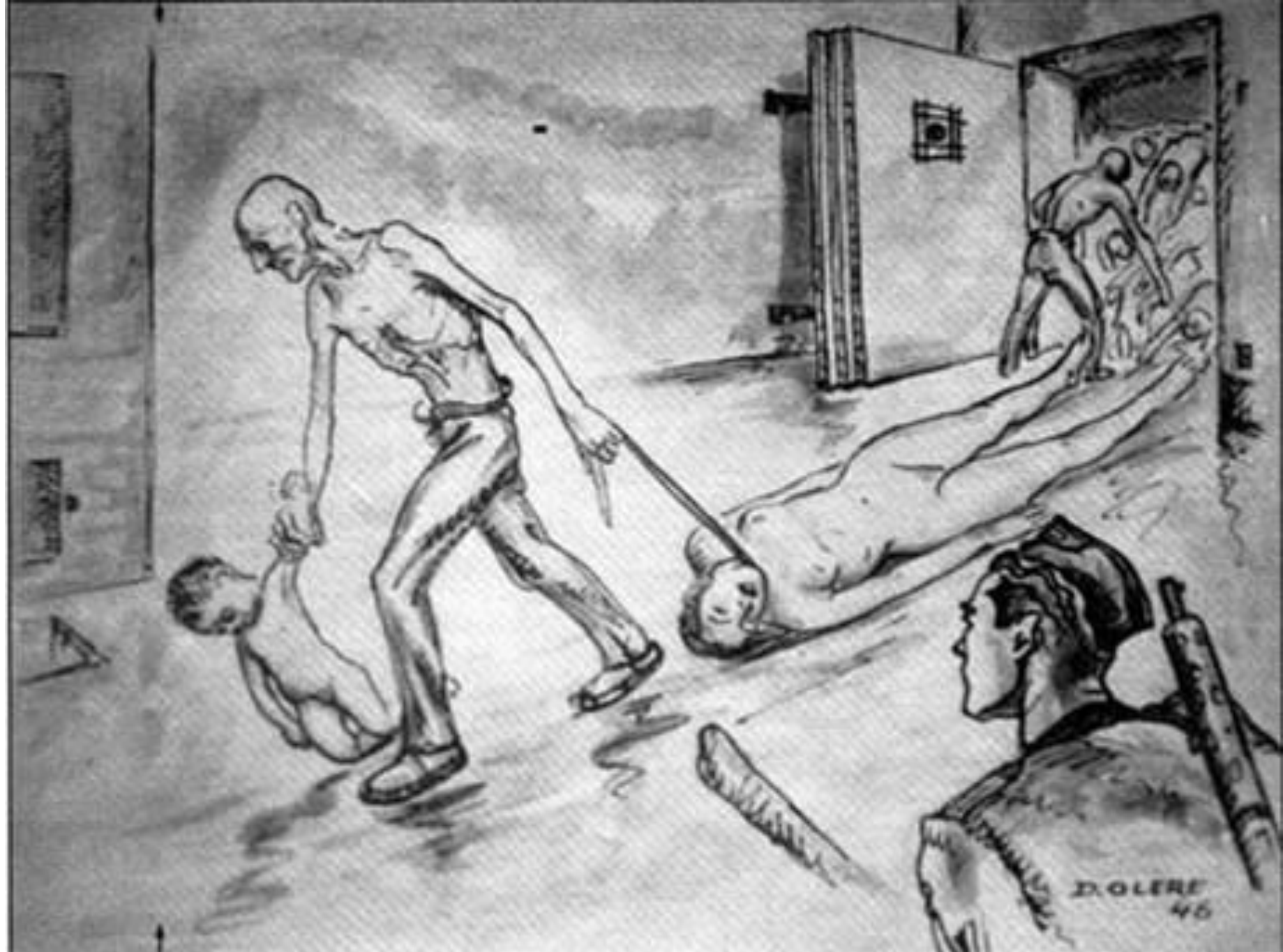
«Ο φούρνος», 1945

Ένας ανελκυστήρας φορτίου στο βάθος ανεβάζει επάνω νεκρά κορμιά από την ισόγεια αίθουσα του κρεματορίου III στο Μπίρκεναου. Η υγρή σκάφη στα δεξιά διευκολύνει να σύρονται τα σώματα στους φούρνους.

«Αδειάζοντας τον
θάλαμο αερίων»,
1946

Οι άντρες
Sonderkommando επί το
έργον

Σλόμο Βενέτσια: «*Sonderkommando, μέσα από την κόλαση των θαλάμων αερίων*»

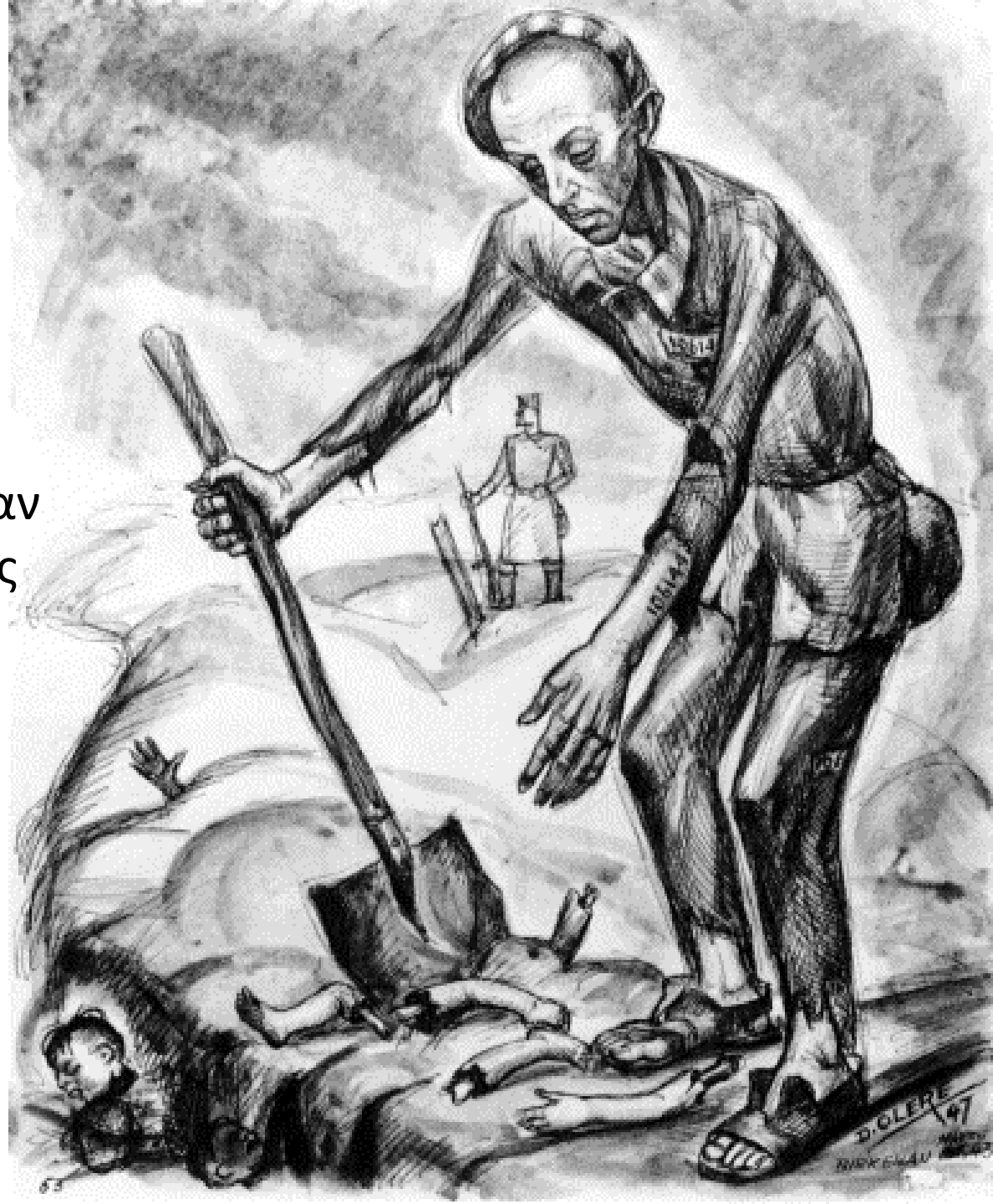
- «Τότε δεν ήμουν μ' εκείνους που έπρεπε να βγάζουν τα πτώματα από το θάλαμο, αργότερα όμως χρειάστηκε να το κάνω αρκετές φορές. Όσοι είχαν αυτό το πόστο στην αρχή τραβούσαν τα πτώματα από τα χέρια, πολύ γρήγορα όμως τα χέρια τους λερώνονταν και γλιστρούσαν. Για να μην αγγίζουν λοιπόν απευθείας τα σώματα, είχαν σκεφτεί να χρησιμοποιούν ένα πανί. Κι αυτό όμως έπειτα από λίγο μούσκευε και βρόμιζε. Έπρεπε να βρουν άλλη λύση. Κάποιοι προσπάθησαν να τα σύρουν με μια ζώνη, κάτι όμως που έκανε τη δουλειά ακόμα πιο κουραστική, καθώς έπρεπε να τη λύνουν και να τη δένουν κάθε φορά. Τελικά το απλούστερο ήταν να χρησιμοποιούν ένα μπαστούνι για να τραβάνε τα πτώματα απ' το σβέρκο. Αυτό μπορούμε να το δούμε σ' ένα από τα σκίτσα του Νταβίντ Ολέρ. Και βέβαια μπαστούνια υπήρχαν άφθονα, με όλους τους ηλικιωμένους που κατέληγαν εκεί. Τουλάχιστον έτσι δε χρειαζόταν να σέρνουμε τα πτώματα απ' τα χέρια. Και αυτό ήταν πολύ σημαντικό για μας. Όχι τόσο γιατί ήταν πτώματα, αυτό ... πες το συνηθίζαμε, αλλά να, ήταν που δεν είχαν πεθάνει γαλήνια. Ο θάνατός τους ήταν άσχημος, βρομερός. Ένας θάνατος βιασμένος, δύσκολος και διαφορετικός για τον καθένα.»

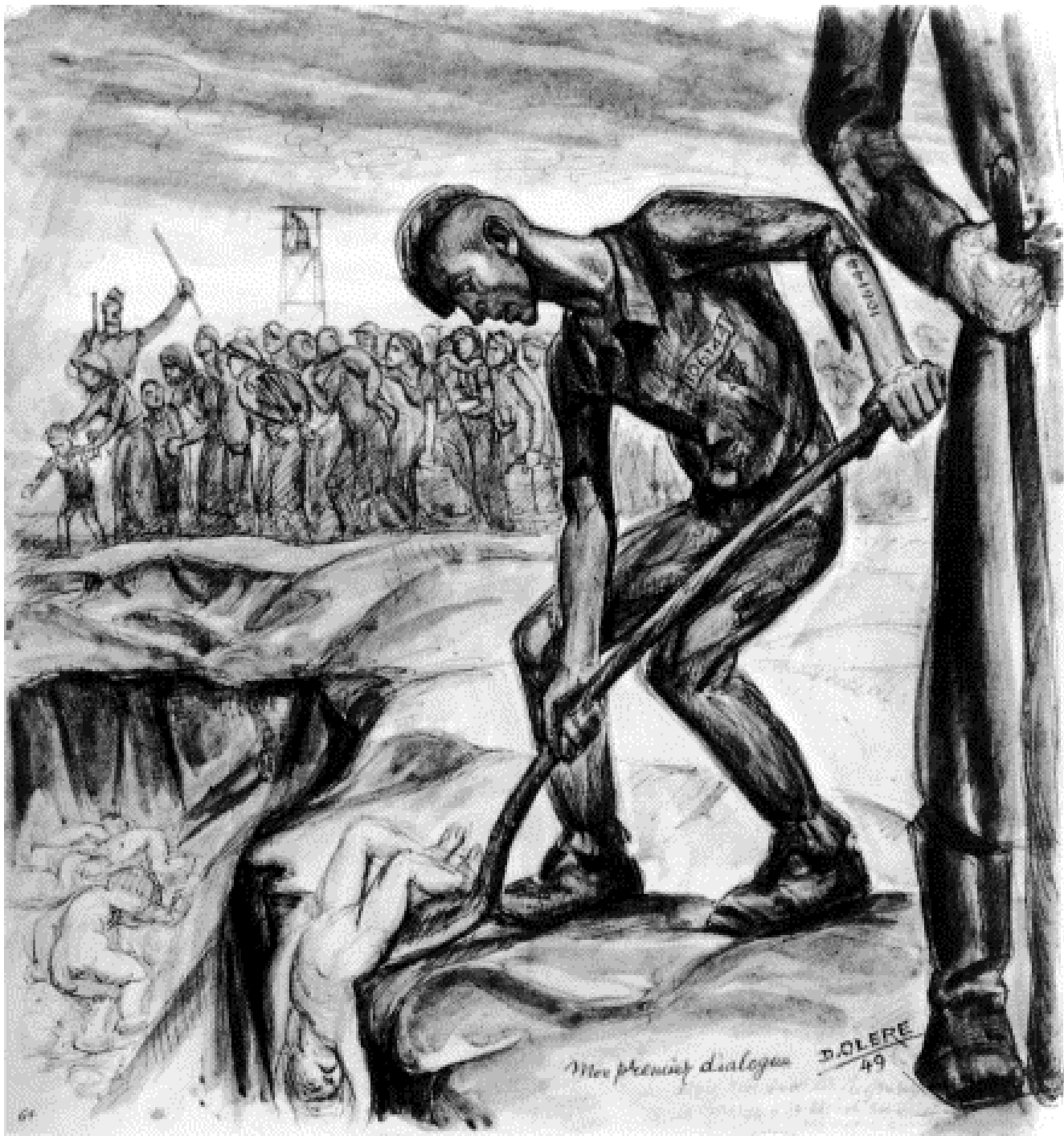
Οι άντρες του
τάγματος εργασίας
Sonderkommando
κόβουν τα μαλλιά και
αφαιρούν τα χρυσά
δόντια από τους
νεκρούς μετά το
κρεματόριο.

David Olère: «Θάβοντας ό,τι απέμεινε από ένα παιδί»

Το πρώτο καθήκον του Ολέρ στο Άουσβιτς ήταν να θάβει πτώματα. Κι εδώ φαίνεται ο αριθμός του 106144 τόσο στο χέρι του όσο και στο πουκάμισό του.

«Ο πρώτος μου διάλογος», 1949

Υπότιτλος:

«Είναι κι αυτά υπεύθυνα για
τον πόλεμο;»

«Ναι, αυτός είναι ο πόλεμος»

«Φεύγοντας για εργασία»

Έγκλειστοι του
στρατοπέδου
οδεύουν έξω από το
στρατόπεδο για
δουλειά
διαβαίνοντας
ανάμεσα από θύματα
των Ναζί

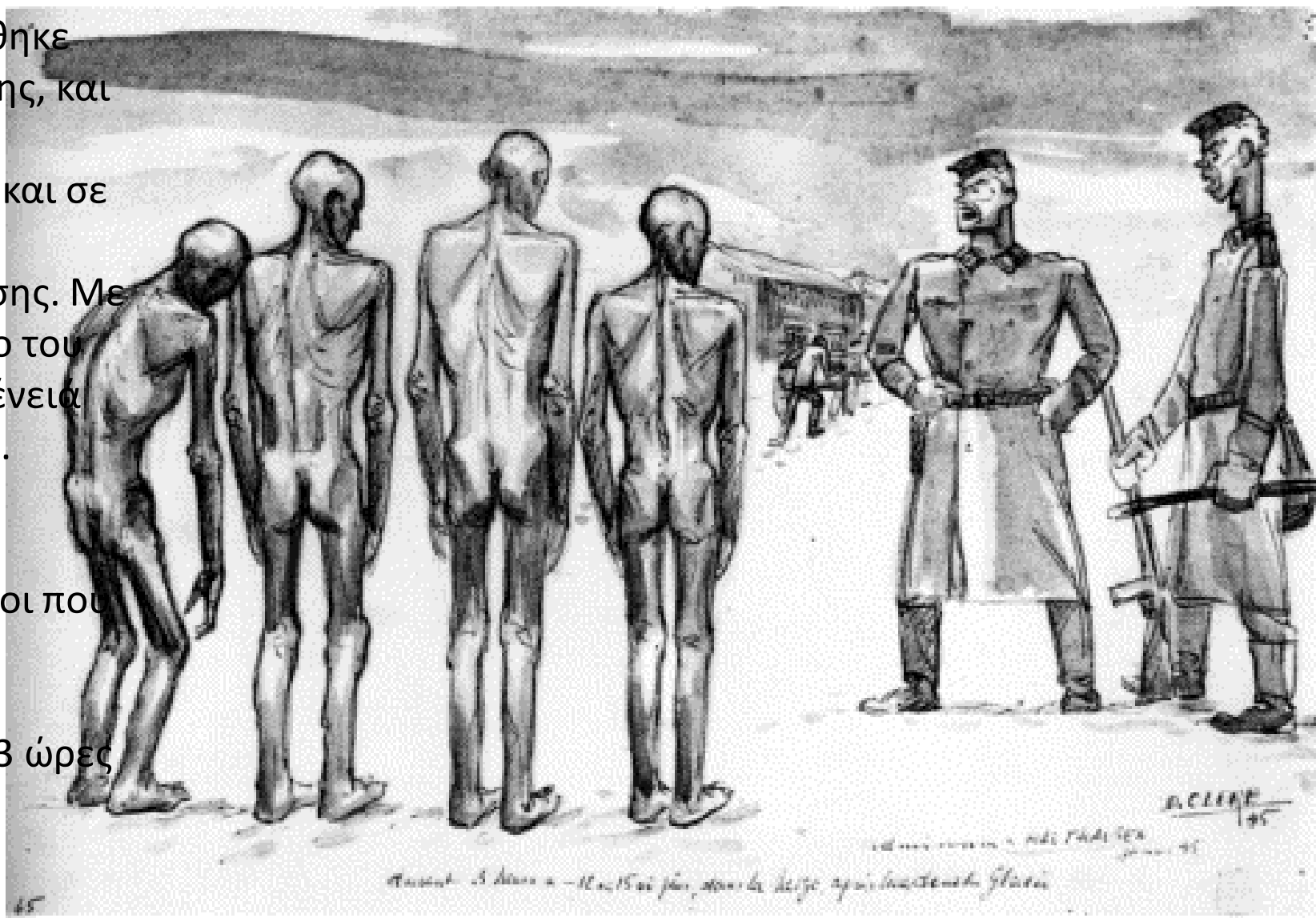

«Είσοδος στο Μαουτχάουζεν», 1945

Ο Ολέρ έμεινε στο Άουσβιτς μέχρι τον Ιανουάριο του 1945, οπότε οδηγήθηκε στην πορεία θανάτου της εκκένωσης, και εντέλει έφθασε στο στρατόπεδο συγκέντρωσης του Μαουτχάουζεν και σε δυο άλλα, από τα οποία έκανε 5 αποτυχημένες απόπειρες απόδρασης. Με την απελευθέρωσή του τον Μάρτιο του 1945, έμαθε ότι ολόκληρη η οικογένειά του είχε ξεκληριστεί στη Βαρσοβία. Ακολουθώντας πήγε στο Παρίσι.

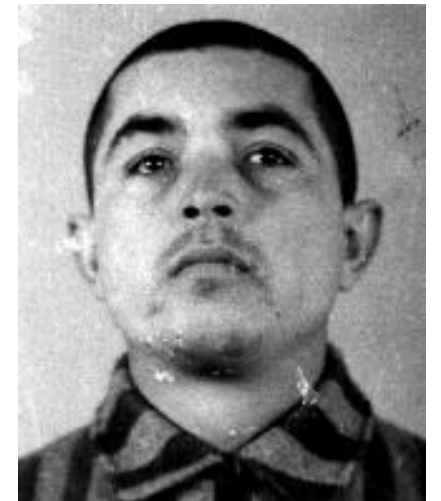
Τον Γενάρη του 1945 οι κρατούμενοι που έμπαιναν στο στρατόπεδο του Μάουτχάουζεν υποχρεώνονταν να παραμείνουν γυμνοί στο χιόνι για 3 ώρες μετά από ένα παγωμένο ντους.

Γιαν Κόμσκι (Jan Komski, 1915 – 2002)

- Πολωνός Καθολικός, μέλος της Αντίστασης. Επέζησε δραπετεύοντας μαζί με άλλους τρεις από το Άουσβιτς ενώ ανήκε στην πρώτη αποστολή κρατουμένων το 1940 (πήρε το No 564 με άλλο όνομα), πιάστηκε, βασανίστηκε και φυλακίστηκε και ξαναστάλθηκε σε στρατόπεδα συγκέντρωσης (και στο Άουσβιτς), αλλά επέζησε.

Jan Komski:
«Συγκέντρωση/
επιχείρηση σκούπα»
σύλληψη πολιτών και
παιδιών σε πολωνική
πόλη

«Η άφιξη»

«Οι στάβλοι των
αλόγων στο
Μπιρκενάου
στρατώνες για
ανθρώπους»

«Δολοφονία από τους SS»

- Το «μαύρο τείχος» στην αυλή του Μπλοκ 11, όπου πολλοί αθώοι πυροβολήθηκαν στη βάση του λαιμού (περί τους 20.000 εκτελέστηκαν μεταξύ 1940-44, άντρες, γυναίκες και παιδιά).
- Ο αξιωματικός που απεικονίζεται είναι ο επικεφαλής του στρατοπέδου την εποχή που δραπέτευσε ο Κόμσκι.

«Διοικητική τιμωρία»

- Όταν κάποιος κρατούμενος βρισκόταν με κάτι απαγορευμένο πάνω του, π.χ. μια φέτα ψωμί, τιμωρούνταν. Ο ίδιος ο Κόμσκι είχε κρεμαστεί κατ' αυτόν τον τρόπο για μια ώρα την ημέρα για τρεις συνεχόμενες μέρες, επειδή έφερε ψωμί και γιατρικά στο στρατόπεδο μετά από μια μέρα στη δουλειά.

«Κρεμασμένοι και φαγητό»

- Αυτό κάνει η πείνα σε αξιοπρεπείς ανθρώπους. Σταθερά περιτριγυρισμένοι από θάνατο και δυστυχία, σταδιακά συνηθίζουν αυτές τις εικόνες. Το κρεμασμένο σώμα του συγκρατούμενου δεν τους εμποδίζει από το φτωχό τους σιτηρέσιο.

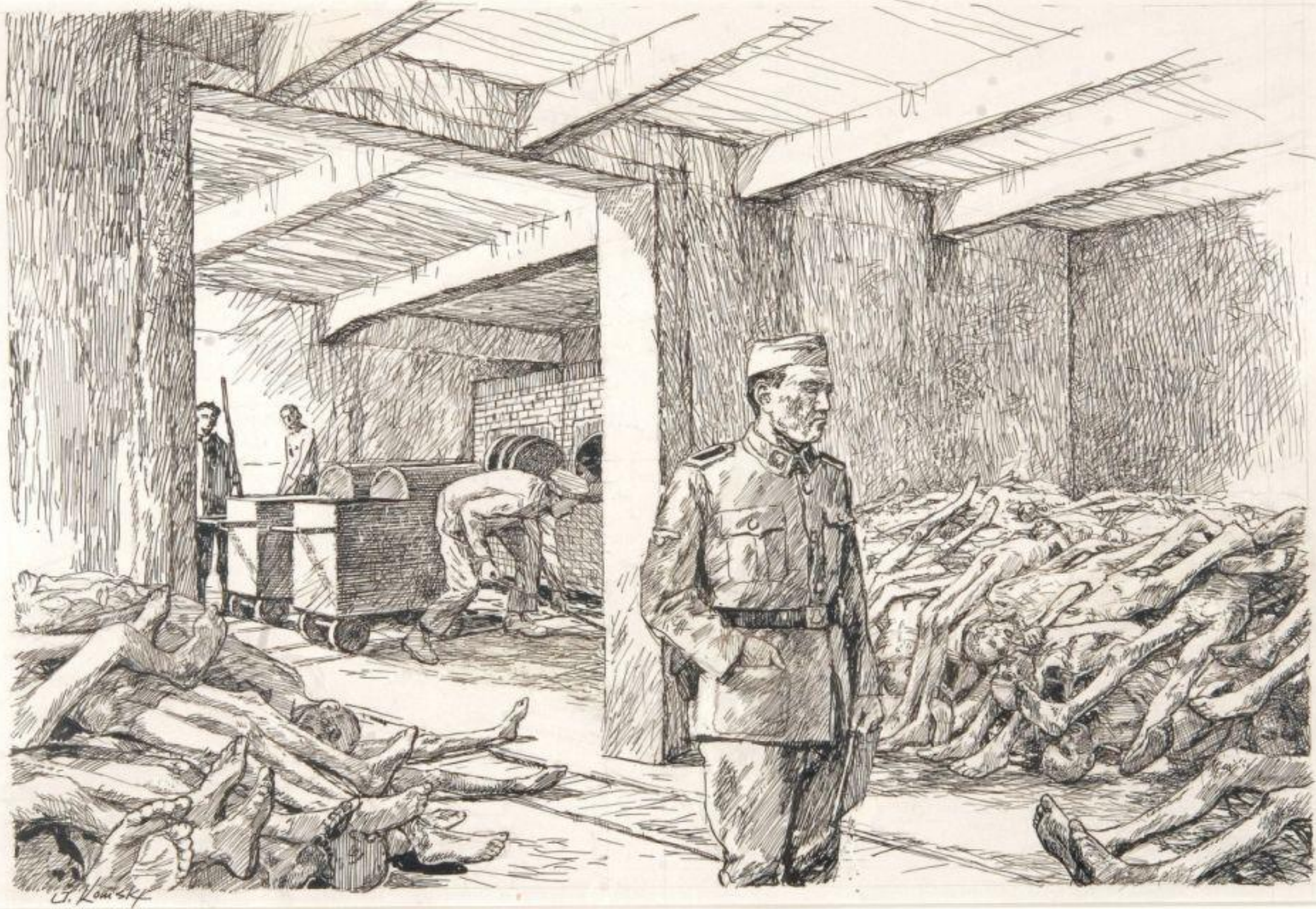
«Προσπαθώντας να ζεσταθούν στο Άουσβιτς»

- «Κι αν άντεχε κάποιος την πείνα, το κρύο ήταν αδύνατο να τα το αντέξει»
- (μαρτυρία κρατούμενης)

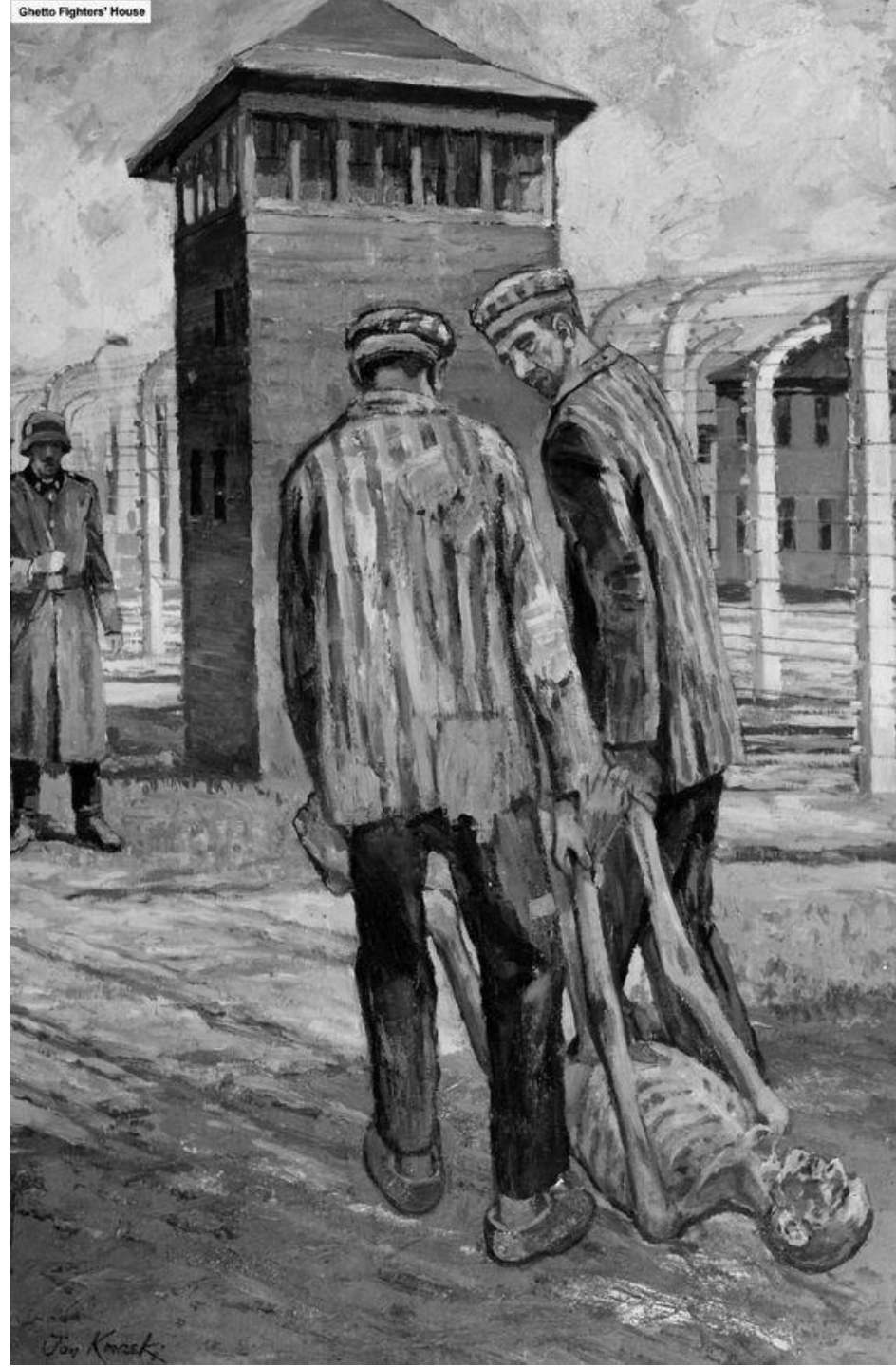

«Αντρικές δουλειές
στο γυναικείο
στρατόπεδο»

«Η τελευταία χάρη»

«Μια φωτογραφία για το άλμπουμ»

- Μετά από την εκτέλεση κάποιοι SS του εκτελεστικού αποσπάσματος ποζάρουν περήφανοι για ένα στιγμιότυπο. Ο φωτογράφος ρυθμίζει τη μηχανή.
- Οι Ναζί απαθανάτιζαν (φωτογραφίες, κινηματογράφηση) τα κατορθώματά τους, ακριβώς από λόγους περηφάνειας. Βέβαια, τα στοιχεία από τα στρατόπεδα τα κατέστρεψαν.

«Απελευθέρωση»

FELIX NUSSBAUM : «Αυτοπροσωπογραφία με ταυτότητα», 1943

Σημαντικός Γερμανο-Εβραίος ζωγράφος (1904-1944). Συνελήφθη στο Βέλγιο και στάλθηκε σε στρατόπεδο στη Γαλλία. Κατάφερε να δραπετεύσει σε μια μεταφορά και κατέφυγε στο Βέλγιο, όπου ζούσε με τη γυναίκα του στην παρανομία. Τους ανακάλυψαν οι Γερμανοί σε μια σοφίτα και τους συνέλαβαν. Μεταφέρθηκαν στο Άουσβιτς με το τελευταίο κονβόι από το Βέλγιο, όπου μια εβδομάδα μετά εκτελέστηκε, όπως και οι γονείς του, ο αδελφός του και η νύφη του. Ολόκληρη η οικογένειά του εξοντώθηκε.

Ο συγκεκριμένος πίνακας αποτέλεσε σύμβολο της καταδίωξης και του Ολοκαυτώματος, παρουσιάζοντας έναν «καθώς πρέπει» καλοντυμένο άνθρωπο με τα σύμβολα της καταδίωξης: το άστρο του Δαβίδ, την ταυτότητα του Εβραίου, το φόβο στα μάτια μαζί με την επιθυμία της ζωής σ' ένα σκοτεινό, περικλειστο περιβάλλον.

«Αυτοπροσωπογραφία στο στρατόπεδο», 1940

*«Αν πεθάνω, μην αφήσετε τα έργα μου να
με ακολουθήσουν, αλλά δείξτε τα στον
κόσμο!»*

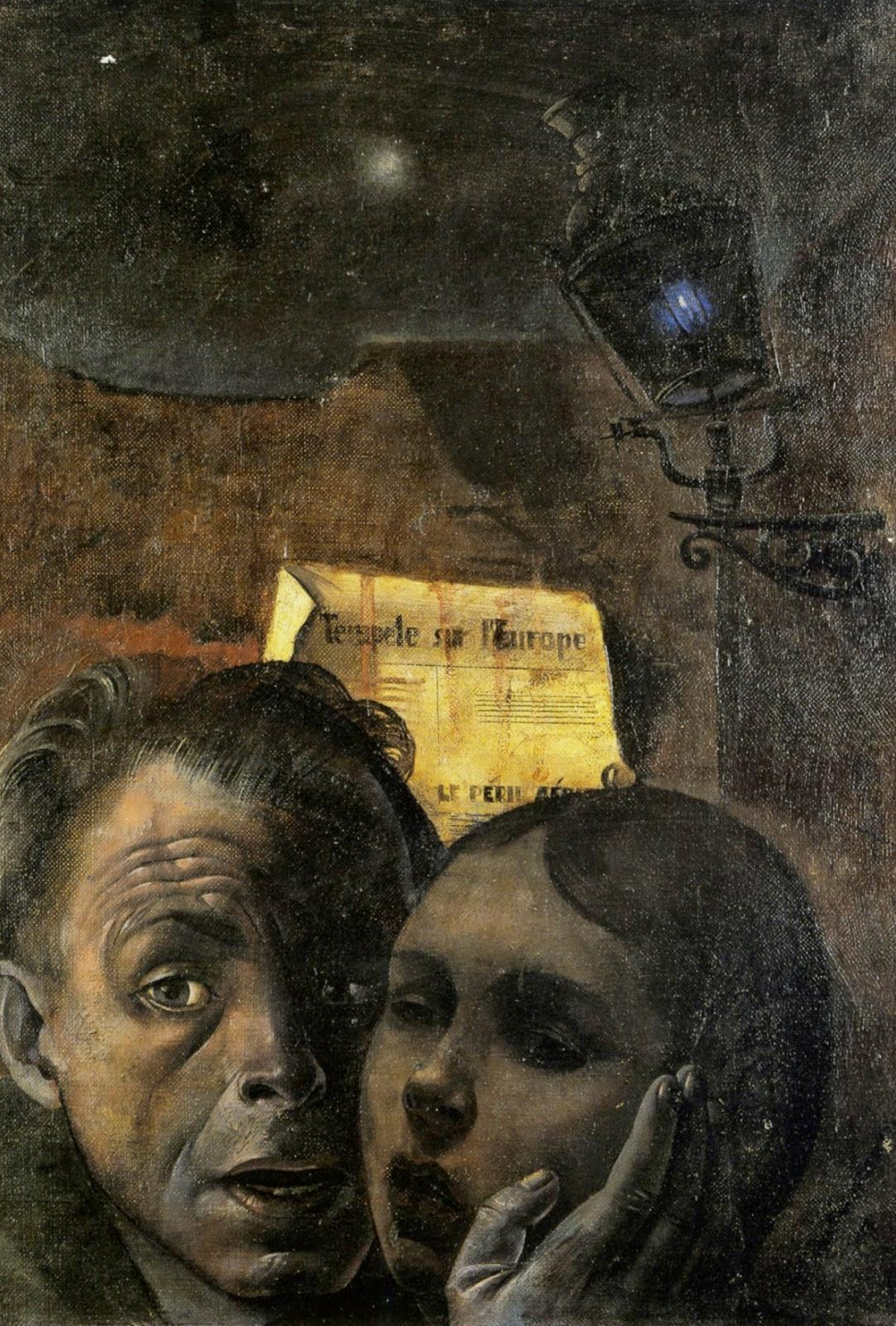
Μια αυτοπροσωπογραφία που δεν
παρακαλά ούτε για βοήθεια ούτε για
λύπηση.

Είναι μια προκλητική εικόνα. Με σταθερή
ματιά και σφιγμένο πηγούνι, αλλά και
ξεφτισμένο σακάκι, ο ζωγράφος καρφώνει
το βλέμμα του πάνω μας, ενώ
περιβάλλεται από κόκκαλα, άμμος,
συρματοπλέγματα, δοχεία με
ακαθαρσίες, και συνολικά σκούρα
χρώματα και μια αίσθηση θανάτου.

«Φυλακισμένοι», 1940

«Φόβος», 1941

- Αυτοπροσωπογραφία με την 6 ετών ανιψιά του.
- Νυχτερινή επιδρομή, το σπασμένο φανάρι με το αχνό φως, μια θολή σελήνη πίσω από ένα πέπλο σύννεφου με δυσκολία φωτίζει ένα βομβαρδιστικό που πετά χαμηλά χωρίς φώτα.
- Ο ζωγράφος και η ανιψιά του αγκαλιάζονται με τρόμο, ενώ πίσω τους μια αφίσα στον τοίχο γράφει: «Θύελλα πάνω από την Ευρώπη».

Το τελευταίο του έργο: «Ο θρίαμβος του θανάτου» 1944

Σκελετοί παίζουν μουσική και χορεύουν σ' ένα σωρό ερειπίων σ' ένα τοπίο αποκάλυψης.

Σε πρώτο πλάνο αντικείμενα της καθημερινής ζωής (βιβλία, λάμπα, ρολόι, τηλέφωνο, ποδήλατο) και έργα τέχνης κατεστραμμένα (στοιχεία δικά του και του πολιτισμού).

Στην κάτω δεξιά γωνία η εφημερίδα γράφει την ημερομηνία ολοκλήρωσης του έργου: 18 Απριλίου 1944

«Ο θρίαμβος του θανάτου» του Μπρέγκελ του πρεσβύτερου

Βασισμένο στο έργο
του Μπρέγκελ

Σχεδόν καθετί που σχετίζεται με τις δραστηριότητες του ανθρώπου έχει καταστραφεί (ένα σπασμένο κεφάλι της Δικαιοσύνης, ένα σπασμένο τμήμα από αρχαία κολόνα, φιλμ βγαλμένα από τις θήκες τους, ριγμένα βιβλία, σπασμένα επιστημονικά εργαλεία, σπασμένο τηλέφωνο, πεταμένα και τα πινέλα και η παλέτα του καλλιτέχνη

Χαρταετοί περιπολούν στον ουρανό με απειλητικές ή
κενές μορφές. Η συμφορά είναι αναπόδραστη.

Ένας σκελετός στέκεται θριαμβευτικά πάνω σ' έναν σπασμένο αρχαίο κίονα παίζοντας βιολί. Στο φόντο οι χαρταετοί πετούν μαζί σαν βόμβες. Ο λατερνατζής είναι ο ίδιος ο ζωγράφος (μια παραλλαγμένη αυτοπροσωπογραφία: ο ταπεινός οργανοπαίκτης μεταφορά για την τέχνη του - κάθεσαι απελπισμένος και δεν παίζει). Η φιγούρα του φτερωτού θανάτου κάθεσαι από πάνω του με μια έκφραση θριάμβου όσο παίζει το φλάουτο. Ο θάνατος νικά. Η ερήμωση πήρε τη θέση της ζωής. Δεν θα υπάρξει Ανάσταση. Το τέλος της ιστορίας της ζωής είναι καταστροφή και χάος χωρίς νόημα, χωρίς ελπίδα.

Λεπτομέρειες από το έργο

Samuel Willenberg (1923 – 2016)

- Πολωνο-Εβραίος κρατούμενος από 19 ετών στο στρατόπεδο εξόντωσης Τρεμπλίνκα στην κατεχόμενη Πολωνία, επέζησε, παρότι έλαβε μέρος σε εξέγερση.
- Μετά τον πόλεμο έζησε στο Ισραήλ. Ο τελευταίος κρατούμενος από την Τρεμπλίνκα που επέζησε.
- Όντας ικανός για εργασία του είχε ανατεθεί να ξεδιαλέγει τα υπάρχοντα όσων εξοντώνονταν στους θαλάμους αερίων. Οι δύο αδελφές του σκοτώθηκαν εκεί.
- Οι περισσότεροι από τους Ναζί του στρατοπέδου αυτού ποτέ δεν διώχθηκαν. Ο διοικητής καταδικάστηκε σε ισόβια το 1970.

- Ήταν ένας από τους 67 που επέζησαν από την εξέγερση και τη δραπετεύση, έφθασε στη Βαρσοβία, όπου εντάχθηκε αρχικά στον Πολωνικό στρατό και αργότερα στον Σοβιετικό.

Έγραψε τις εμπειρίες του σε βιβλίο. Ήταν ερασιτέχνης εικαστικός. Τα έργα του για την Τρεμπλίνκα χρησιμοποιήθηκαν ως αποδεικτικό υλικό στις σχετικές δίκες.

- Μεταξύ 1942 και 1943 εξοντώθηκαν εκεί περί τους 870.000 Εβραίοι.
- *«Ζω δυο ζωές, μία είναι εδώ και τώρα, και η άλλη είναι ό,τι έγινε εκεί τότε. Δεν με αφήνει ποτέ. Είναι πάντοτε μαζί μου.»*

- Samuel Willenberg,
- Ο πατέρας βοηθά τον γιο του να βγάλει τα παπούτσια του πριν μπει στο θάλαμο αερίων

Εβραίοι στην
αποβάθρα,
βγαίνοντας από το
βαγόνι των ζώων
στην Τρεμπλίνκα

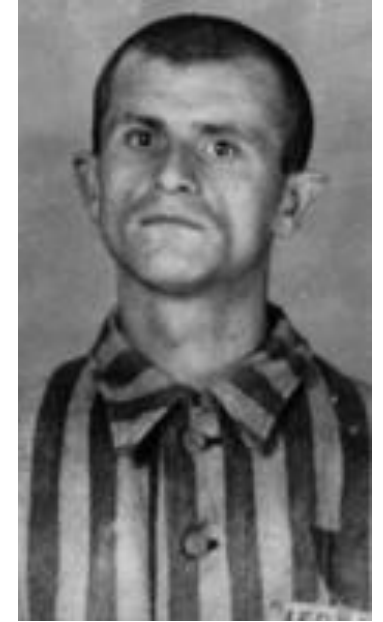
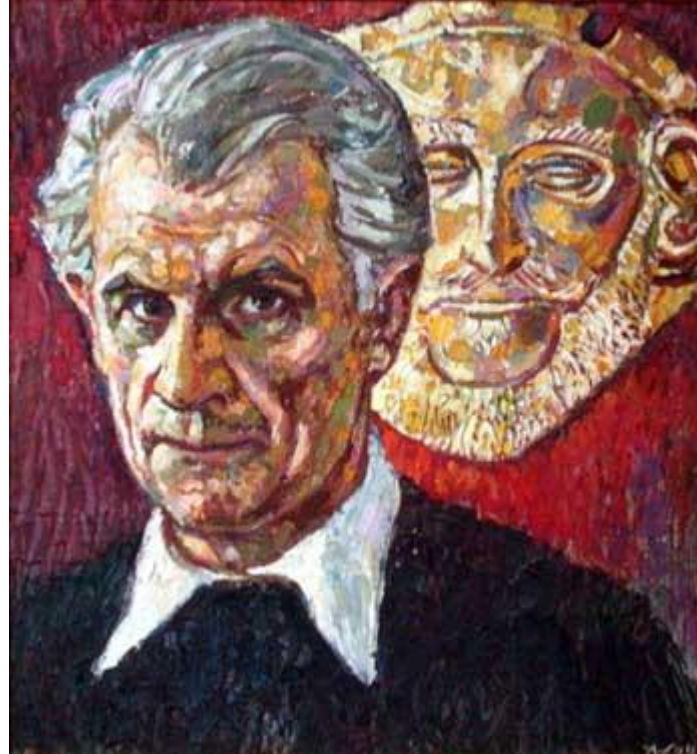

Η εξέγερση των
κρατουμένων
στην Τρεμπλίνκα

Mieczyslaw Koscielniak

Πολωνός ζωγράφος (1912-1993) ήδη αναγνωρισμένος πριν τον πόλεμο. Συνελήφθη το 1941 από την Γκεστάπο εξαιτίας ενός σχεδίου του 1928 που έδειχνε Πολωνούς να πυροβολούν Γερμανούς, και οδηγήθηκε στο Άουσβιτς. Ζωγράφησε περί τους 300 πίνακες, που απεικονίζουν την καθημερινή ζωή των κρατουμένων. Σήμερα εκτίθενται στο Μουσείο του Άουσβιτς.

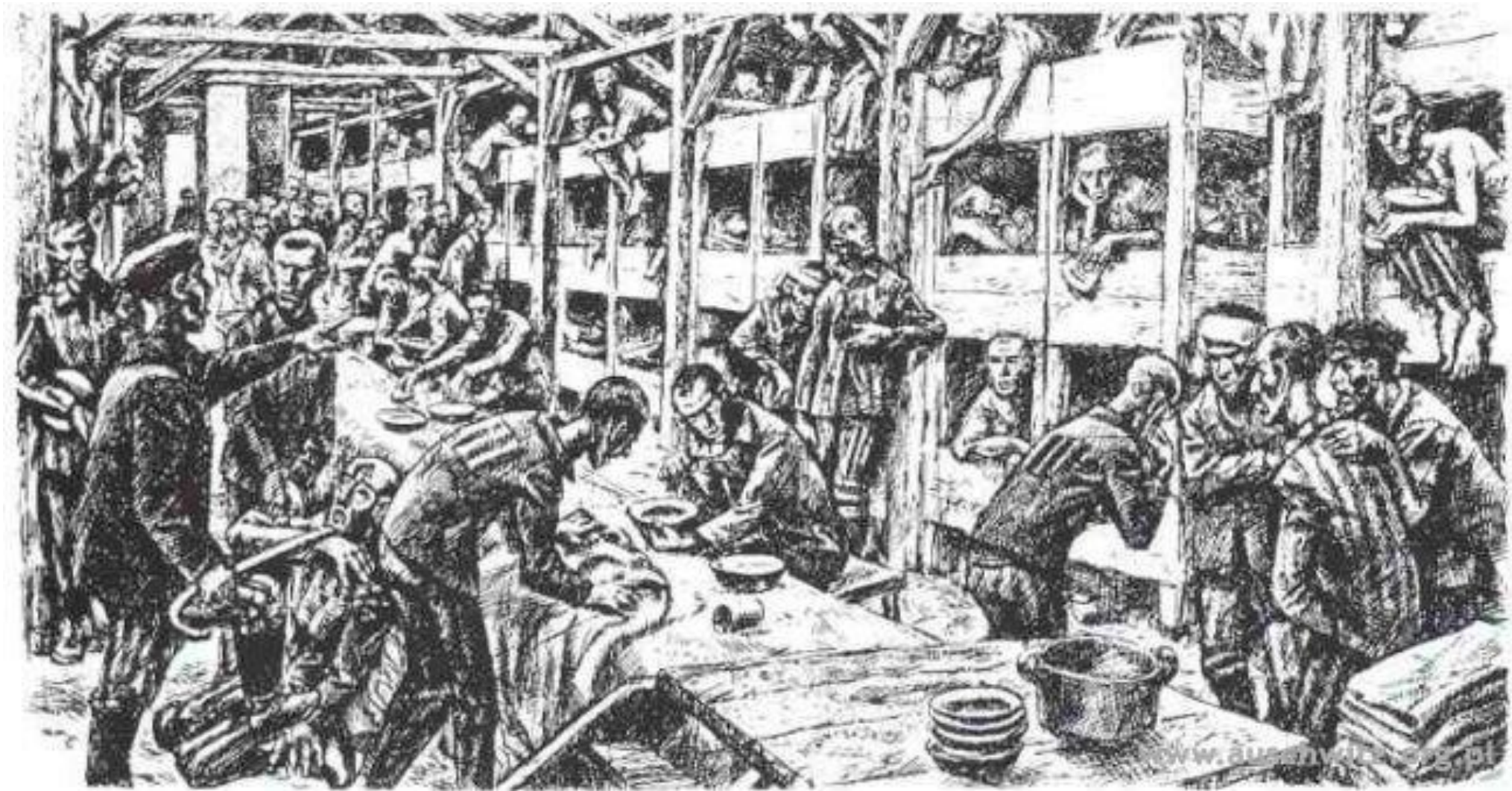

«Άουσβιτς Ι»

- Κρατούμενοι που πηγαίνουν για εργασία βγαίνουν από την είσοδο του στρατοπέδου, όπου αναγράφεται: «Η εργασία απελευθερώνει»
- Αξίζει να παρατηρήσουμε τα σηκωμένα χέρια του διευθυντή ορχήστρας πάνω δεξιά. Οι κρατούμενοι βάδιζαν συνοδεία μουσικής.

Άουσβιτς II – Μπικκενάου: ξύλινοι στρατώνες

Κρατούμενος που πεθαίνει και ο SS που τον εγκαταλείπει

«Χυμένη σούπα»

«Καίγοντας τα ντοκουμέντα»

Ένας κρατούμενος που δεν μπορεί πια να εργαστεί δολοφονείται με φαινόλη στην καρδιά.

«Μητέρα με το σκοτωμένο παιδί της»

«Επίσκεψη σε άρρωστο»

Wladyslaw Siwek (1907-1983)

- Πολωνός, σπούδασε στην Ακαδημία Καλών Τεχνών της Κρακοβίας. Τον Ιανουάριο του 1940 συνελήφθη για αντίσταση κατά των Γερμανών, καταδικάστηκε σε καταναγκαστικά έργα και οδηγήθηκε τελικά στο Άουσβιτς.
- Και αυτόν τον χρησιμοποίησαν οι Ναζί για να ζωγραφίζει πορτρέτα αξιωματούχων και των οικογενειών τους, αλλά και τοπία, κυνηγετικές σκηνές και να κάνει καλλιγραφία. Αλλά βρήκε την ευκαιρία να φιλοτεχνήσει πορτρέτα 2.000 συγκρατουμένων του.
- Στα τέλη του 1944 στάλθηκε με άλλους Πολωνούς σε στρατόπεδο κοντά στο Βερολίνο, όπου δούλευαν στην πολεμική βιομηχανία. Σώθηκε και από την πορεία θανάτου στην οποία εξαναγκάστηκε όταν έφθαναν οι σύμμαχοι και επέστρεψε στην Πολωνία, όπου ζωγράφισε περί τα 50 έργα από τις εμπειρίες του στα στρατόπεδα. Από το 1948 μέχρι το 1953 δούλεψε ως καλλιτέχνης για το Μουσείο του Άουσβιτς.

Wladyslaw Siwek: «Παραμονή Χριστουγέννων»

Δεξιά κρατούμενοι που πρόκειται να τουφεκιστούν.

«Πριν
οδηγηθούν
στους θαλάμους
αερίων»

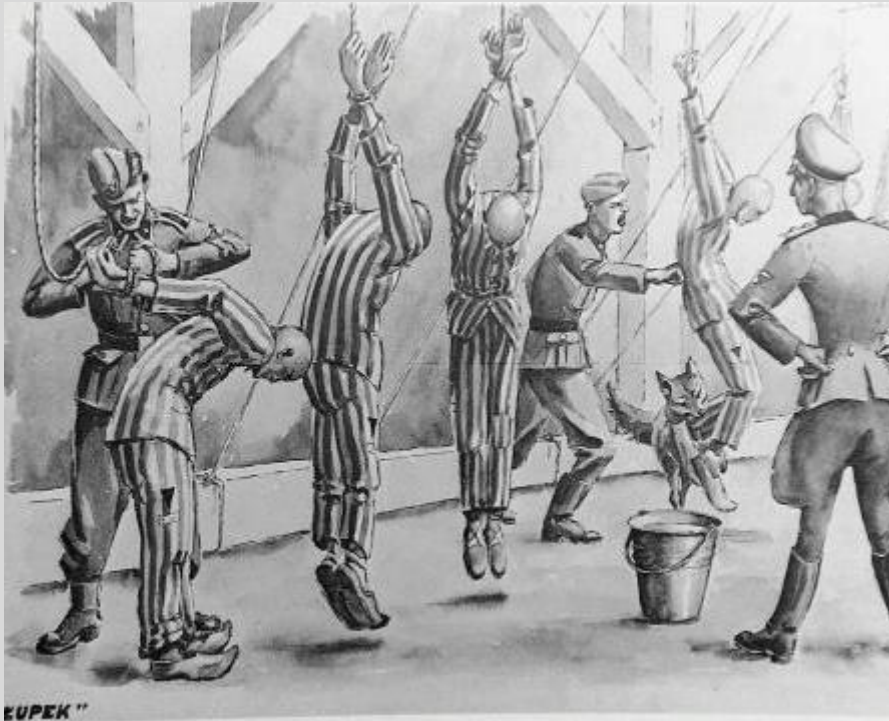

Sergey Anashkevich | aquatak-filip

Wladyslaw Siwek: «Επιλογή εργατών»

Wladyslaw Siwek

«Η επιλογή των
προσωπικών
αντικειμένων των
νεοαφιχθέντων στο
Άουσβιτς»

Sergey Anashkevitch | aquatek-films

«Τιμωρημένοι
στο Μπλοκ 11»

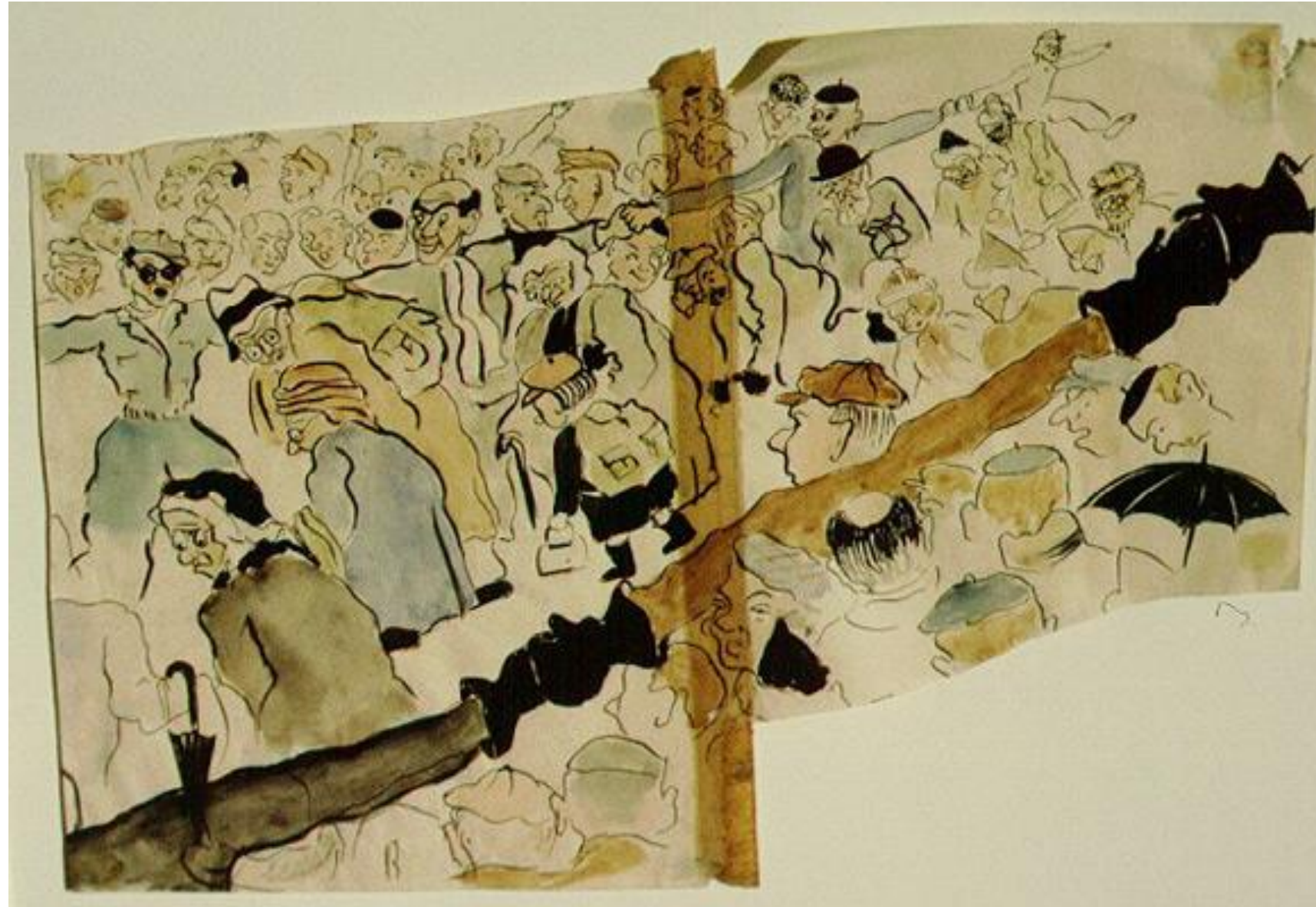

«Φτιάχνοντας τάφρο για τον μπλοκ 15»

Eli Leskley: «Μέτρημα κεφαλιών» (κομμάτι από το αυθεντικό)

Εβραίος καλλιτέχνης γεννημένος το 1911 στην Τσεχία. Επέζησε από το στρατόπεδο Τερεζίν, όπου φυλακίστηκε και όπου ζωγράφισε 70 σχέδια για τη ζωή εκεί. Για να μη θέσει σε κίνδυνο τη δική του ζωή και της γυναίκας του έκοβε σε κομματάκια τις χιουμοριστικές ζωγραφιές του και τις έκρυβε για να μην τις ανακαλύψουν οι Ναζί. Μετά τον πόλεμο τις πήρε μαζί του στο Ισραήλ. Μέσα στην πρώτη δεκαετία επανένωσε τα κομμάτια και ξαναζωγράφισε τους πίνακες με καλύτερα υλικά. Σε πολλά έργα του υπάρχει ειρωνεία.

Το πριν (αυθεντικό) και το μετά

Αυθεντικό
Ο Δανός τραγουδιστής
που τραγουδούσε το
ρεφραίν: «Πεθαίνω,
πεθαίνω...»

Το γκέτο/ στρατόπεδο του Τερεζίν

- Το Τερεζίν ήταν «η πόλη που ο Χίτλερ χάρισε στους Εβραίους». Στην πραγματικότητα επρόκειτο για υβρίδιο γκέτο και στρατοπέδου συγκέντρωσης και εργασίας στη γερμανοκρατούμενη Τσεχοσλοβακία.
- Μέχρι το τέλος του πολέμου 35.000 Εβραίοι, ανάμεσά τους και δεκάδες χιλιάδες παιδιά, άφησαν την τελευταία τους πνοή (άλλοι σκοτώθηκαν και άλλοι πέθαναν από αρρώστιες, κακή διατροφή και κακουχίες) στο ιδιόμορφο αυτό γκέτο-βιτρίνα. Αποτέλεσε στρατόπεδο προπαγάνδας.

-
- Χιλιάδες Εβραίοι καλλιτέχνες βρέθηκαν στην Τερεζίν και αναγκάστηκαν να δημιουργήσουν έργα προς τιμήν του γερμανικού κράτους. Ένα εικονικό πολιτιστικό κέντρο, που έβαλε τα «καλά του» προκειμένου να γυριστεί εκεί ένα ντοκιμαντέρ, παρουσία των επισκεπτών του Ερυθρού Σταυρού, που θα έπειθε την παγκόσμια κοινή γνώμη για την ευνοϊκή μεταχείριση της εβραϊκής φυλής από τον Χίτλερ.
 - Υπήρχε και Εβραϊκό Συμβούλιο. Ο πρώτος Εβραίος «διοικητής» το 1943 μεταφέρθηκε στο Άουσβιτς, όπου εκτελέστηκε, αφού πρώτα υποχρεώθηκε να παρακολουθήσει την εκτέλεση της γυναίκας του και του γιου του.

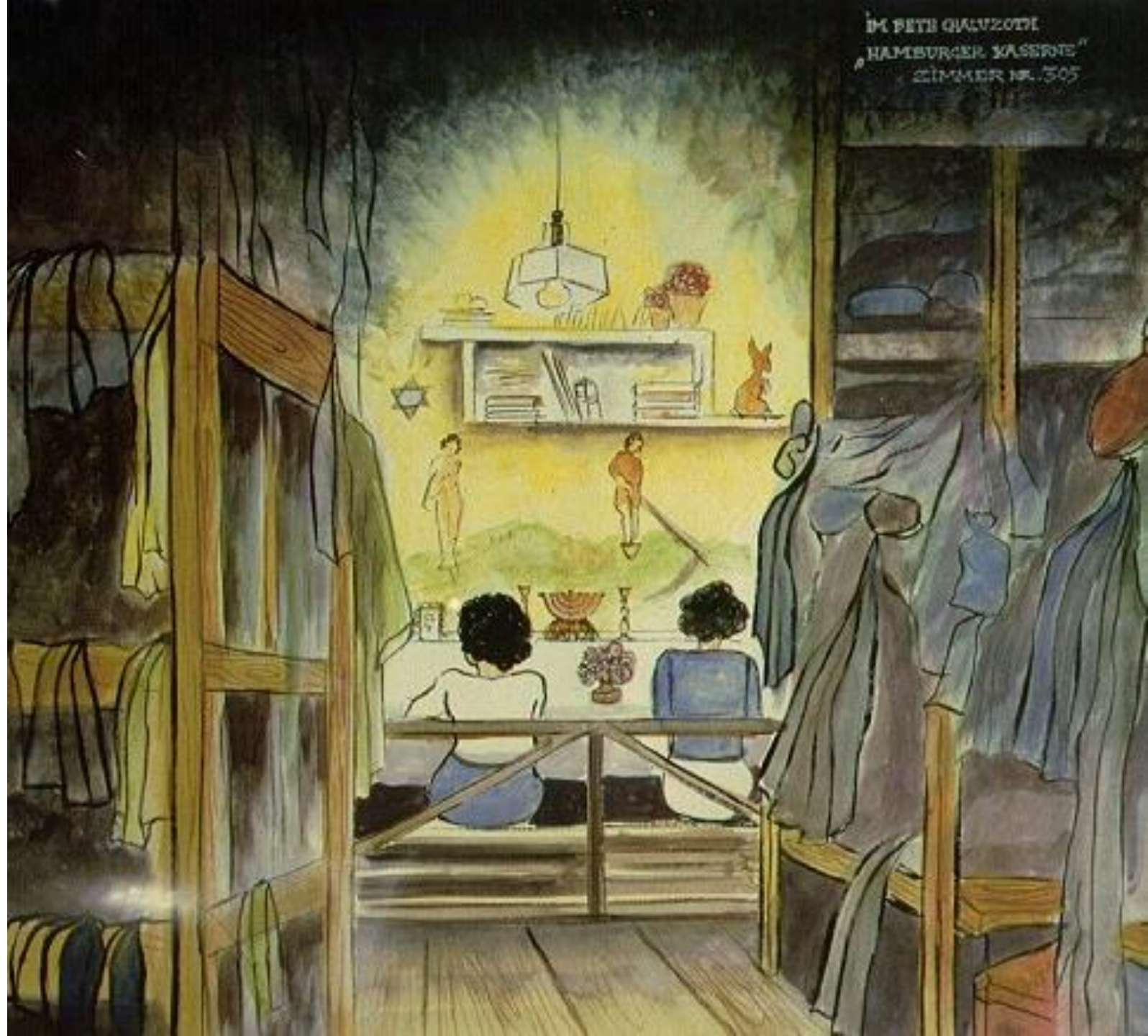
- Ζούσαν συνήθως γύρω στις 50.000 άτομα σε στρατώνες προορισμένες να φιλοξενούν 7.000 στρατιώτες.
- Το Τερεζίν υποστήριζε τη γερμανική πολεμική προσπάθεια με δουλειά σκλαβιάς από τους Εβραίους.
- Για τους περισσότερους ήταν ενδιάμεση στάση πριν τα στρατόπεδα εξόντωσης. Πάνω από 150.000 ακόμη άτομα (μεταξύ αυτών δεκάδες χιλιάδες παιδιά) οδηγήθηκαν εκεί για μήνες πριν μεταφερθούν στην Τρεμπλίνκα και το Άουσβιτς. Προς το τέλος του 44 μετέφεραν σε έναν μήνα πάνω από 24.000 θύματα.

«Τόσοι πολλοί
κρατούμενοι,
τόσο λίγο νερό»

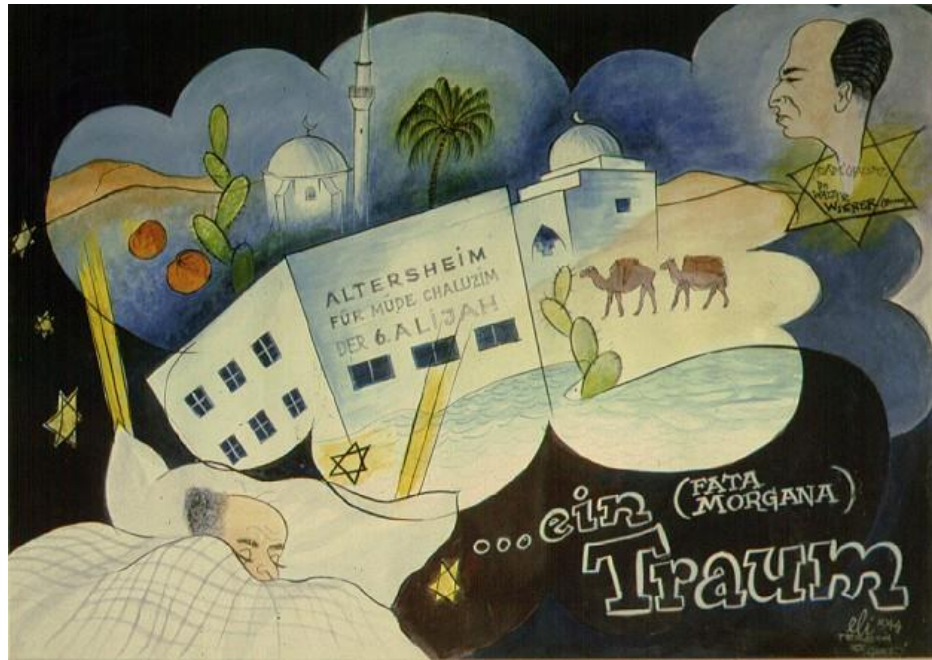
«Οι στρατώνες
των γυναικών»

«Κλέβοντας»
(το αυθεντικό
και το
μεταγενέστερο)

Ένα όνειρο, ένα σπίτι για τον κουρασμένο
Chalutzim (το αυθεντικό και το μεταγενέστερο)

Helga Weissová-Hošková: Τσέχα Εβραία έγραψε ημερολόγιο με λόγια και εικόνες για τη ζωή στο γκέτο Τερεζίν, όπου έζησε ως παιδί.

Helga Weissová

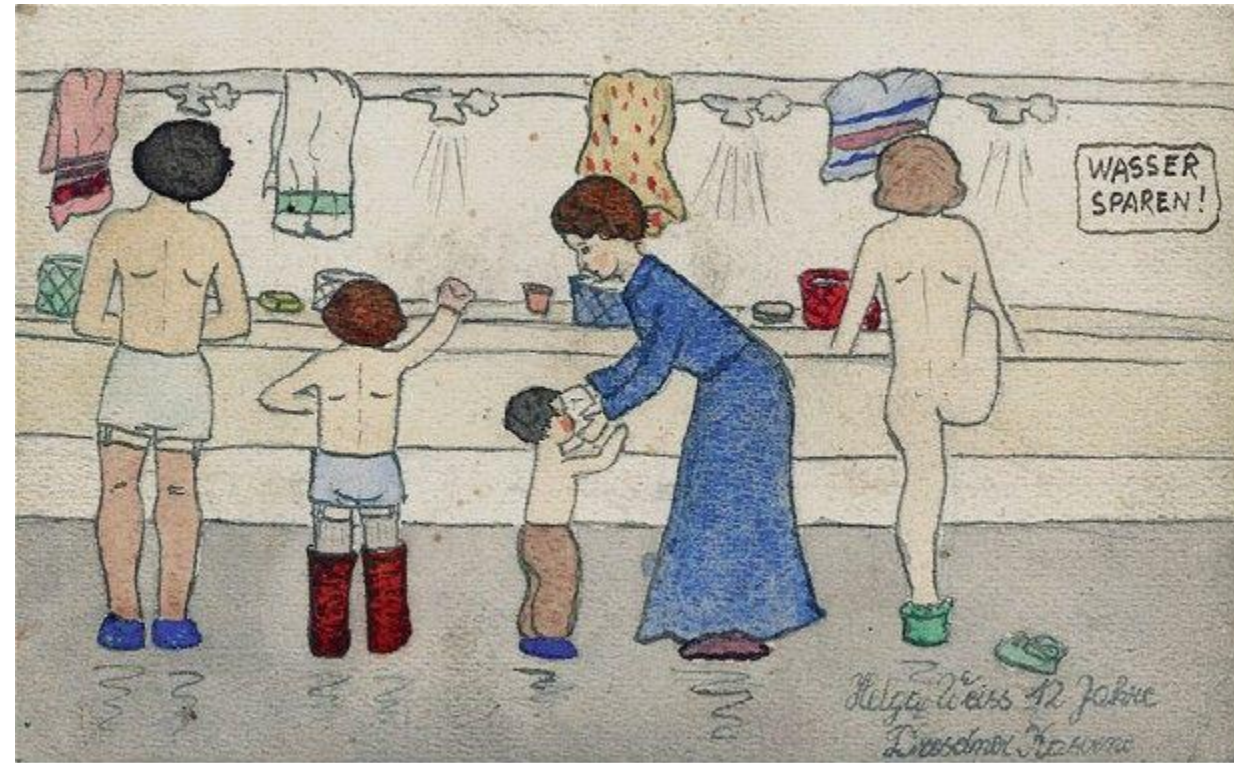
Draw What You See

A Child's Drawings from Theresienstadt/Terezín

Deutsch · Český · English

- Στάλθηκε στο γκέτο του Τερεζίν στην ηλικία των 12. Είχε ξεκινήσει να κρατά ημερολόγιο από τα 9 της χρόνια στο σπίτι της στην Πράγα. Συνέχισε και στο στρατόπεδο.
- Ο πατέρας της σκοτώθηκε στο Άουσβιτς, αλλά η ίδια και η μητέρα της επέζησαν και από το Άουσβιτς και από το Μαουτχάουζεν.

- Επέζησαν και τα πάνω από 100 σχέδιά της χάρη σε έναν θείο της, επίσης κρατούμενο στο Τερεζίν, ο οποίος τα «έχτισε» σ' έναν τοίχο στους στρατώνες.
- Τα ημερολόγιά της μεταφράστηκαν σε 16 γλώσσες.

Ηλικιωμένες
κρατούμενες

Η Χέλγκα με τη
μητέρα της στο
στρατόπεδο

Helga Weissova

Πριν από μια επίσκεψη
του Διεθνούς Ερυθρού
Σταυρού, Τερεζίν, 1944

Helga Weisssova-Hoskova: «Επιλογή»

Helga Weissova – Hoskova: «Μεταφορά θανάτου»

Helga Weissova
– Hoskova:
«Εκτοπισμός»

Helga Weissowa:
«Αυτοκτονία στο
συρματοπλέγμα»

Helga Weissona: Το τελευταίο
έργο της σειράς,
δημιουργημένο στην έξοδο
από το Τερεζίν το 1945

Ζωγράφισε και αυτά που επιθυμούσε,
π.χ. να γυρίσει στο σπίτι

Yehuda Bacon (1929 -)

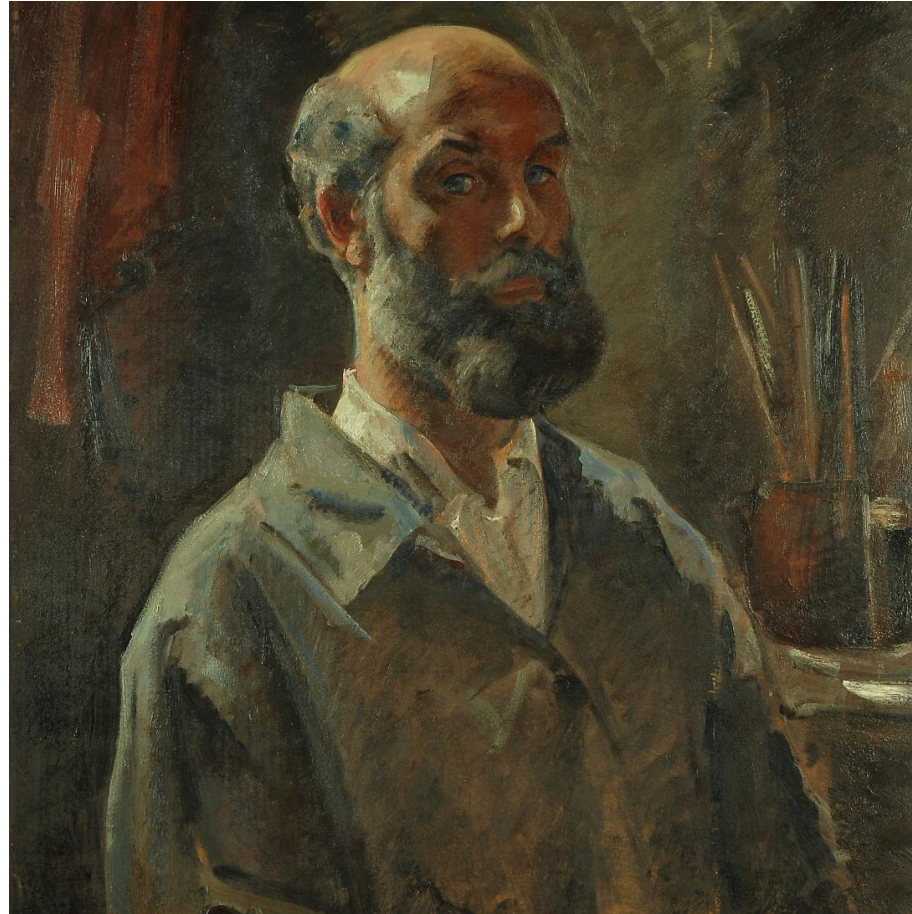
- Εβραίος της Τσεχοσλαβακίας. Φυλακίστηκε 13 χρονών στο Τερεζίν, μεταφέρθηκε με τον πατέρα του στο Άουσβιτς. Μόνο ο ίδιος επέζησε. Στα δεκάξι του ζωγράφισε το πορτραίτο του πατέρα του να αναδύεται από το κρεματόριο.

«Στη μνήμη της μεταφοράς Τσέχων στους θαλάμους αερίων», 1945

Aldo Capri

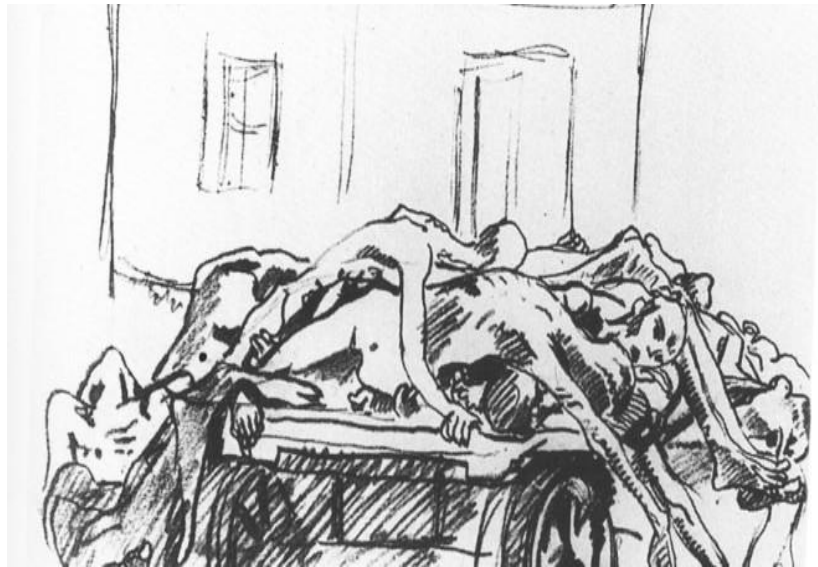
Ιταλός ζωγράφος (1886-1973)
Συνελήφθη το 1944 για αντιφασιστική δράση, προδομένος από σύντροφό του, εκτοπίστηκε για περίπου ενάμιση χρόνο αρχικά στο Μαουτχάουζεν και κατόπιν στο Γκούζεν.
Έγραψε μια επιλογή αναμνήσεων από το λιγότερο γνωστό στρατόπεδο συγκέντρωσης Μαουτχάουζεν – Γκούζεν, όπου έμεινε μέχρι την απελευθέρωση. Κρατούσε ημερολόγιο και έκανε σχέδια, που εξέδωσε κατόπιν.

«Οι Εβραίοι στο νοσοκομείο του Γκούζεν»

Από το
«Ημερολόγιο
του Γκούζεν»

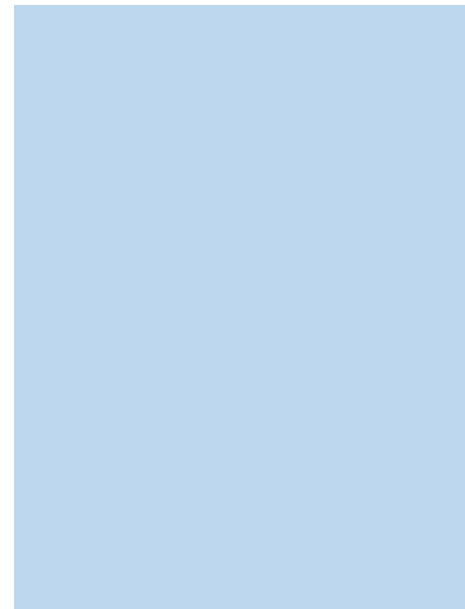
«Η σύλληψη του Μουσουλμάνου»

Από τη σειρά «Αστυνομικοί»,
ζωγραφισμένη μετά την
επιστροφή

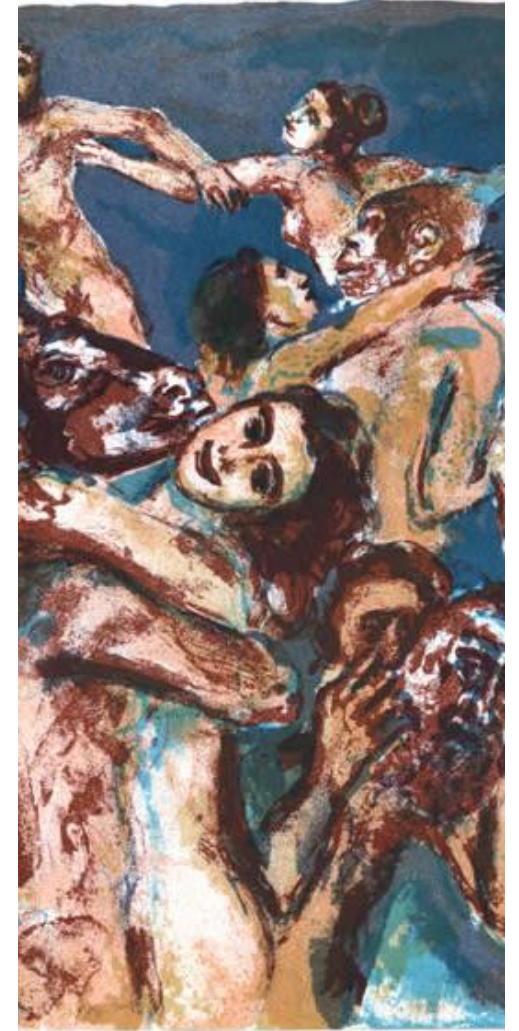
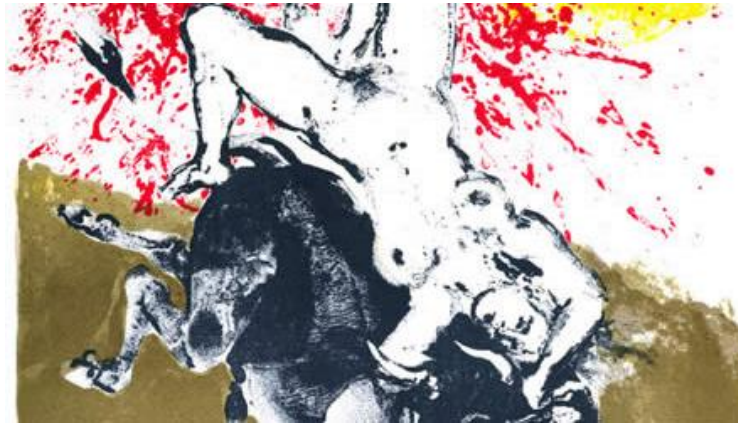
Walter Spitzer (1927-)

- Γεννημένος στην Πολωνία Εβραίος υπήρξε κρατούμενος των Ναζί στο Άουσβιτς στα 16 του.
- Στην αυτοβιογραφία του ο καλλιτέχνης, που είχε εγκατασταθεί στη Γαλλία, περιγράφει τη στιγμή που η ζωή του σώθηκε χάρη στη ζωγραφική. Τους τελευταίους μήνες του β' παγκοσμίου ήταν κρατούμενος στο στρατόπεδο συγκέντρωσης του Μπούχενβαλντ και κλήθηκε για να παρουσιαστεί μπροστά στον Γερμανό πολιτικό κρατούμενο που ήταν υπεύθυνος για τον στραώνα του. Το όνομά του ήταν στη λίστα των κρατουμένων που θα στέλνονταν την επομένη σε στρατόπεδο εργασίας, πράγμα που σήμαινε σίγουρο θάνατο. Ο αντιναζιστής, όμως, του στρατοπέδου είπε ότι θα αφαιρέσει το όνομά του υπό έναν όρο: έπρεπε να ορκιστεί ότι αν επιζούσε θα μιλούσε με τα πινέλα του για όλα όσα είδε.

Σχέδια για την «Οδύσσεια» του Καζαντζάκη

- Είναι διάσημος ζωγράφος και έχει εμπνευστεί από τα γραπτά του Σαρτρ, του Μαλρώ και του Καζαντζάκη.
- Έχει καταπιαστεί με δυο βασικά και αλληλένδετα θέματα: την απανθρωπιά του ανθρώπου προς τον άνθρωπο και την ανθρωπιά.

Walter Spitzer: «Κρατούμενοι»

Buchenwald, η μεταφορά των τούβλων, 1945

Walter Spitzer

Walter Spitzer

Isaac Celnikier (1923-)

- Πολωνο-Εβραίος της Βαρσοβίας. Από το 1934 μέχρι το 1938 ζούσε στο ορφανοτροφείο του σπουδαίου γιατρού και παιδαγωγού Γιάνους Κόρτσακ, που του ενίσχυσε το καλλιτεχνικό του ταλέντο. Το 1939 κατέφυγε στο Bialystok με τη μητέρα και την αδελφή του. Δούλευε στο ατελιέ αντιγραφών για τους Γερμανούς. Μεταφέρθηκε στο Άουσβιτς το 1943.
- Τον Απρίλη του 1945 ένας Γερμανός τον χτύπησε με μια σφαίρα στο πόδι. Κατέφυγε σ' ένα καμιόνι με ετοιμοθάνατους. Τρεις μέρες μετά τον βρήκαν οι Αμερικανοί ανάμεσα στα πτώματα.

Isaac Celnikier
Birkenau

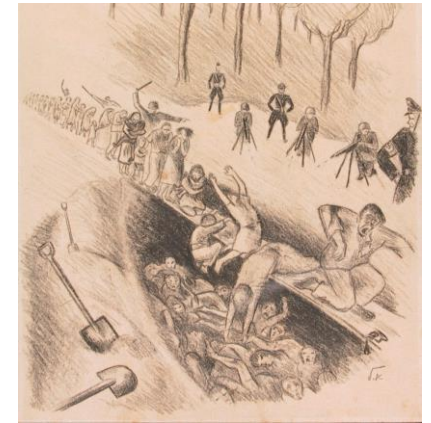
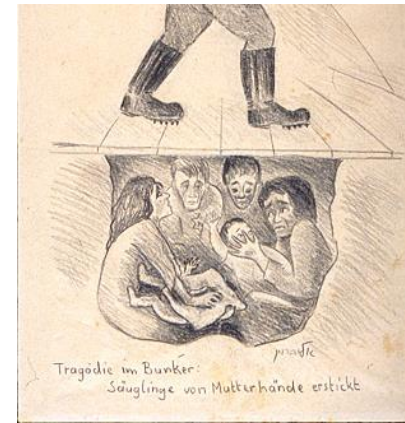

Ella Liebermann (1927-1998),

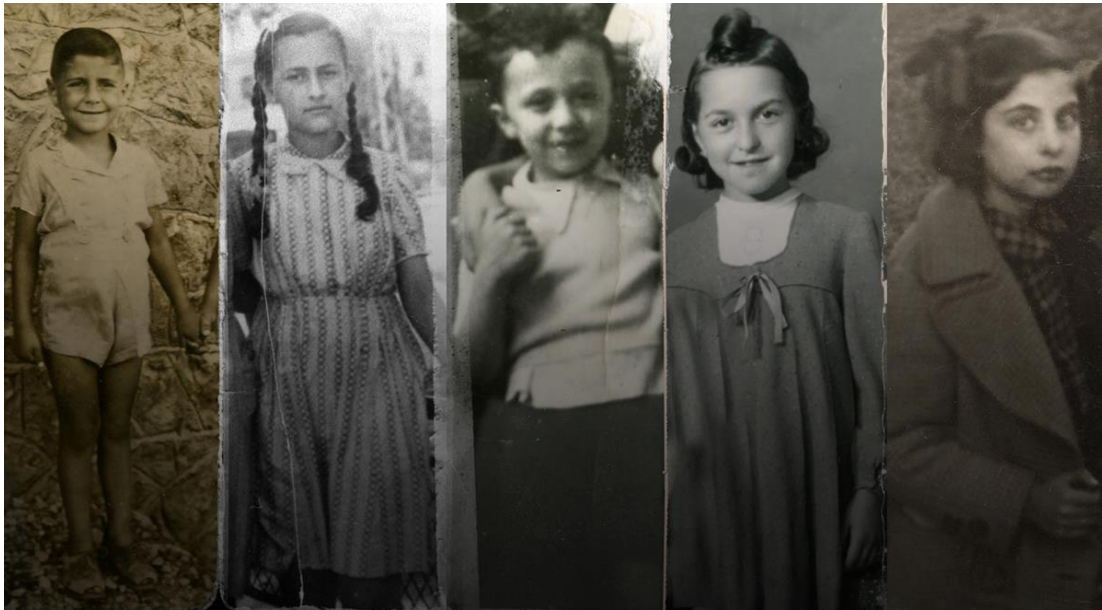
- Εβραία, γεννημένη στο Βερολίνο. Το 1938 η οικογένεια στάλθηκε στην Πολωνία (απ' όπου καταγόταν η μητέρα της), όπου από το 1943 κρύβονταν σ' έναν λάκκο που είχαν σκάψει κοντά στο σπίτι τους. Τελικά συνελήφθησαν (ο αδελφός της εκτελέστηκε επειδή δεν τους πρόδωσε) και στάλθηκαν στο Άουσβιτς. Ο πατέρας της θανατώθηκε αμέσως. Εκείνη επιβίωσε μαζί με την μητέρα της χάρη στο ταλέντο της στη ζωγραφική, ζωγραφίζοντας υποχρεωτικά πορträίτα Γερμανών. Συμμετείχε στην πορεία θανάτου του Ιανουαρίου 1945, έφθασαν στο στρατόπεδο Neustadt, απ' όπου απελευθερώθηκαν. Παντρεύτηκε και αποφάσισε με τον άντρα της να μεταφερθούν στο Ισραήλ, το πλοίο που τους μετέφερε (1946) το σταμάτησαν οι Εγγλέζοι, που έστειλαν τους Εβραίους πρόσφυγες σε στρατόπεδο στην Κύπρο (μέχρι το 1948), οπότε τους επιτράπηκε να πάνε στο Ισραήλ.
- Το 1945 ξεκίνησε να ζωγραφίζει την καθημερινότητά της στο στρατόπεδο.

Ψάχνοντας για κρυμμένα παιδιά

(Παρενθετικά: Ένα ντοκιμαντέρ του Βασίλη Λουλέ με θέμα τα κρυμμένα παιδιά: «Φιλιά εις τα παιδιά», 2011)

- Πέντε Έλληνες Εβραίοι, παιδιά επί γερμανικής κατοχής, αφηγούνται ο καθένας τη δική του ιστορία.
- Πέντε «κρυμμένα παιδιά», που Σώθηκαν από το θάνατο χάρη σε οικογένειες Χριστιανών και έζησαν μέσα στην απόλυτη σιωπή, αφηγούνται τις ιστορίες τους.
- Ιστορίες τρόμου και αγωνίας αλλά και στιγμές παιδικής ανεμελιάς μέσα στην αγκαλιά των ξένων.
- Πέντε παιδιά που μεγάλωσαν απότομα, κουβαλώντας πάντα μαζί τους τη μνήμη χιλιάδων παιδιών που δεν πρόλαβαν να μεγαλώσουν.
-

Ella Liebermann

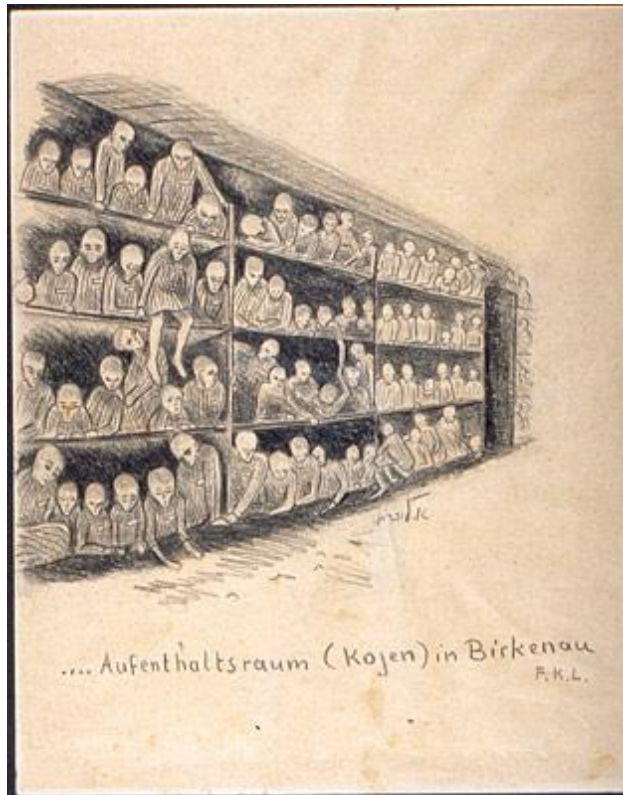

Kindermord auf der Hand
der Mutter

Ella Liebermann

Ella Liebermann

Anna-Mayade Garcin (1897 – 1981)

- Η Anna Garcin Mayade ήταν ζωγράφος, μαθήτευσε μάλιστα κοντά στον Ρενουάρ, ζούσε στη Μονμάρτη και δίδασκε ζωγραφική σε σχολείο θηλέων. Εκεί την έπιασαν, αφού την κατήγγειλαν δυο μαθήτρίες της, κατηγορούμενη για σαμποτάζ και τη μετέφεραν στο στρατόπεδο γυναικών στο Ravensbrück. Παρέμεινε εκεί μέχρι που την απελευθέρωσε ο ελβετικός ερυθρός σταυρός με το τέλος του πολέμου. Όλα τα σχέδιάσματα που έκανε στη διάρκεια της φυλάκισής της κάηκαν και στη συνέχεια αποφάσισε να ζωγραφίσει από μνήμης όσες φρικαλεότητες έζησε και είδε στο στρατόπεδο, ώστε να λειτουργήσουν ενάντια στη λήθη.

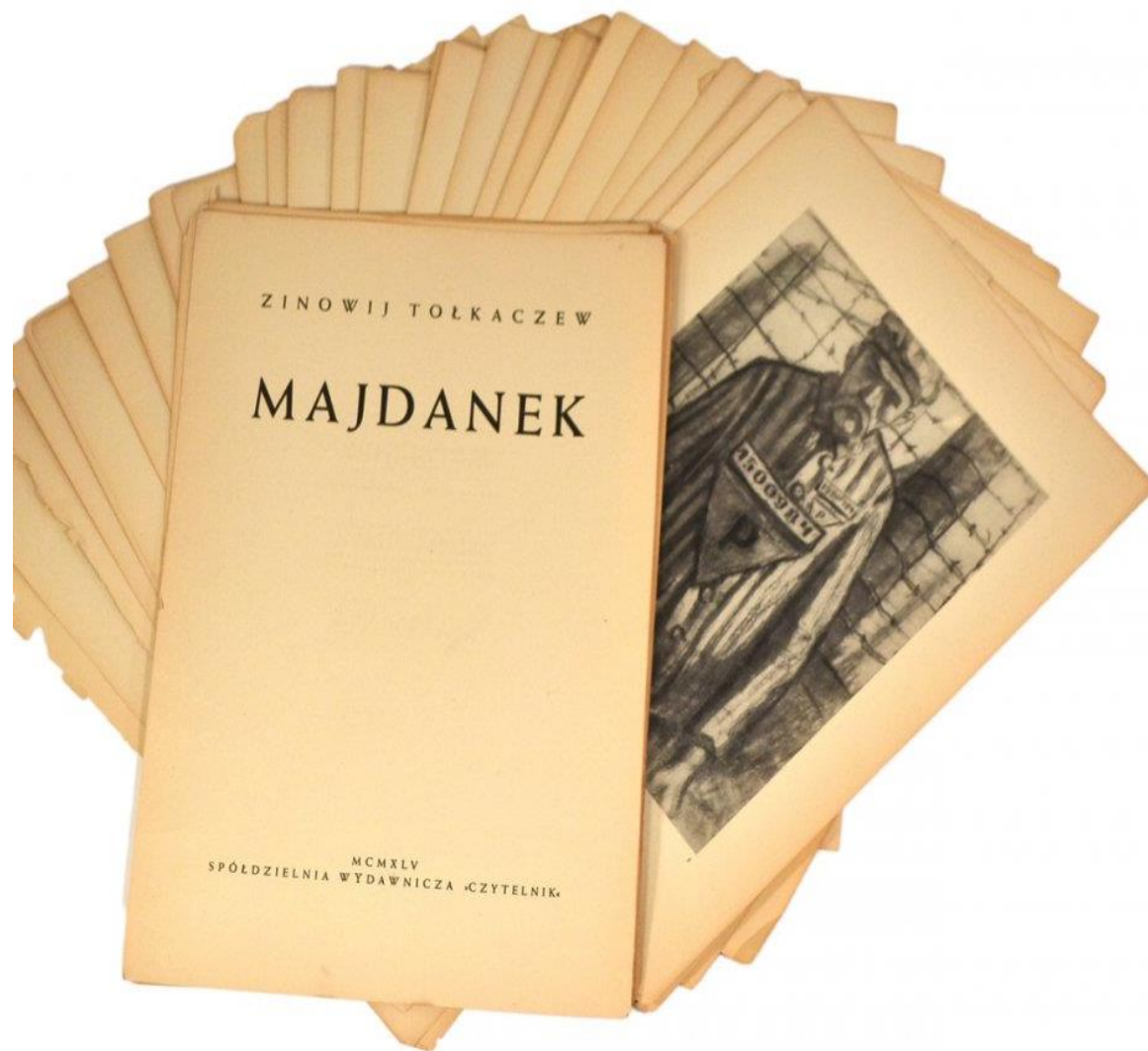
LES TRAVAUX FORCÉS
LA MORQUE !

Zinovii Tolkachev (1903-1977)

- Ουκρανός Εβραίος
- Επίσημος ζωγράφος του Σοβιετικού στρατού ήταν στην απελευθέρωση του Majdanek και του Άουσβιτς.
- Ζωγράφησε τις σειρές «Majdanek», «Άουσβιτς» και «Τα λουλούδια του Άουσβιτς»

- Τρομοκρατημένος από όσα είδε επί ένα μήνα ζωγράφιζε σκηνές από το μόλις απελευθερωμένο στρατόπεδο εξόντωσης. Τα έργα του χρησίμευσαν ως ντοκουμέντα στην έρευνα για τα εγκλήματα των Ναζί. Μάλιστα η έκθεσή του τον Νοέμβριο του 44 ήταν από τις πρώτες απεικονίσεις των εγκλημάτων. Όταν τον Φεβρουάριο του 45 εκδόθηκαν σε λεύκωμα, η Πολωνική κυβέρνηση τα έστειλε στις συμμαχικές δυνάμεις. Σήμερα βρίσκονται στο Μουσείο του Yad Vashem στην Ιερουσαλήμ.

- «Ο πόνος που ένιωσα βλέποντας αυτό είναι απερίγραπτος. Δεν καταλαβαίνετε; Είμαι ένας φυσιολογικός άνθρωπος. Απλώς, Εβραίος.»

Ζιnowij Tolkaczew: «Λουλούδια
στο χιόνι» από τη σειρά
«Λουλούδια του Άουσβιτς»

*«Έκανα ό,τι έπρεπε να κάνω. Δεν
μπορούσα να το αποφύγω. Με
διέταζε η καρδιά μου, μου το ζητούσε
η συνείδησή μου.»*

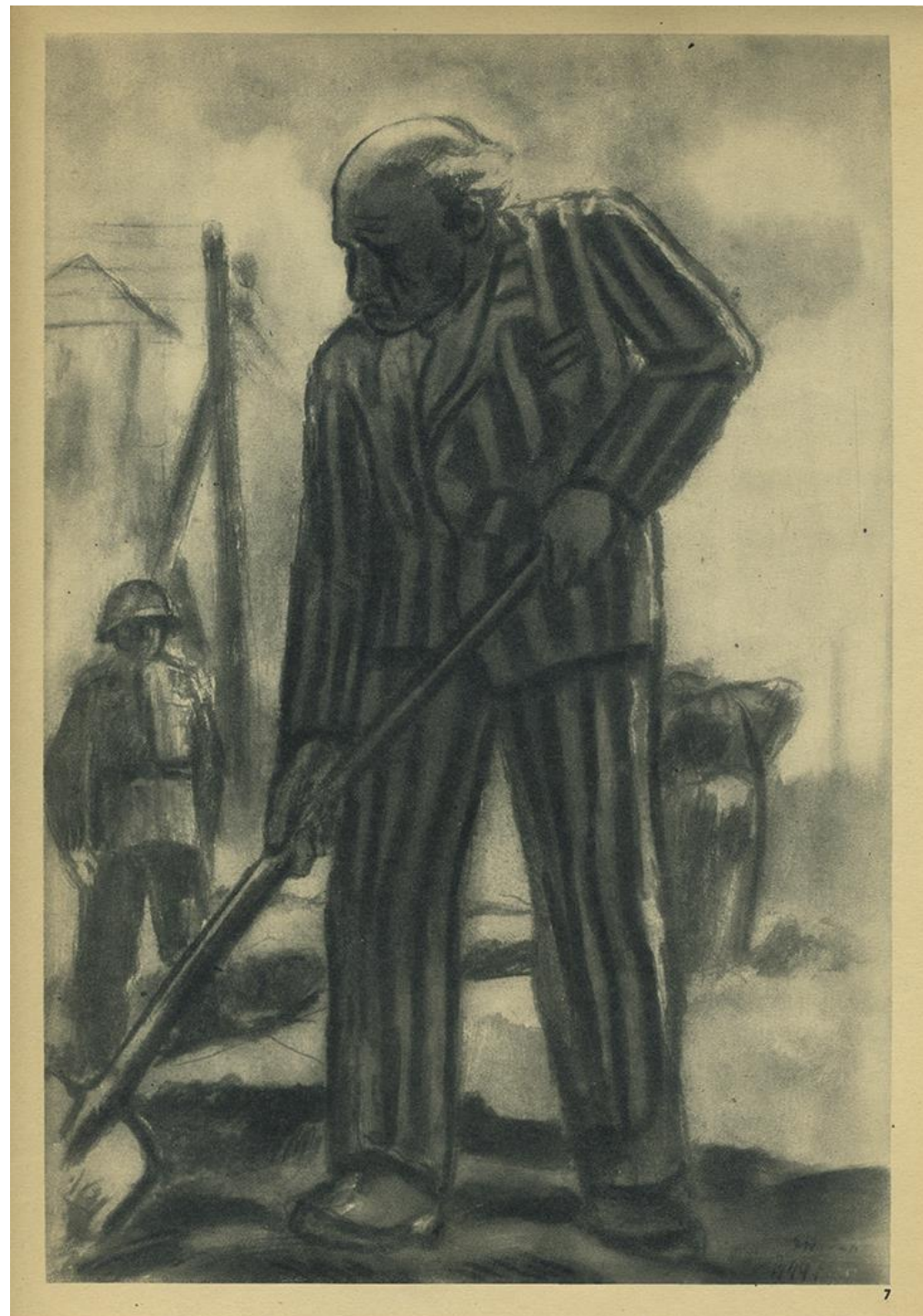

NIEZLICZONE

KWIATY OŚWIĘCIMIA

Julius C. Turner: «Εκτοπισμός»

Γερμανός ζωγράφος που δούλεψε μέσα σε στρατόπεδο συγκέντρωσης και θέλησε να απονείμει τιμή στα θύματα που έβλεπε καθημερινά.

Απεικονίζεται μια πομπή εκτοπιζομένων που μεταφέρονται στο στρατόπεδο συγκέντρωσης. Εκπροσωπούνται όλες οι ηλικίες. Κρατούν από μια βαλίτσα ή έναν μπόγο με τα ελάχιστα ενθύμια της προηγούμενης ζωής τους. Οι μεγάλοι φορούν σκούρα ρούχα, μόνο το μικρό αγόρι φωτεινά χρώματα, που παραπέμπουν στην αθωότητα και την άγνοια αυτών που διαδραματίζονται στη ζωή του.

Όλοι οι άλλοι είναι σκυμμένοι από το βάρος είτε της ηλικίας είτε των σκέψεων για την τροπή της μοίρας. Αντίθετα, ο ουρανός είναι φωτεινός, αν και ο ήλιος αρχίζει να σκεπάζεται από ένα σύννεφο, άρα σταδιακά θα σκοτεινιάσει, όπως και η ζωή των ανθρώπων αυτών.

Julius C. Turner:
«Εκτοπισμός»

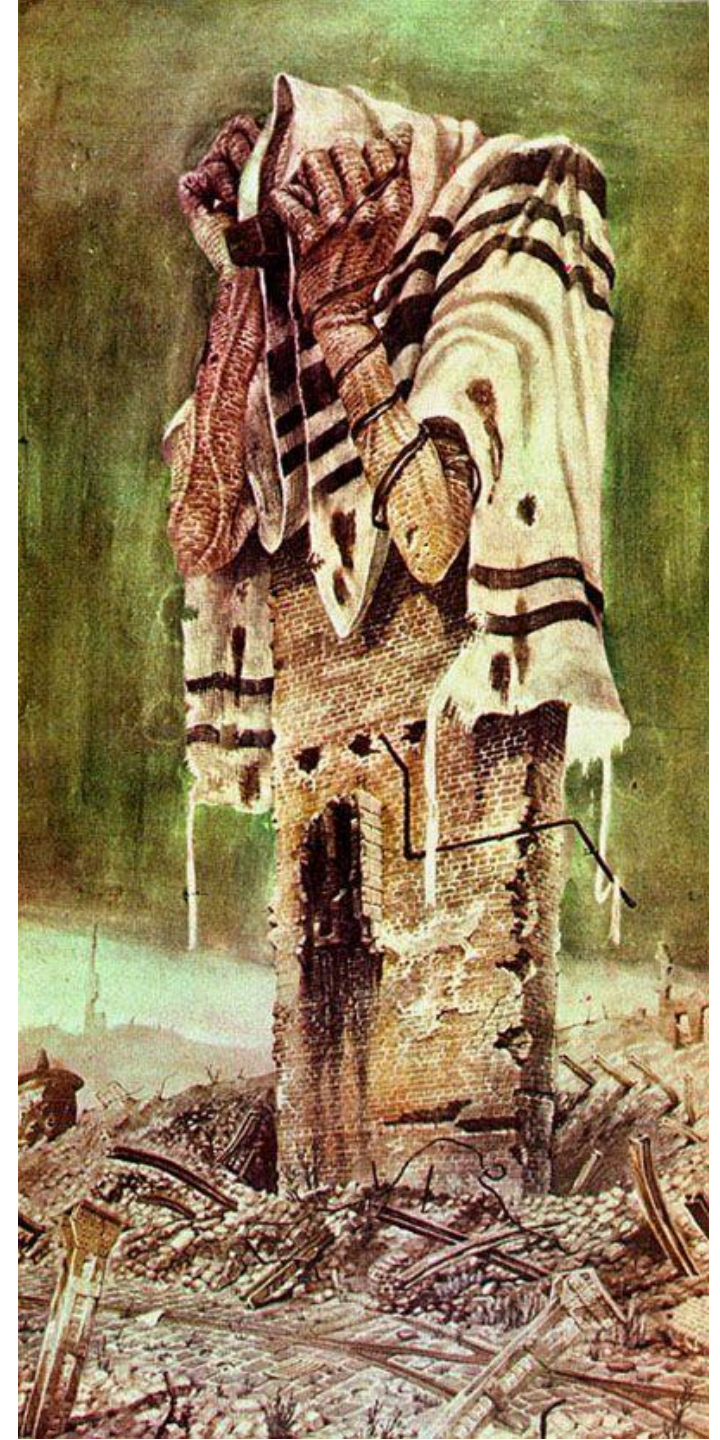

Horst Strempele (Γερμανός
αντιναζιστής, 1904-1975):
«Λίντιτσε», 1948 (για το
μαρτυρικό χωριό της Τσεχίας)

Bronislaw Linke (Πολωνός, 1906 -
1962):
«Το Ολοκαύτωμα – Προσευχή
του σκοτωμένου»

Καρικατούρα του Χίτλερ

Alan Moore (1914-2015) (Αυστραλός ζωγράφος πολέμου)

Είδε την απελευθέρωση του
στρατοπέδου Μπέργκεν
Μπέλσεν στη Γερμανία,
φωτογράφησε και σχεδίασε,
ενώ κατόπιν το 1947
ζωγράφησε τους
σκελετωμένους επιζώντες και
τους διώκτες τους, τους Ες Ες,
που αναγκάστηκαν να
θάψουν τα θύματά τους

«Φρουροί SS
θάβουν νεκρούς
στο Μπέλσεν»,
1947

Η επόμενη μέρα
από την
απελευθέρωση
του Μπέλσεν

ΑΠΗΧΗΣΗ ΣΕ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥΣ

Lazar Segall: «Πογκρόμ», 1937

- Βραζιλιάνος Εβραίος ζωγράφος και γλύπτης (1891-1957). Απεικόνισε τον ανθρώπινο πόνο και το Ολοκαύτωμα.

Lazar Segall «Έξοδος», 1949

Lasar Segall:
«Στρατόπεδο
συγκέντρωσης III»,
1945

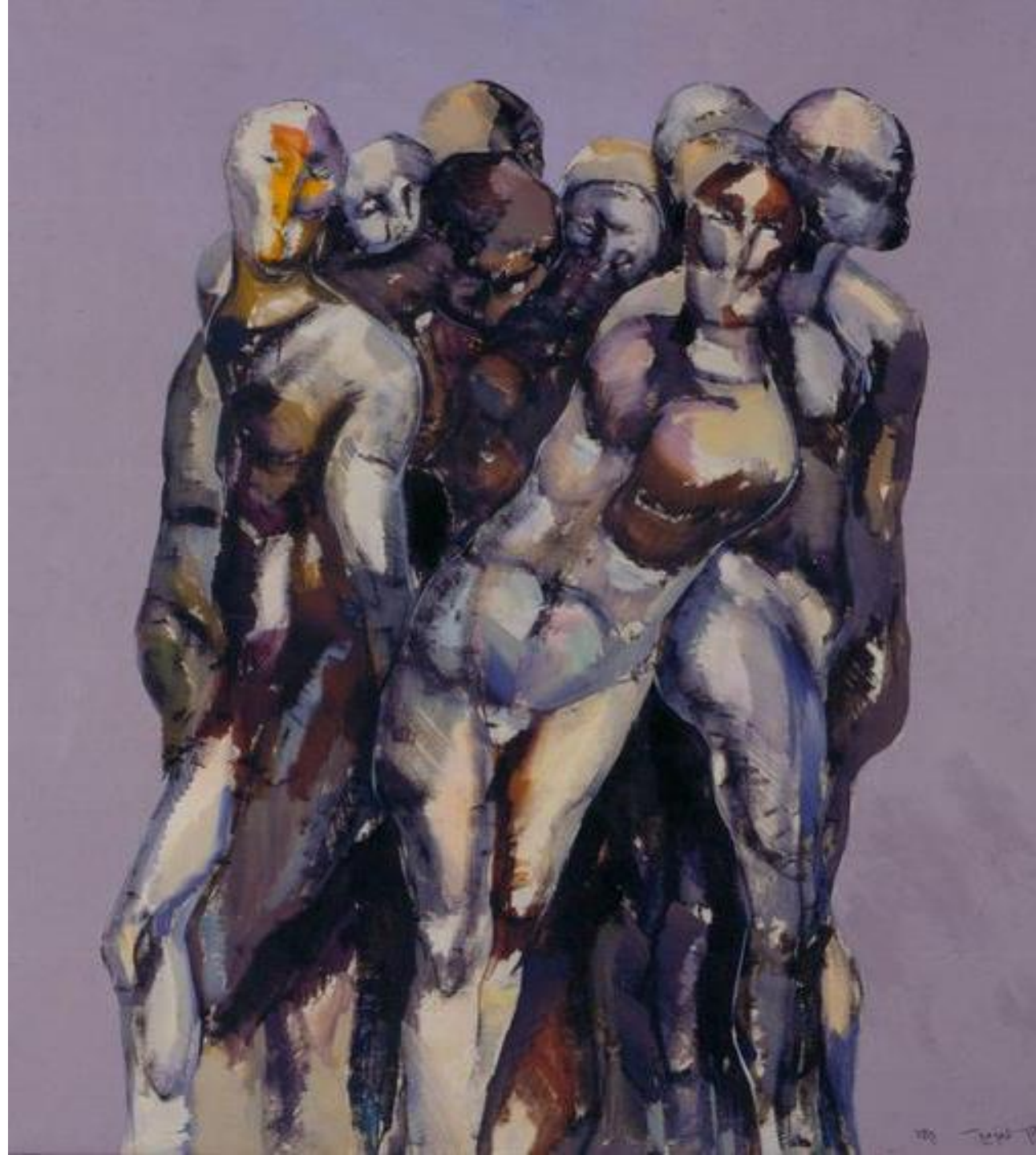

Χρίστος Καρράς (1930-): «Γυναίκες του Άουσβιτς»

Ο ζωγράφος είναι επηρεασμένος από τα δεινά του Β' Παγκοσμίου και του Εμφυλίου. Οι μνήμες με τα κεφάλια των ανταρτών στην πλατεία της γενέτειράς του, τα Τρίκαλα, τον επηρέασαν βαθύτατα. Θυμάται την έκθεση «Αφιέρωμα στους εκτελεσμένους στα στρατόπεδα συγκέντρωσης 1940-'45» στην γκαλερί «Μέρλιν», στη δεκαετία του '60, και κάποιες γυναίκες που εναπόθεσαν λουλούδια κάτω από τις «Γυναίκες της Καισαριανής».

Στο έργο «Γυναίκες του Άουσβιτς» παρατηρούμε μια βίαιη εξπρεσιονιστική γραφή.

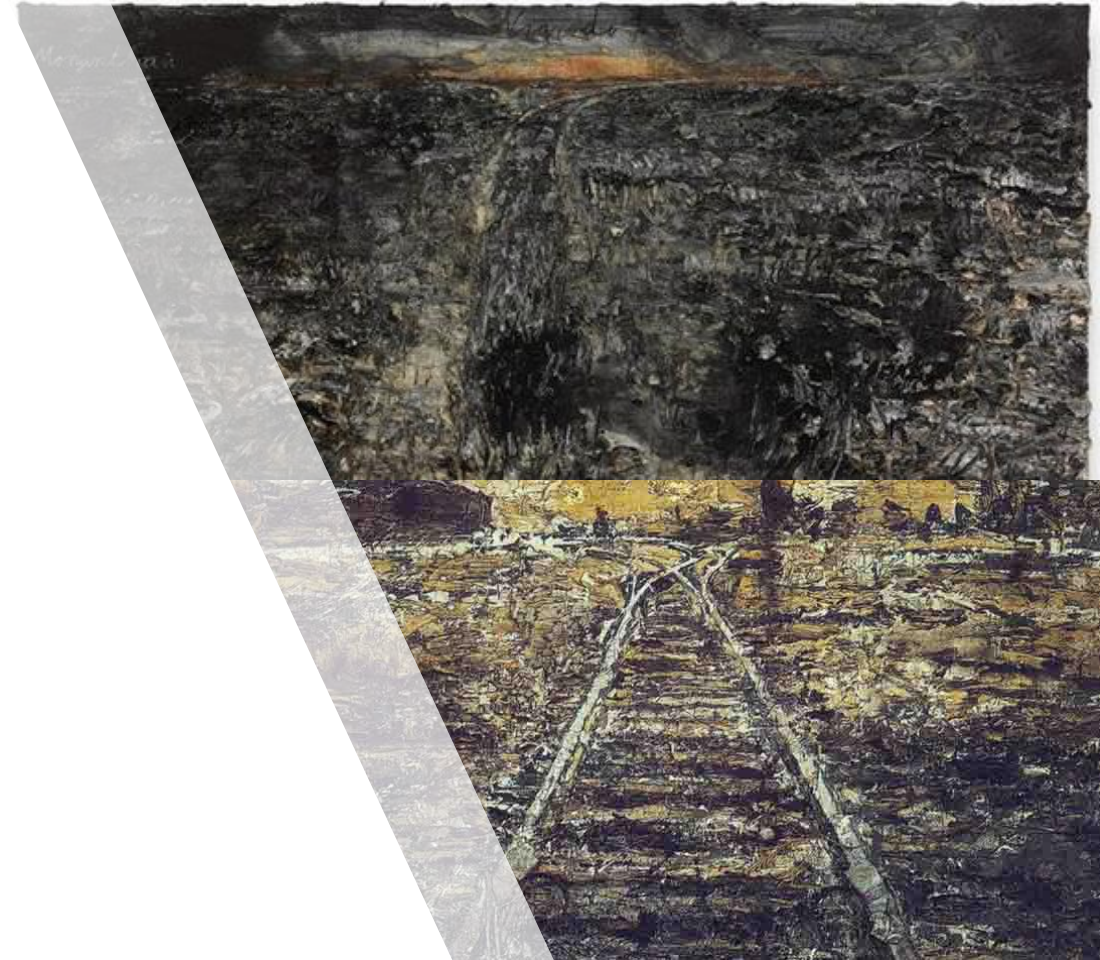

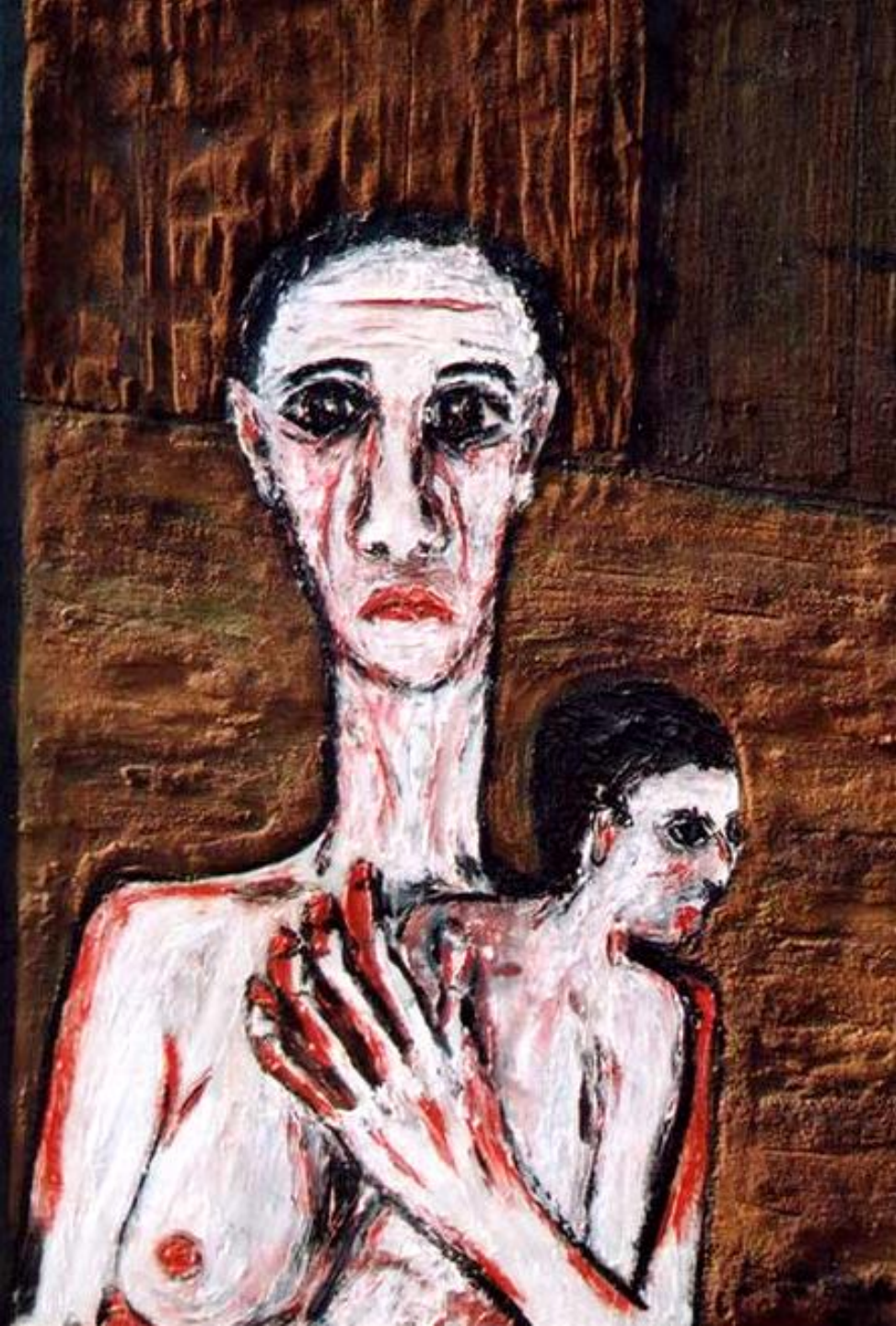
Πρόσληψη

- **Anselm Kiefer (Γερμανός, 1945-)**
- Συμβολική απόδοση των ευθυνών της Γερμανίας: οι σιδηροδρομικές γραμμές που χάνονται στον ορίζοντα γίνονται οικουμενικά σύμβολα, παραπομπή στα τρένα του θανάτου που μετέφεραν τους Εβραίους

Anselm Kiefer

Lucien de Cassan (Γάλλος, 1932-):
«Το τελευταίο ντους»

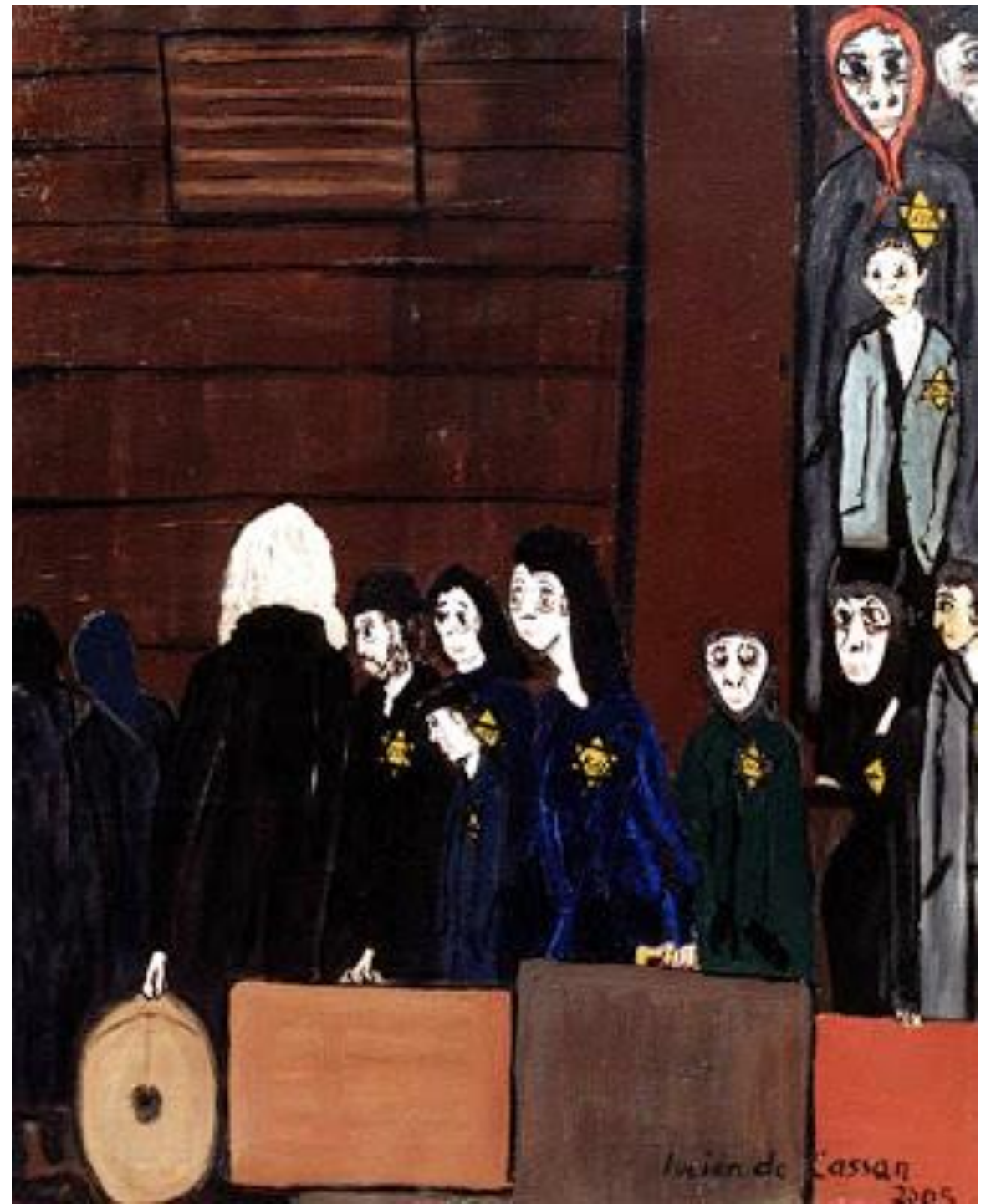
«Ρέκβιεμ»

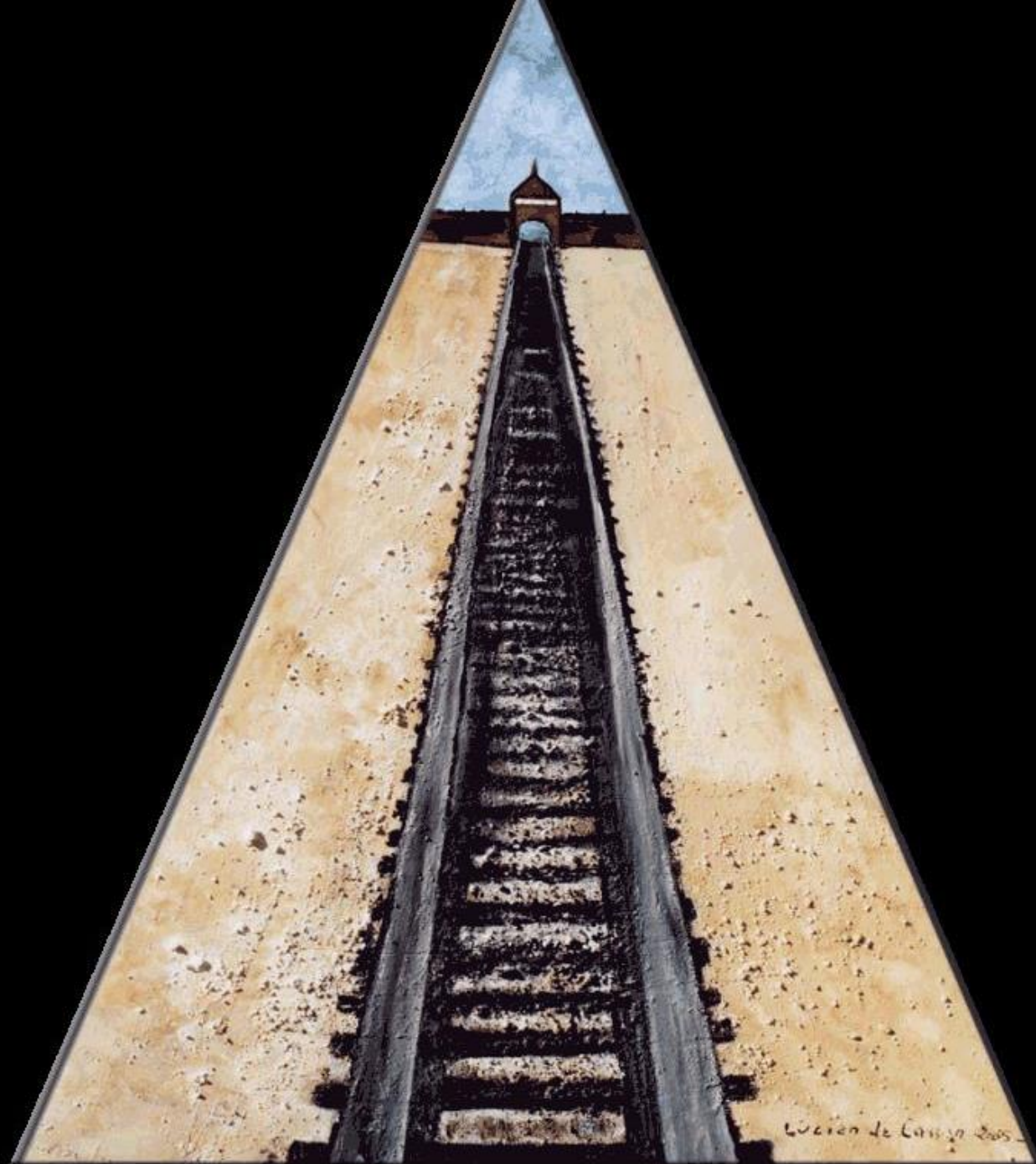

«Ζωντανοί νεκροί»

«Η αρχή του τέλους»

«Παράλληλες σκληρού
χάλυβα χωρίς τέλος»

«Οι ψυχές των
νεκρών»

Η ΑΤΟΜΙΚΗ ΒΟΜΒΑ

Διαθέτουμε ζωγραφικές
απεικονίσεις τόσο από
επιζώντες όσο και από
άλλους κι ακόμη
ζωγραφικές και γλυπτικές
διατυπώσεις της μνήμης
από μεταγενέστερους –
κυρίως Ιάπωνες.

Ζωγραφιές των χιμπακούσα (hibakusha: οι επιζώντες)

- Μετά από παραγγελία τη δεκαετία του 70 δημιουργήθηκαν πάνω από 2.000 έργα.
- Γύρω στους 70.000 σκοτώθηκαν ακαριαία στη Χιροσίμα με τη ρίψη της βόμβας (6 Αυγούστου 1945). Πολλοί περισσότεροι πέθαναν αργότερα από τη ραδιενεργή μόλυνση (συνολικός απολογισμός: 135.000).
- Παρόμοια, στο Ναγκασάκι, 3 μέρες αργότερα (9 Αυγούστου).

Yoshiko Michitsuji:-
«Έτρεχα προς το
σπίτι μου μέσα από
μια θάλασσα από
φλόγες», 1974

Satoshi Yoshimoto: «Μαύρη βροχή: Κάτι λεπτό κάλυψε το κορμί μου», 1973-4

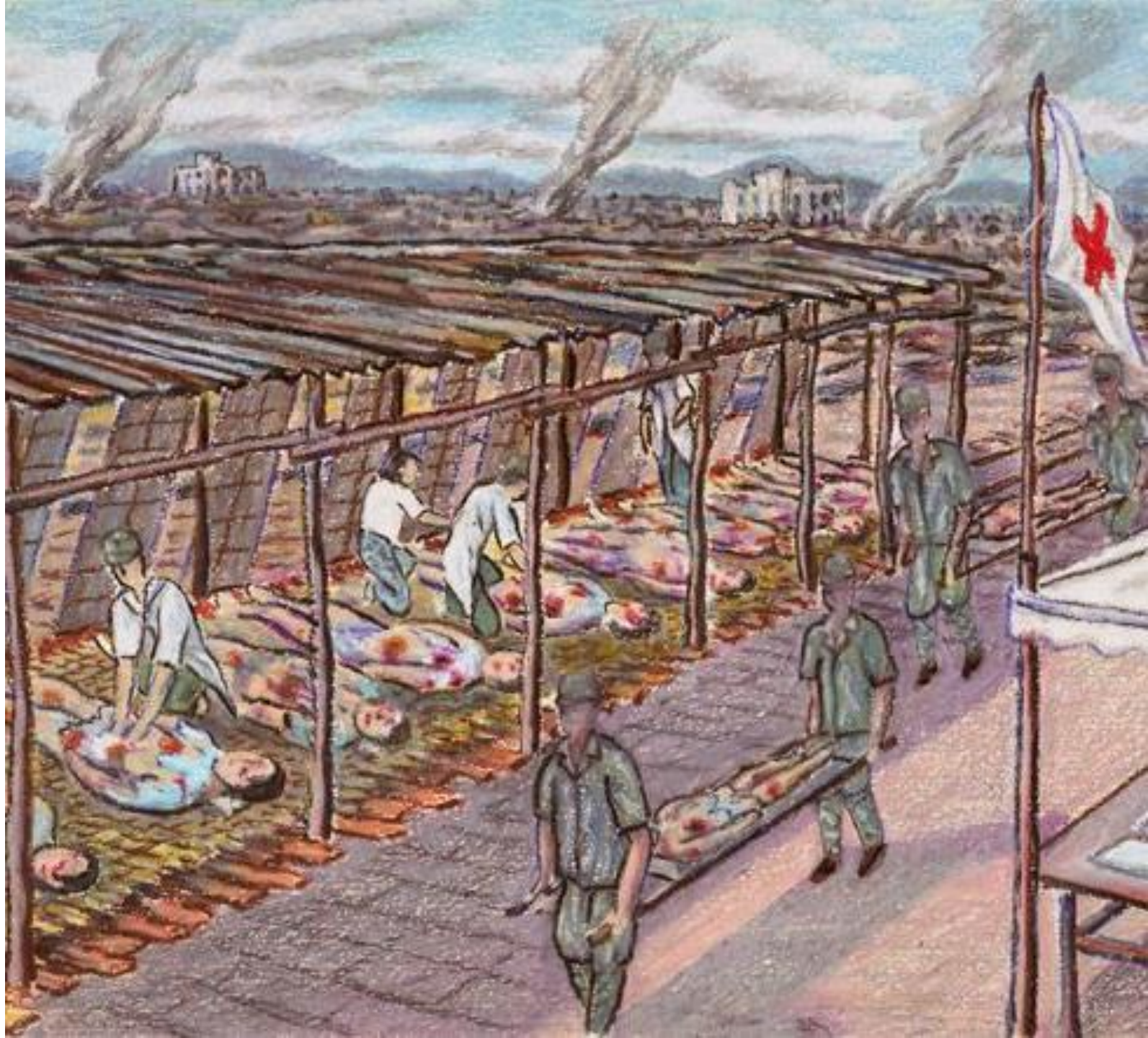
Yasuko Yamagata:
«Γυναίκα και
παιδί», 1974

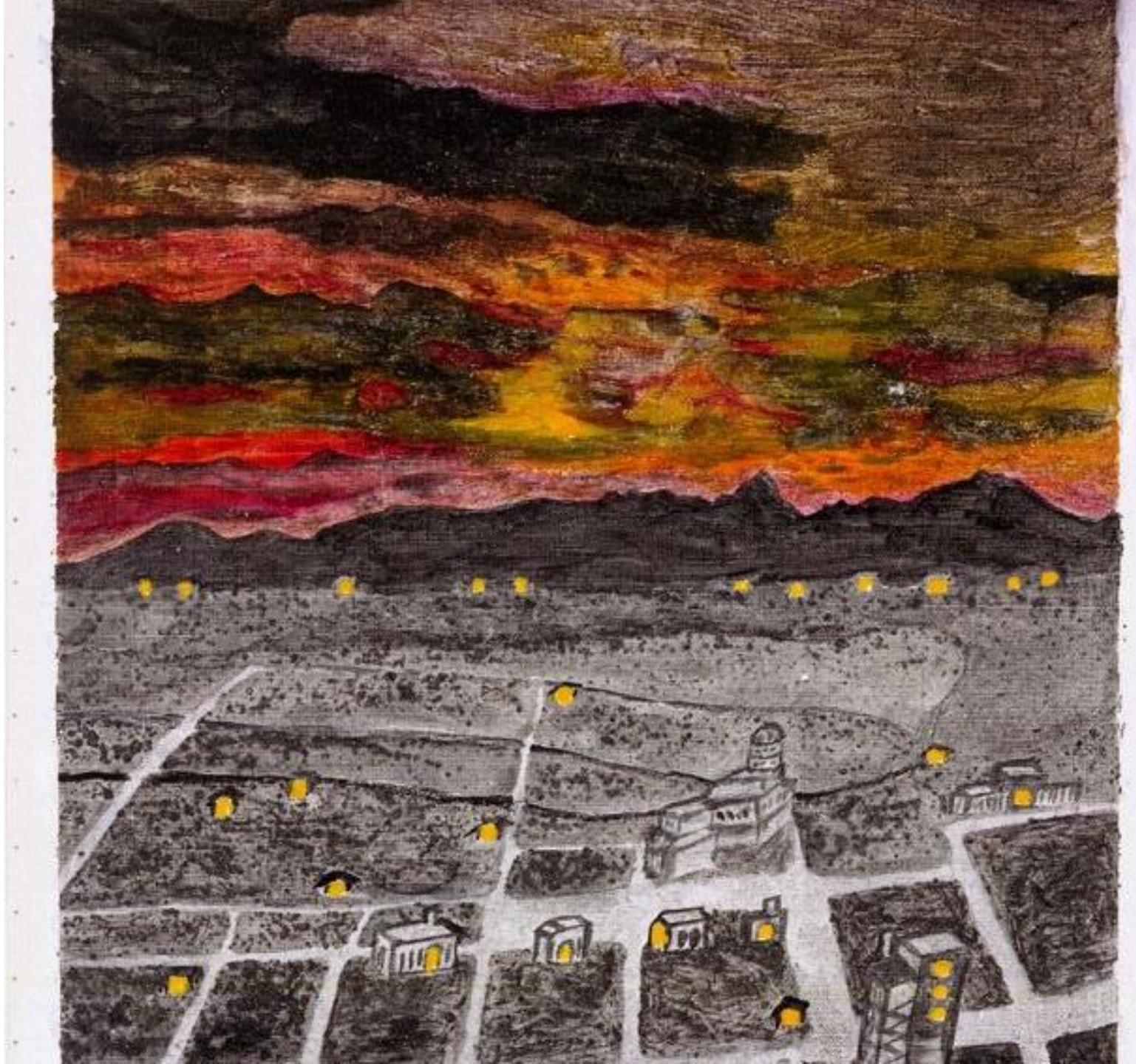
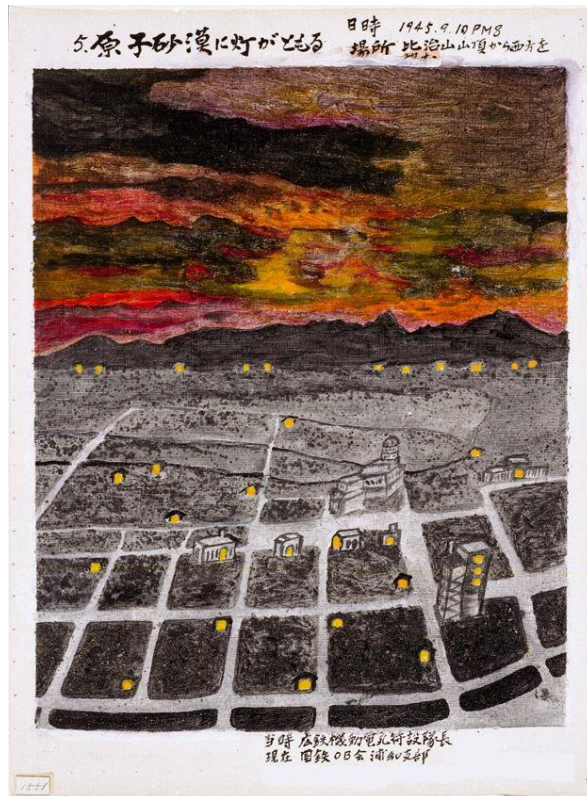
Κοjiri Tsutomu: «Το κέντρο της πόλης ερειπωμένο», 1973-4

Fumiko Ya:
«Νοσοκομείο»,
1973-4

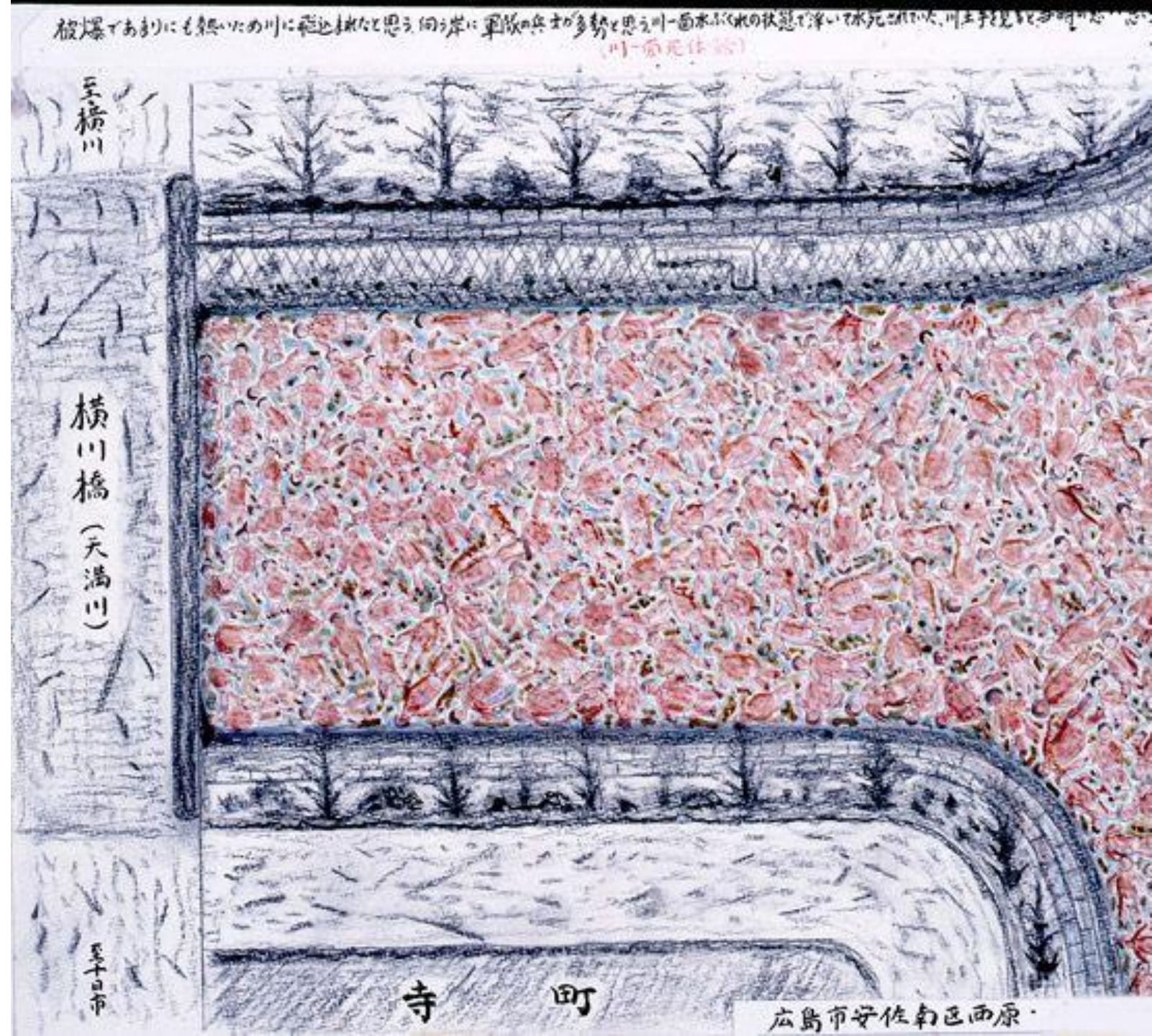
Gisaku Tanaka:
«Φώτα
τρεμοπαίζουν πάνω
από την ατομική
έρημο», 1973-4

Goro Kiyogoshi: «Πόλη
φλεγόμενη, μαύρο σύννεφο
στο βάθος», 1973

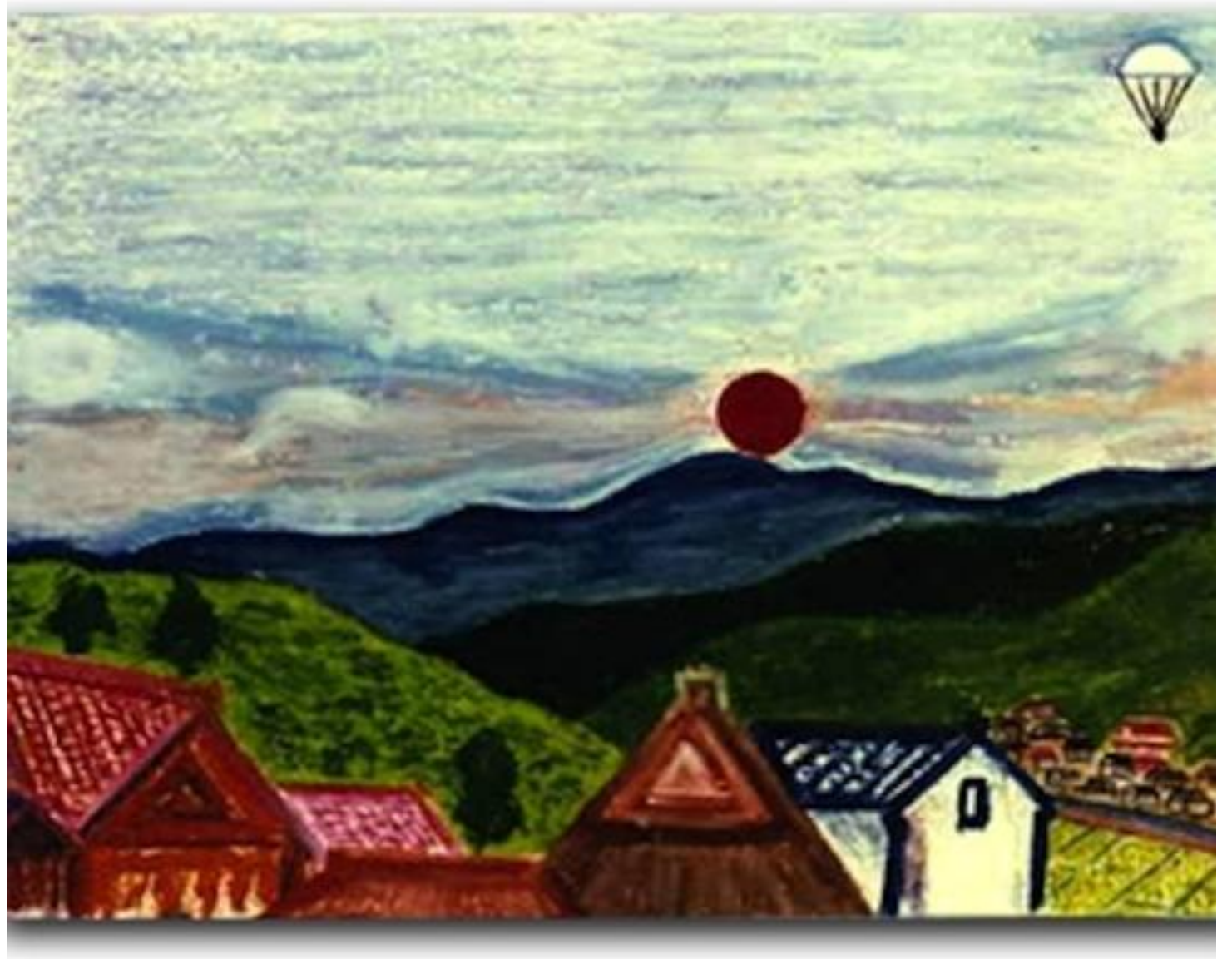
Masahiko Nakata:
«Πρησμένα σώματα
στον ποταμό στη
γέφυρα Yokogawa»,
1973

Harada Haruo, 10 ετών το 1945

Το αλεξίπτωτο ρίχνει την
ατομική βόμβα στη
Χιροσίμα, που εξερράγη
500 μέτρα πάνω από το
έδαφος
πολλαπλασιάζοντας τις
επιπτώσεις.

Horikoshi Susumu, 6 ετών το 1945

Βλέποντας το «μανιτάρι»
από τα περίχωρα της
Χιροσίμας.

Yamada Sumako, 20 ετών το 1945

«Pika-don»: η εκτυφλωτική
λάμψη και η μαζική έκρηξη
της βόμβας.

Hamada Yoshi 26 ετών το 1945

Θύματα της βόμβας στο
ναό

Nakano Kenichi, 47 ετών το 1945

- Η Χιροσίμα στις φλόγες το απόγευμα της 6^{ης} Αυγούστου
- Η γραφή στον πίνακα:
«Συναντώντας τη ζωντανή Κόλαση σ' αυτόν τον κόσμο»

Sasaki Chizuko, 20 ετών το 1945

Πτώματα επιπλέουν στον
ποταμό

Kihara Toshiko, 17 ετών το 1945

- Διασχίζοντας μια γέφυρα 1.680 μέτρα από το επίκεντρο στις 7 Αυγούστου.
- Το κείμενο στον πίνακα μιλά για: «Κόκκινα, μπλε, πράσινα, πορφυρά κορμιά πρησμένα τρεις και τέσσερις φορές από το κανονικό επιπλέουν στον ποταμό»

Uesugi Ayako, 45 ετών το 1945

Θύματα παρακαλούν για νερό και φωνάζουν ότι δεν μπορούν να δουν.

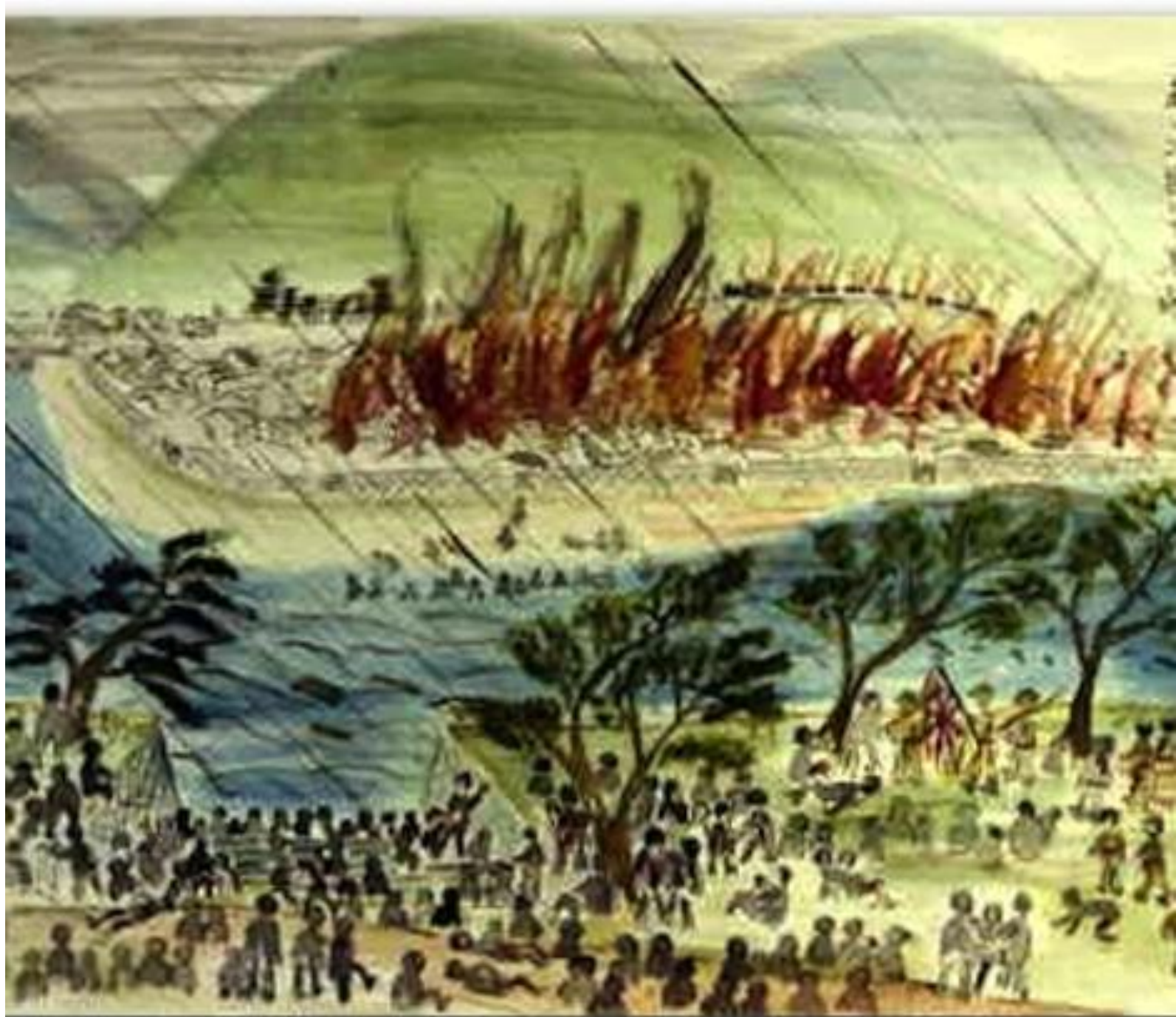
Yamashita Masato, 20 ετών το 1945

- 1.300 μέτρα από το επίκεντρο η καλλιτέχνης παρακαλεί για συγχώρεση επειδή δεν μπορεί να σώσει έναν ξένο που έχει παγιδευτεί σ' ένα κτίριο που καταρρέει.
- «Οι φλόγες άρχισαν να ανυψώνονται. Δεν υπήρχε κάτι που να μπορώ να κάνω για να βοηθήσω. Φύγε μακριά, μου φώναζε ο άνθρωπος.»

Chakihara Jitsuto, 31 ετών το 1945

Πέφτει μαύρη βροχή. 1.300 μέτρα από το επίκεντρο, ενώ η φωτιά καταπίνει την πόλη από την άλλη μεριά του ποταμού.

Takakura Akiko, 19 ετών το 1945

Μια γυναίκα από τη
αφόρητη δίψα προσπαθεί
να πιάσει με το στόμα της
τις μαύρες σταγόνες.

Yamashita Masato, 20 ετών το 1945

- Το κείμενο της καλλιτέχνης μιλά για το πώς ο μικρός της αδελφός εκτέθηκε στη ραδιενέργεια ενώ έκανε εργασίες κατεδάφισης στις 6 Αυγούστου. Στις 25 η μύτη του άρχισε να αιμορραγεί, τα μαλλιά του έπεσαν και μικρά κόκκινα σημάδια εμφανίστηκαν σ' όλο του το σώμα. Στις 31 πέθανε ενώ ξερνούσε αίμα.

Matsumura Kazuo, 32 ετών το 1945

Οι άνθρωποι στο ύπαιθρο που εκτέθηκαν στις φλόγες από την ακαριαία έκρηξη έγιναν γνωστοί ως «η πορεία των φαντασμάτων». Για να μην κολλήσει η κόκκινη εκτεθειμένη σάρκα τους, οι άνθρωποι κρεμούσαν τα χέρια τους μπροστά σαν φαντάσματα. Το δέρμα τους κρεμόταν από τα νύχια.

Onogi Akira, 15 ετών το 1945

Ένας άντρας με το δέρμα να ξεφλουδίζεται από τα χέρια του ψάχνοντας απεγνωσμένα για το παιδί του. Δεν έζησε κανείς, ούτε ο ίδιος ούτε το παιδί.

八月の月主なる月門満ち
 照に満ちて行く人々です
 光に満ちた朝の風は満ち
 ぼろくろにうりて来るはま
 く霞の光は満ちてはるかに
 まの下の光を前にまきま
 し水も空の光のわいてぬれ
 して竹の光も竹の光も
 満ちて行く人々です

Ichida Ykji, 32 ετών το 1945

11 μέρες μετά την έκρηξη στη Χιροσίμα ένα μικρό παιδί αγκαλιάζει τη μητέρα του που οι πληγές της γεννούν σκουλήκια. Το μικρό άσπρο κουτί περιέχει στάχτες από κρεματόριο. Η μητέρα και το παιδί είναι άγνωστοι στον καλλιτέχνη.

Yamabe ShMji, 42 ετών το 1945

Στις 12 Αυγούστου, 6 μέρες
μετά τη ρίψη της βόμβας,
ο/η καλλιτέχνης έπεσε
πάνω σε έναν σκελετό που
καθόταν στην άθικτη
καρέκλα του κουρέα.

Matsumura Kazuo, 32 ετών το 1945

Μια μητέρα ψάχνει για ένα μέρος για να κάψει το νεκρό παιδί της. Το κείμενο αναφέρει ότι το καμένο πρόσωπο του παιδιού είχε γεμίσει με σκουλήκια και υποθέτει ότι η μητέρα πιθανόν μάζεψε το μεταλλικό κράνος ως δοχείο για τις στάχτες του παιδιού.

Ishifuro Tamiki,
35 ετών το 1945

- «Καίγοντας τη Ναόκο»
- Το κείμενο του καλλιτέχνη μιλά για την ανείπωτη αγωνία της καύσης της τρίχρονης κόρης του και το γεγονός ότι δεν βρήκε ποτέ το σώμα του μεγαλύτερου αδερφού της. Μιλά για κόλαση και για την ενοχή που έκτοτε ένιωθε για την αποτυχία του γονιού να προστατέψει τα παιδιά του.

Takakura Nobuko, 18 ετών το 1945

- «Χέρι που λιώνει»
- Αυτή ήταν η εικόνα που σημάδεψε τον καλλιτέχνη.
- «Ένας άντρας που πέθανε κείτονταν με το ένα χέρι να δείχνει τον ουρανό. Μπλε φλόγες έβγαιναν από τα δάχτυλά του και έδιναν αυτό το χρώμα στο υγρό που έσταζε κάτω.»

Ονο Kiaki, 16 ετών το 1945

- «Πίνοντας για
τελευταία φορά»
- «Αναζητώντας νερό οι
άνθρωποι έπεφταν μέσα
στις δεξαμενές, και
πέθαιναν ακόμη και την
ώρα που έπιναν. Το
πτώμα μιας εγκύου
γυναίκας επέπλεε εκεί.»

Yamashita Masato: «Καρβουνιασμένο παιδί»

*«Το καρβουνιασμένο σώμα
του παιδιού, 4 ή 5 ετών,
κείται στο έδαφος στις 9
Αυγούστου, τα χέρια του
είναι υψωμένα στον
ουρανό.»*

Asai Kiyoshi, 44 ετών το 1945: «Βραδινή λάμψη πάνω από τη Χιροσίμα»

- Ξυλογραφία που απεικονίζει τα ραδιενεργά συντρίμια της Χιροσίμας
- Γύρω από το Νομαρχιακό Μέγαρο Προώθησης Βιομηχανίας του 1915, που είναι το κέντρο του έργου, κείτονται χιλιάδες πτώματα. Το κτίριο ήταν ακριβώς στο επίκεντρο της έκρηξης και έχει διατηρηθεί όπως ήταν ως μνημείο.

Ταμποκο Τάρι: «Ο
κατεστραμμένος θόλος»

«Φωνές των
επιζώντων»

昭和二十年八月九日午前
飯山町電車通り角の
現立居銀行支店の建物わ
くすれ落ちていたかつた
母の黒い髪がくすれては
いたか

夢をうろの横屋に三人走がた
あいたきれずこの月夜の
死をしてもう一人走もした
生てもう一人の一歩には水を
水もと言ふ

右の女の人は水筒の水を
上から口に流してありた
飲みこまなかつた
目の開けていたが
死んでいたきすわ

うしろの女の人は
ほろんと人がさあ
もやう、皆なまの
いきなした

其後この人達の
いふうれたたふうか
死なれものたふうか

Tojo Sera

Πέφτοντας στο
ποτάμι για να
σωθούν

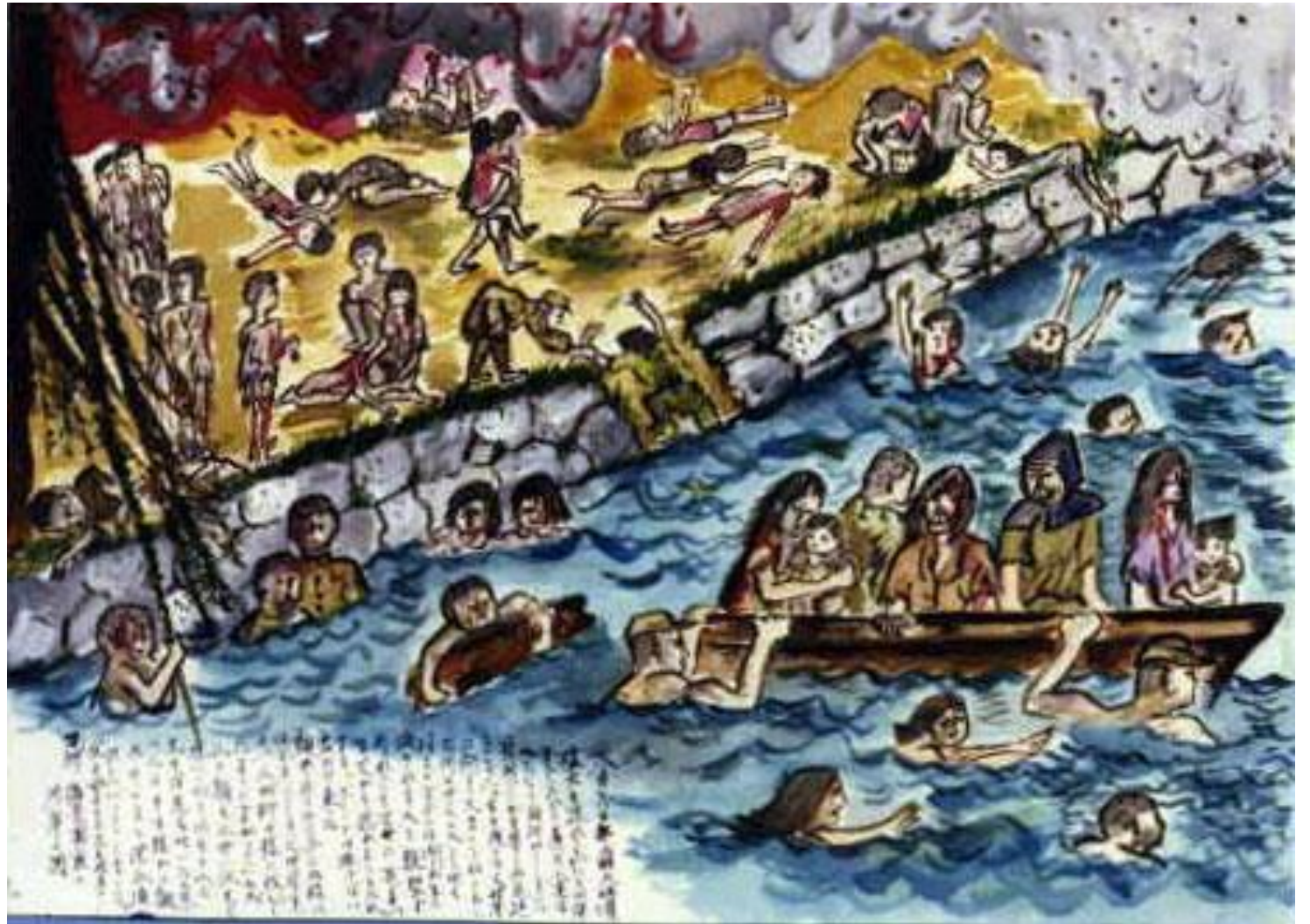

«Ναγκασάκι»

Yoko Suga, 14 όταν έπεσε η βόμβα, στα 43 έκανε αυτή τη ζωγραφιά

«Πολύς κόσμος έτρεχε να
φθάσει στις όχθες του
ποταμού, για να γλυτώσει
από τη φωτιά, αλλά συχνά
πέθαιναν στο έδαφος
μέσα σε φριχτούς πόνους,
πολλοί μπροστά στα μάτια
μου. Αμέτρητοι
πνίγηκαν.»

Μαρτυρίες του μαρτυρίου

- «Η μητέρα μου ήταν αυτή που με ανέσυρε από τα συντρίμια με το πρόσωπό μου φουσκωμένο σαν μπαλόνι και το δέρμα μου να κρέμεται σε ματωμένες λωρίδες. Είχα χάσει όλα τα μαλλιά και αιμορραγούσα ακατάσχετα. Το πρόσωπό μου ήταν τόσο φριχτά παραμορφωμένο που για πολύ καιρό το έκρυβα. Αν ήμουν μόνη, σίγουρα θα είχα αυτοκτονήσει, αλλά η μητέρα μου, παρόλο που είχε κι εκείνη αρρωστήσει, ήταν κάθε μέρα στο πλευρό μου και με φρόντιζε. Για χάρη της έμεινα ζωντανή, εκείνη μου το ζήτησε. Η μητέρα μου πέθανε το 1979. Όταν την αποτέφρωσαν, στις στάχτες της βρέθηκαν θραύσματα γυαλιού, που έπειτα από τόσα χρόνια παρέμεναν σφηνωμένα στο κορμί της από τη δύναμη της έκρηξης.»
- «Ήμουν 20 ετών όταν έγινε η επίθεση και σε λίγες ημέρες επρόκειτο να παντρευτώ. Τα συντρίμια μού σύνθλιψαν το πόδι και τρεις ημέρες αργότερα ακρωτηριάστηκα. Χωρίς αναισθητικό.... Αργότερα έμαθα ότι ο αρραβωνιαστικός μου είχε σκοτωθεί. Δεν παντρεύτηκα ποτέ. Η ραδιενέργεια θεωρείτο μεταδοτική και πολλοί πίστευαν ότι οι γυναίκες που είχαν εκτεθεί θα γεννούσαν παραμορφωμένα παιδιά.»

«Οι πίνακες/ τα πάνελ της Χιροσίμας» (1950-1982)

- Ένα ζευγάρι Γιαπωνέζων (η Iri Maruki, γεννημένη στη Χιροσίμα, ζωγράφος ιαπωνικού στυλ, και ο Toshi Maruki, ζωγράφος δυτικού στυλ) πήγαν στη Χιροσίμα 3 μέρες μετά τη ρίψη της ατομικής βόμβας.
- Σοκαρίστηκαν από την τρομερή καταστροφή. Αποφάσισαν να γνωστοποιήσουν παντού την αγωνία και τα πάθη των θυμάτων μαζί με μια κραυγή για ειρήνη και αφιέρωσαν 32 χρόνια για να ολοκληρώσουν τους περίφημους 15 πίνακες – παραβάν της Χιροσίμας.
- Διαστάσεις: 7,2 X 1,8 μ.

- Οι πίνακες απεικονίζουν τις συνέπειες της ατομικής βόμβας, τους ανθρώπους σε σπαραγμό, το απάνθρωπο, την κτηνωδία, την απελπισία του πολέμου. Οι άνθρωποι που απεικονίζονται δεν είναι μόνο Γιαπωνέζοι, αλλά και Κορεάτες κάτοικοι, κι ακόμη Αμερικανοί αιχμάλωτοι πολέμου, που επίσης έχασαν τη ζωή τους από τη βόμβα.

«Πέρασαν 3 χρόνια πριν ξεκινήσουμε να ζωγραφίζουμε ό,τι είδαμε. Για να φτιάξουμε τα πρώτα έργα χρησιμοποιήσαμε 900 σχέδια. Νομίζαμε ότι είχαμε ζωγραφίσει ένα μεγάλο πλήθος ανθρώπων, όμως στη Χιροσίμα πέθαναν 260.000. Συνειδητοποιήσαμε όμως ότι, κι αν ζωγραφίζαμε για όλη μας τη ζωή, ποτέ δεν θα καταφέρναμε να τους απεικονίσουμε όλους. Συνειδητοποιήσαμε δηλαδή ότι μια ατομική βόμβα σε μια στιγμή προκάλεσε το θάνατο τόσων ανθρώπων όσων δεν θα μπορούσαμε σε μια ζωή να απεικονίσουμε. Κι ακόμη το θάνατο ανθρώπων που σε πρώτη φάση επέζησαν αλλά εκτέθηκαν στην ακτινοβολία, όπως και σε αρρώστιες, κλπ.. Αυτό δεν ήταν μια φυσική καταστροφή. Αυτές οι σκέψεις διαπερνούσαν διαρκώς το μυαλό μας καθώς ζωγραφίζαμε.»

«Φωτιά»

«Φωτιά» λεπτομέρειες

«Φωτιά» λεπτομέρειες

«Ήταν μια μοναδική εμπειρία για την ανθρωπότητα. Σε μια στιγμή τα πάντα τυλίχθηκαν στις φλόγες, ακόμη και τα ερείπια. ... άλλοι έπεφταν αναίσθητοι κάτω από τα συντρίμμια, άλλοι προσπαθούσαν απεγνωσμένα να βγουν. Τα πάντα απορροφήθηκαν από το κατακόκκινο φως. Κομμάτια γυαλιού τρύπαγαν τα σώματα, χέρια και πόδια χάνονταν. Οι άνθρωποι έπεφταν και τους έπαιρνε η φωτιά.

Κείμενο των καλλιτεχνών

Φαντάσματα

- «Ήταν μια πορεία φαντασμάτων Σε μια στιγμή όλα τα ρούχα κάηκαν, τα χέρια, τα πρόσωπα, τα στήθη φούσκωσαν.
- Με τα χέρια μισοσηκωμένα τα θύματα έμοιαζαν με φαντάσματα που πορεύονται. Σέρνοντας το κουρελιασμένο δέρμα τους, εξαντλημένοι έπεφταν βογγώντας και πέθαιναν ο ένας μετά τον άλλον.
- Στο σημείο της έκρηξης η θερμοκρασία ήταν 6.000 βαθμοί. Μια ανθρώπινη σκιά έμεινε πάνω σε μια σκάλα εκεί κοντά. Μπορεί ένα ανθρώπινο σώμα να εξατμιστεί; Δεν υπάρχει κανείς να μας πει τι έγινε στο κέντρο της έκρηξης εκείνη τη στιγμή. ...»

Έμεινε η σκιά...
Τι έγινε ο
άνθρωπος;

Φαντάσματα (απόσπασμα)

«Αγόρια και κορίτσια»

«Αγόρια και κορίτσια» (απόσπασμα)

Η μικρή μου κόρη ήταν η μόνη που επέζησε από την τάξη της. Αλλά τα δάχτυλά της κάηκαν και κόλλησαν μεταξύ τους, το πρόσωπο και ο λαιμός της έγιναν ένα. Δεν περπάτησε ποτέ ξανά και δεν ψήλωσε καθόλου από εκείνη τη μέρα. Ήταν 13 χρόνων.

Από μαρτυρία μητέρας που περιλαμβάνεται στο κείμενο των καλλιτεχνών.

«Νερό»

«Βουνά από πτώματα...

Νερό, νερό! Όλοι αναζητούσαν νερό.

*Δραπετεύοντας από τις φλόγες αναζητούσαν μια
τελευταία σταγόνα νερό.»*

«Διάσωση»

«Η φωτιά δεν σταματούσε. Ο κόσμος έψαχνε τους συγγενείς του για να τους πάρει στο σπίτι, αλλά στην πορεία πέθαιναν. Τροφή μοιραζόταν σε μια μακριά σειρά. Εκεί μια νέα κοπέλα έπεσε και πέθανε. Συγγενείς μας είχαν εκατοντάδες θραύσματα γυαλιού στο σώμα τους. Οι αστράγαλοί τους ήταν πρησμένοι όσο οι μηροί τους. Από το σπίτι μας τους βάλαμε σ' ένα καρότσι και τους μεταφέραμε στο σπίτι του μεγαλύτερου γιου τους, στην Κάιτα, περνώντας από το κέντρο της καταστροφής. Έβρεχε ελαφρά όλη μέρα. Έβρεχε συχνά στη Χιροσίμα μετά τη βόμβα. Ήταν καλοκαίρι, αλλά έκανε κρύο κάθε μέρα.»

«Μητέρα και παιδί»

«Δεν μπορούσες να δραπετεύσεις πουθενά. Φιγούρες έφευγαν προς διάφορες κατευθύνσεις. Αυτή ήταν η ατομική βόμβα. Στο μέσον όλων αυτών, πόσο αλλόκοτο – τα χέρια της μάνας προσπαθούν να γίνουν ασπίδα για να προστατέψουν τα παιδιά της από το θάνατο, πεθαίνοντας οι ίδιες. Και ήταν τόσες πολλές! Ω! Τόσα πολλά!»

«Ναγκασάκι»

«Στο Ναγκασάκι έπεσε βόμβα πλουτωνίου. Η πόλη έγινε ερείπια, 140.000 άνθρωποι σκοτώθηκαν.»

«Ο θάνατος των Αμερικανών αιχμαλώτων πολέμου»

«Από τις βόμβες σας πέθαναν 300.000 Γιαπωνέζοι. Μα και δικοί σας πέθαναν, 23 νέοι, άντρες και γυναίκες.

Πριν την ατομική βόμβα Αμερικανοί είχαν πέσει με αλεξίπτωτα και πιάστηκαν αιχμάλωτοι ...

Τα χέρια μας έτρεμαν όταν ζωγραφίζαμε το θάνατο των Αμερικανών αιχμαλώτων.»

«Yaizu»

Το 1954 οι Αμερικανοί δοκίμασαν τη βόμβα υδρογόνου στην ατόλη Μπικίνι. Εκεί υπήρχε ένα ψαροκάικο που τυλίχτηκε στις στάχτες του θανάτου. Μισό χρόνο αργότερα πέθανε εξαιτίας αυτού στο λιμάνι Yaizu στην πατρίδα του ο Γιαπωνέζος Aikichi Kuboyama που επέβαινε στο ψαροκάικο.

«Έκκληση»

Σταματήστε την ατομική βόμβα! Σταματήστε τη βόμβα υδρογόνου!

Σταματήστε τον πόλεμο!

Στο Τόκιο ξεκίνησε μια έκκληση με πρωτοβουλία γυναικών, που εξαπλώθηκε σε όλη την Ιαπωνία. Παιδιά, μητέρες, πατέρες, ηλικιωμένοι, εργαζόμενοι κάθε είδους, όλοι υπέγραψαν. Για πρώτη φορά ο Ιαπωνικός λαός διεκδίκησε με μια σιωπηλή κραυγή.

Έκκληση (απόσπασμα)

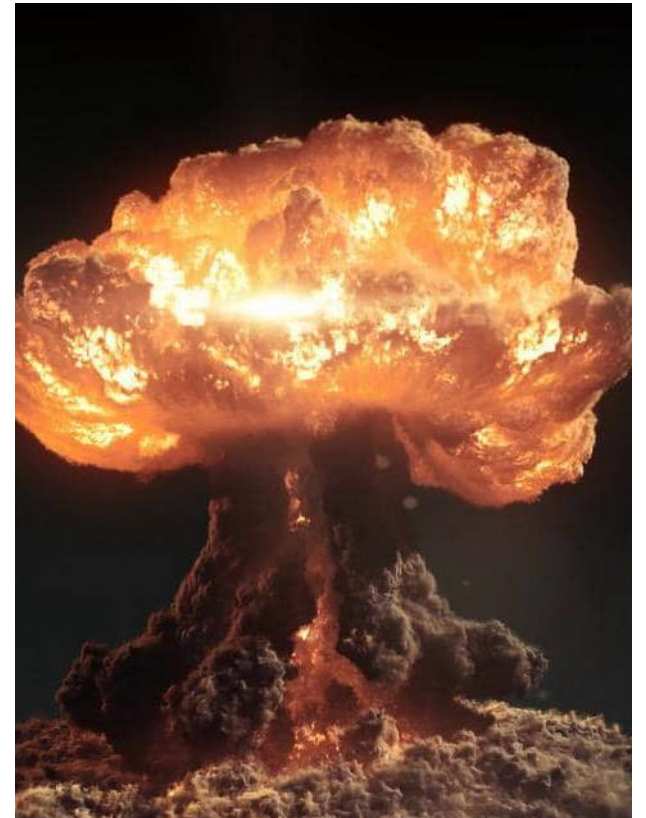
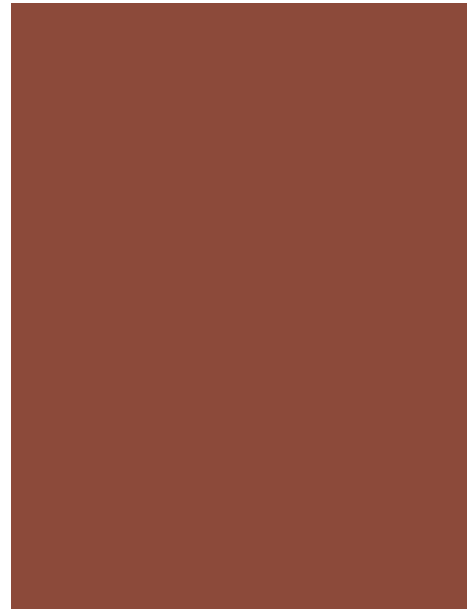
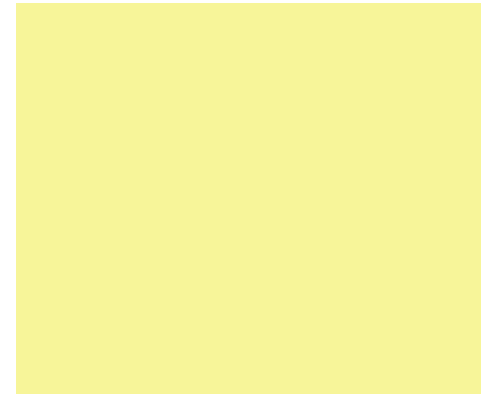

Πρόσληψη

Eyal Gever (Ισραηλινός) «Πυρηνική έκρηξη», 2012

«Η ανεξέλεγκτη δύναμη, η αδυναμία πρόβλεψης και οι κατακλυσμιαίες ακρότητες είναι οι πηγές της δουλειάς μου. Με εμπνέουν, με γοητεύουν και μου υπενθυμίζουν τη σταθερή ευθραυστότητα και την ομορφιά της ανθρώπινης ζωής. Η ομορφιά μπορεί να προέρχεται από τα πιο παράξενα μέρη, από τα πιο τρομακτικά γεγονότα.»

Ο Eyal Gever εξερευνά την
κίνηση. Δημιουργεί
αναπαραστάσεις της έκρηξης και
άλλων χαοτικών καταστάσεων σε
3D και τις μεταφέρει σε γλυπτά
από πλάκες πλεξιγλάς.

Jiyuseki (Hirotoshi Itoh) :
«Ας τυλίξουμε την ατομική
βόμβα» (γλυπτό σε πέτρα)

Dietrich Wegner (Αυστραλός): «Playhouse Project»

«Στο «Playhouse» συνδυάζω ένα σύννεφο/μανιτάρι ατομικής βόμβας με ένα από τα πιο ασφαλή μέρη που μπορεί κάποιος να πάει, τον παιδότοπο. Ελπίζω η δουλειά μου να βοηθήσει τον κόσμο να σκεφτεί σχετικά με τους συλλογικούς φόβους μας, την αθωότητά μας και τις αποφάσεις που παίρνουμε για να είμαστε ασφαλείς. Η ελπίδα μου είναι ότι θα υπερβούμε τον τρόπο μας, ώστε να σκεφτούμε την πραγματικότητα και τις συνέπειες των πράξεών μας.»

«Σιωπηλές
ατομικές βόμβες»
(με μπαλόνια)

Από σπασμένη πορσελάνη

Mohd Raza ul Karim
(Πακιστανός) από χαρτί

Subodh Gupta
(από κουζινικά)

Και δύο υβριστικά

Miss Atomic Bomb 1957

Σαλβαντόρ Νταλί: «Μελαγχολικό ειδύλλιο με ατομική ενέργεια και ουράνιο», 1945

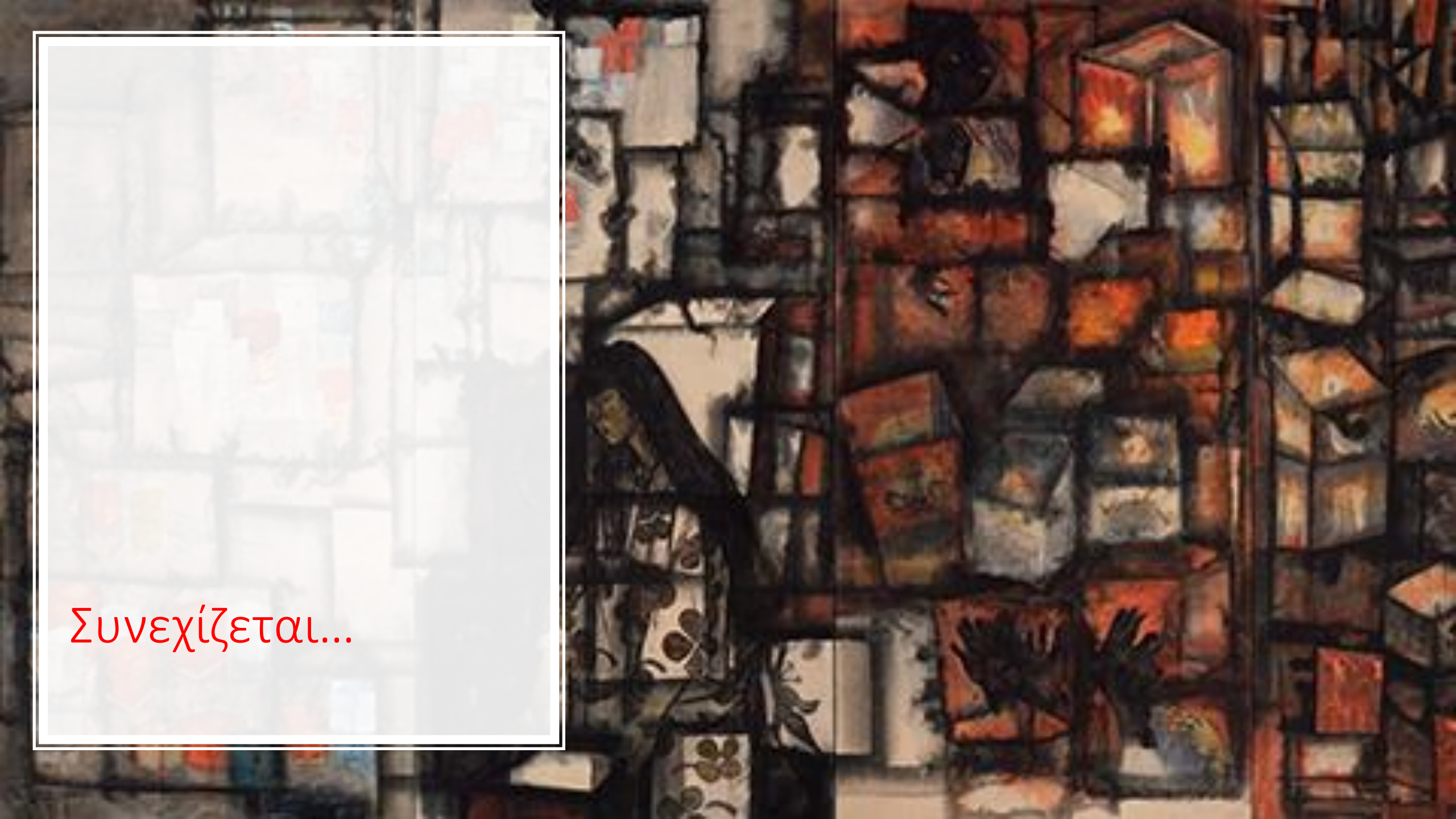
- Μαύρη εικόνα
- Στην κοιλότητά της εμφανίζεται η πραγματικότητα της ατομικής βόμβας, που αναγνωρίζεται από το αεροπλάνο, την έκρηξη και τις βόμβες.
- «Η ατομική έκρηξη στις 6 Αυγούστου 1945 με συγκλόνισε σα σεισμός. Από τότε το θέμα αυτό έγινε το αγαπημένο μου αντικείμενο στοχασμού. Πολλά από τα τοπία που ζωγράφισα τότε εκφράζουν τον μεγάλο φόβο που ένιωσα με την είδηση της έκρηξης.»

Lucien de Cassan (Γάλλος, 1932-) «Χιροσίμα»

- Τα έντονα χρώματα και οι παραμορφωμένες φιγούρες υπογραμμίζουν την ανθρώπινη τραγωδία.
- Ο πίνακας συνοδεύεται και από την εξής σκέψη του καλλιτέχνη: «Ένα πρωινό, όχι όπως τα άλλα. Πολύ ψηλά στον ουρανό ξεκίνησε η απόλυτη φρίκη. Ο άνθρωπος εξολοθρεύει τον άνθρωπο.»

Συνεχίζεται...